

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SUÇA SÜRÜKLENEN 12-18 YAŞLAR ARASI
ERGENLERDE ŞİDDETİN DİN PSİKOLOJİK TAHLİLİ
(SAKARYA ÖRNEĞİ)**

YÜSEK LİSANS TEZİ

Nimet FERAH

**Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Psikolojisi**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK

Haziran – 2013

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

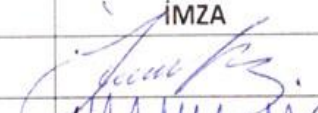

SUÇA SÜRÜKLENEN 12-18 YAŞLAR ARASI
ERGENLERDE ŞİDDETİN DİN PSİKOLOJİK TAHLİLİ
(SAKARYA ÖRNEĞİ)

YÜSEK LİSANS TEZİ

Nimet FERAH

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Psikolojisi

“Bu tez 05/06/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. Mahmut ZENGİN	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. Sezai KÜÇÜK	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nimet FERAH

05.06.2013

ÖNSÖZ

İnsanlığın geleceği çocuklardan ve gençlerden geçmektedir. Onların bir suçun öznesi ya da nesnesi olması, (aşırı örneği ile) bir suç makinesi olması, insan ve toplum vicdanını incitici bir durumdur. Onların suçluluğunu azaltmak ve önlemek için düşünürler, eğitimciler, hukukçular, STK'lar, devletler... tarafından bir takım mücadeleler verilmektedir. Bu tez çalışması da bu mücadelenin bir parçasıdır ve benim için anlamı büyüktür. Yaptığım iş gereği suça sürüklenen çocuklarla bizzat çalışmaktayım ve onlar hakkında görüş bildirmekteyim. Hem işim hem de insani eğilimlerim açısından onları bilimsel bir zeminde etüd etme fırsatı elde ettiğim bu çalışma, mesleğimin başlangıcından beri idealize ettiğim bir düşünce idi. İncancımın ve düşüncelerimin somutlaşmasını görmek ve insani bir çaba olarak bu konuda kalem oynatmak, fikir yürütmek benim için bir sevinç vesilesidir.

Bana bu imkanı tanıyan ve beni programa kabul eden hocalarım başta olmak üzere, bu tezin yazım aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Prof. Dr. İbrahim Çapak'a değerli katkı ve emekleri için en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Değerli tavsiyelerinden ve katkılarından dolayı Prof. Dr. Abdulvahit İmamoğlu'na ve Doç. Dr. Ahmet Faruk Kılıç'a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmam konusunda beni teşvik ve motive eden Sakarya Çocuk Mahkemesi Hâkimi Sayın Mehmet Sertaç Kesler Beyefendiye ve çalışma arkadaşlarıma şükran dileklerini sunarım. Ayrıca her zaman desteklerini yüreğimde hissettiğim, kendilerine vefa borçlu olduğum fedakar aileme, eşime ve çocuğuma müteşekkir olduğumu belirtmek isterim.

Nimet FERAH

05.06.2013

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	iii
ÖZET	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi	2
2. Araştırmanın Problemleri	3
3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları	4
4. Araştırma Modeli	4
5. Konu ile İlgili Çalışmalar	5
BÖLÜM 1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	
1.1. Suç ve Çocuk Suçluluğu.....	7
1.1.1. Hukuki Boyut	10
1.1.1.1. Çocuk Mahkemeleri.....	11
1.1.1.2. Suça Sürüklenen Ergenler İçin Güvenlik Tedbirleri	12
1.1.1.3. Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlık Suçları	14
1.1.2. Ergen Suçluluğu	16
1.1.3. Ergenlerin Suça Sürüklenmesinde Risk Faktörleri.....	17
1.1.3.1. Bireysel Risk Faktörleri	18
1.1.3.2. Çevresel Risk Faktörleri.....	24
1.2. Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlık.....	28
1.2.1. Ergenlerde Şiddetin ve Saldırganlığın Kökeni	31
1.2.1. Şiddet ve Saldırganlık Türleri	38
1.2.1.1. Şiddet Türleri.....	38
1.2.1.2. Saldırganlık Türleri.....	41
1.3. Ergenlerde Şiddet Suçluluğunun Dini ve Ahlaki Yönü	43
1.3.1. Ergenlerde Ahlak Gelişimi.....	43
1.3.2. Ergenlerde Dini Gelişim	45
1.3.3. Ergenlerde Dini Yaşantı.....	49
1.3.3.1. Dini Yaşantının Boyutları	50
1.3.4. Din ve Ahlak İlişkisi	51
1.3.5. Din ve Suçluluk İlişkisi.....	54

1.3.6. Din ve Şiddet İlişkisi	56
1.3.6.1. İslam'ın Şiddet Karşıtlığı	57
1.3.7. Çocukların Suça Sürüklenmesinin Önlenmesi ve Din Psikolojisi	59
BÖLÜM 2. ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUM	
2.1. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	66
2.2. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Ebeveynlerine İlişkin Dindarlık Algıları.....	73
2.3. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Kriminolojik Bulguları	74
2.3.1. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin İfade Tutanaklarından Bazı Örnekler	77
2.4. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Yaşantının Boyutları	81
2.4.1. Dini İnanç Boyutuna Göre Dağılımları	82
2.4.2. Dini Bilgi Boyutuna Göre Dağılımları.....	85
2.4.3. Dini Duygu Boyutuna Göre Dağılımları	89
2.4.4. Dini Tecrübe Boyutuna Göre Dağılımları.....	92
2.5. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Din Psikolojik Düşüncelerine Göre Dağılımları	96
SONUÇ VE ÖNERİLER	100
KAYNAKÇA	103
EKLER.....	111
ÖZGEÇMİŞ.....	120

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
APA	: American Psychological Association
Çev.	: Çeviren
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
Drl.	: Derleyen
Ed.	: Editör
Hız.	: Hazreti
ISPCAN	: International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect
N.	: Sayı
Ort.	: Ortalama
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	: World Health Organization

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : TCK’da Belirtilen Bazı Suçlara Göre 2008 Yılı İçerisinde Çocuk Sanık Sayısı.....	15
Tablo 2 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları.....	66
Tablo 3 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Yaşlarına Göre Dağılımları.....	67
Tablo 4 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Cinsiyetlerine ve Yaşlarına Göre Dağılımları.....	67
Tablo 5 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları.....	68
Tablo 6 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Okul Başarısı Yönünden Dağılımları.....	68
Tablo 7 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Yaz Kuran Kursuna Gidip Gitmeme Durumlarına Göre Dağılımları	69
Tablo 8 : Ebeveynin Hayatta Olup Olmamasına Göre Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Dağılımı	70
Tablo 9 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları.....	70
Tablo 10 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları.....	71
Tablo 11 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Dağılımları.....	71
Tablo 12 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Yaşadıkları Ailenin Tipine Göre Dağılımları.....	72
Tablo 13 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Ailelerinin Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımları	72

Tablo 14 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Yaşadıkları Yere Göre Dağılımları.....	73
Tablo 15 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Annelerine İlişkin Dindarlık Algılarına Göre Dağılımları	73
Tablo 16 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Babalarına İlişkin Dindarlık Algılarına Göre Dağılımları	74
Tablo 17 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Suç Çeşidine Göre Dağılımları	74
Tablo 18 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Suç Yerine Göre Dağılımları ...	75
Tablo 19 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Suç Yaşına Göre Dağılımları ...	75
Tablo 20 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Suç Mükerrerliklerine Göre Dağılımları.....	75
Tablo 21 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Cinsiyetlerine ve Suç Türüne Göre Dağılımları.....	76
Tablo 22 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Eğitim Durumlarına ve Suç Türüne Göre Dağılımları.....	77
Tablo 23 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Allah’ın Varlığına İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	82
Tablo 24 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Meleklerin Varlığına İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	83
Tablo 25 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Peygamberlere İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	83
Tablo 26 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Ahirete İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	84
Tablo 27 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Cennet ve Cehennem Varlığına İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	84

Tablo 28 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Şehadet Kelimesini Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	86
Tablo 29 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Gusül Abdesti Almayı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	86
Tablo 30 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Namaz Kılmayı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	87
Tablo 31 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Oruç Tutmayı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	87
Tablo 32 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Peygamberimizin Adını ve Nerede Yaşadığımı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	87
Tablo 33 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Şehadet Kelimesinin Anlamını Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	88
Tablo 34 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Kuran Okumayı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	88
Tablo 35 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Allah’a Olan İncancım Güven Duymamı Sağlar” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	89
Tablo 36 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Allah Korkusunu Kalbimde Hissederim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	89
Tablo 37 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dua Etmek Bana Huzur ve Mutluluk Verir” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	90
Tablo 38 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Gün ve Gecelerde Heyecan Duyarım” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	91
Tablo 39 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Konulara Merak ve İlgi Duyuyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	91
Tablo 40 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Değerlere Hakaret Edilmesi Beni Kızdırır” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	92

Tablo 41 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Allah’a Dua Ederim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	93
Tablo 42 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Namazlarımı Kılarım” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	93
Tablo 43 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Ramazan Ayında Oruç Tutarım” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	94
Tablo 44 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Kitaplar Okurum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	94
Tablo 45 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Değerlere Saygı Gösteririm” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	95
Tablo 46 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Yolda Bir Taş Görsem Başkalarına Zarar Vermemesi İçin Taşı Kenarı İterim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	95
Tablo 47 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Değerler Fark Ettirilirse Gençler Arasında Kavgalar Azalır” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	96
Tablo 48 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Şefkat Merhamet Acıma Gibi Duygular Gençler Arasındaki Kavgaları Azaltır” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	97
Tablo 49 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Kişiliğimin Dini ve Manevi Yönünü Geliştirmek İsterim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	97
Tablo 50 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Mahkemeye Yansıyan Şiddet Sorunum Nedeni İle Dinsel Anlamda Pişmanlık Hissediyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	98
Tablo 51 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Benim Durumumdaki Gençlere Dini Yönlendirme (Rehberlik) veya Manevi Yardım Yapılmasının Faydalı Olacağına İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları	98

Tablo 52 : Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dinimi Tam Olarak Öğrenmek İsterim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları.....	99
--	-----------

Tezin Başlığı: Suça Sürüklenen 12-18 Yaşlar Arası Ergenlerde Şiddetin Din Psikolojik Tahlili (Sakarya Örneği)

Tezin Yazarı: Nimet FERAH

Danışman: Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK

Kabul Tarihi: 5 Haziran 2013 **Sayfa Sayısı:** x (ön kısım) + 110 (tez) + 10 (ek)

Anabilimdalı: Felsefe ve Din Bilimleri **Bilimdalı:** Din Psikolojisi

Bu çalışma, şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin din psikolojisi bilimi açısından potansiyellerini anlamaya yönelik bir araştırmadır. Teoride ve pratikte, dinin, çocuklar/ergenler arasında, genel anlamda suça, özeldede de şiddet suçlarına sürüklenmeyi önleyici ve ıslah edici bir yapıya sahip olduğu, dinde ve din psikolojisinde böyle bir karakterin var olduğu tezi savunulmaktadır. Bu karakter içinde, evvela dinin; bir anlam ve ahlak kaynağı olarak işlevi, psiko-sosyal destek sağlayıcı bir unsur olduğu, daha sonra da din psikolojisinin; şiddet suçuna sürüklenen ergenlerin ruhsal ve sosyal sorunlarında bir başa çıkma modeli ve bir sağaltım aracı olarak işlevsel olabileceği vurgulanmaktadır. Ergen suçluluğunu önlemede dinin ve din psikolojisinin işlevsel olabileceğinden hareketle, konu teorik çerçevede; hukuki, psikolojik, sosyolojik, dini, ahlaki ve din psikolojik boyutları ile ele alınmıştır. Uygulamada ise; şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerde dini yaşantı; inanç, bilgi, duygu ve tecrübe boyutları ile analiz edilmiştir. Araştırmada anket (survey) ve dökümantasyon yöntemi ile veri toplanmıştır. Suça sürüklenen çocuk kapsamındaki 113 ergenle gerçekleştirilen araştırma sonucunda; ergenlerin, dini yaşantının inanç ve duygu boyutlarında yüksek, bilgi ve tecrübe boyutlarında ise düşük potansiyeller taşıdıkları, yaşadıkları sorunları ile ilgili olarak dini yardıma ve sağaltıma açık oldukları, bu tür bir yardımın faydasına inandıkları bulunmuştur. Dinin ve din psikolojisinin, çocuk suçluluğu konusunda gerek eğitsel gerekse tedbirselle amaçla aktive edilmesinin çocuklar açısından yararlı olacağı, bu argümanın suça sürüklenen çocuklarda bir karşılığı olduğu, çocukların din konusundaki var olan potansiyellerinin ilgililerce değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda, daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç olduğu anlaşılmakla beraber, araştırmaların sayısının ve kapsamının artırılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Çocuk Suçluluğu, Ergenlik, Din Psikolojisi.

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Violence's Psychological Analyse of Religion in Adolescents Drifted İnto/Driven To Crime Between The Age of 12-18(Sakarya Sample)

Author: Nimet FERAH

Supervisor: Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK

Date: 5 June 2013

Nu. of pages: x (pre text) + 110 (main) + 10 (appendix)

Department: Sciences of Philosophy and Religion **Subfield:** Psychology of Religion

In this study is a research to understanding potentials of adolescents drifted/driven to violent crimes in terms of the science of psychology of religion. In theory and in practice, thesis is argued that religion has a structure preventive and corrective drifted (in general) crime, (in particular) crimes of violence between children/adolescents, religion and psychology of religion is concluded that there is such a character. In this character, it is emphasized that firstly religion's function as a source of meaning and moral, religion being a factor psycho-social support provider, latter as a model of coping and a instrument treatment psychology of religion may be functionally in psychological and social problems of adolescents drifted/driven violence crime. Reference that religion and psychology of religion may be functional in prevention of juvenile delinquency, the subject is discussed legal, psychological, sociological, religious, moral, and psychological of religion dimensions in theoretical framework. In practice, adolescents drifted violent crimes, whose religious experiences were analyzed by sizes of faith, intellect, emotion and experiment. In research, data were collected by methods of questionnaire (survey) and documentation. As a result of the research conducted on 113 adolescents who child under driven to crime; it is found that adolescents have high potentials in dimensions of faith and emotion although they have low potentials in dimensions of intellect and experiment, adolescents are open religious assistance and treatment about their problems, believed that the benefit of such an aid. It is concluded that would be beneficial for children that the psychology of religion and religion are activated with the aim of both educational and precautionary in juvenile delinquency, this argument is an equivalent of in the children drifted/driven to crime, the children existing potentials on the religion should be evaluated relevant persons. In this topic it is understood the need for more extensive research, along with proposed increased the number and scope of the research.

Keywords: Juvenile Delinquency, Crime, Adolescence, Psychology of Religion.

GİRİŞ

Çocuk suçluluğu vakaları her geçen gün artmaktadır. TÜİK verilerine göre son dört yılda çocuk suçluluğundaki artış oranı %36'dır. Buna paralel olarak şiddet ve saldırganlık suçları suça sürüklenen çocuk kapsamındaki ergenler arasında yaygınlaşmaktadır. Yaralama, tehdit, hakaret gibi şiddet içerikli suçlar çocukların karıştığı suçlar arasında önemli bir orana sahiptir. Yaralama suçları, hırsızlık suçundan sonra çocukların en çok işlediği ikinci suçtur.

Hem konunun çözümüne katkı sağlamak, hem de sorunun kökenini anlamak için gençler üzerinde şiddet ve saldırganlık ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmaktadır. Araştırmalar neticesinde, bilim insanları tarafından çocukların ya da ergenlerin şiddet suçlarına sürüklenmesi ile ilgili çeşitli psikolojik, sosyolojik etkenler ve risk faktörleri ortaya konmaktadır. Eğitimsizlik, parçalanmış aile, sağlıklı kişilik, madde bağımlılığı, gelişimsel bozukluklar bu tür etkenler ve risk faktörleri arasında sayılmaktadır.

Bu faktörleri iyileştirmek ve çocukları suçtan izole etmek için kanunlarda ve yargılama mekanizması içerisinde bir takım psiko-sosyal tedbirlere, önlem mekanizmalarına müracaat edilmesi ön görülmektedir. Bu nedenle çocuk mahkemelerinde; psikoloji, psikolojik danışmanlık, sosyal hizmet biliminin argümanları kullanılarak suça sürüklenen çocuklar değerlendirilmekte, hukuki durumları ve sağaltımları için kararlar alınmaktadır.

Ahlaki ve dini değerlerin aktive edilmesi ile çocukların suça sürüklenmesinin, özellikle de şiddet içerikli olaylara müdahil olmalarının engelleneceği, dolayısıyla bu tür suçların ergenler arasında önleneyeceği vurgusu da bilimsel olarak sıklıkla dile getirilmektedir. Diğer taraftan, dini değerlerin insan psikolojisindeki yeri, kişilerin davranışlarını belirlemedeki önemi ve bireylerin dini gelişim düzeyi, din psikolojisinin verileri ile ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Dini inancın, inanç öğelerinin, dindarlığın bireylerin psikolojik sorunlarının çözümüne ve kişilerin ruh sağlığına katkı sağlayabileceği savunulmaktadır.

Suçta sürüklenen ergenlerin din psikolojik görünüşleri, potansiyelleri ve gelişimleri, dini konularda düşünceleri, onların davranışlarını yönlendirmede ve suça sürüklenmelerini önlemede etkilidir. Din, onların şiddet ile ilgili, suç ile ilgili sorunlarının çözümüne yardımcı olabilecek, onları ıslah (rehabilitasyon) edebilecek, onlara katkı sağlayabilecek öğeler içermektedir. Bu öğelerin teoriden uygulamaya geçmesini sağlayacak veriler, din psikolojisi biliminin bulguları ile ortaya çıkarılabilecektir.

1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi:

Sakarya örneğinden hareketle şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerde potansiyel bakımından dini yaşantının boyutlarını analiz etmeyi hedefleyen bu çalışma; “çocuk suçluluğu”, “suça sürüklenmeye etki eden psikolojik ve sosyolojik faktörler”, “şiddet ve saldırganlık”, “ergenlerde dini gelişim”, “din, ahlak ve suç”, “din ve şiddet” konularını içermektedir ve “ergen suçluluğunu önlemede din psikolojisi”nin önemini bilimsel olarak tartışmaya açmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, çocuk suçluluğu vakalarında, şiddet suçlaması ile yargılanan ergenlerin din psikolojik özelliklerini resmetmektir; onların, bilgi, duygu ve tecrübe düzeyinde dini potansiyellerini ortaya koymak, din psikolojik özelliklerini belirlemektir. Bununla beraber, çocukların ve ergenlerin şiddet suçuna sürüklenmesini önlemek ve bu tür suçlardan izole edilebilmelerini sağlamak için tedbirsel bir çalışma olarak din psikolojisinin işlevsel olabileceğini ve kullanılabileceğini bilimsel açıdan vurgulamaktır.

Akademisyenler ve konunun uygulayıcıları için yeni ufuklar açmak bilimsel bir araştırmanın hedefleri arasında sayılmaktadır (Altunışık ve diğerleri, 2010: 25). “Suça sürüklenen ergenlerin din psikolojik potansiyellerini” ve “çocuk suçluluğu vakalarında tedbirsel ve eğitsel bir faaliyet olarak dini” konu edinen bu tez çalışmasında, suça sürüklenmiş çocuk kapsamında değerlendirilen ve mahkemede bizzat şiddet ve saldırganlık suçlaması ile yargılanmış çocuklar üzerinde çalışılmıştır. Bu nedenle araştırmanın, din psikolojisi alanında öncü çalışmalardan biri olacağı ve araştırmacılara yeni ufuklar açacağı düşünülmektedir.

Konunun öneminin ve boyutunun anlaşılması açısından, çalışmada; psikolojik ve sosyolojik boyut kuramsal olarak ele alınmakta, konu ile ilgili güncel araştırma verileri aktarılmaktadır. Çocuk suçluluğuna etki eden faktörler genel hatları ile anlatılmaktadır.

Diğer yandan, gençler arasında şiddet suçlarındaki artışın önüne geçmek için dini bir model, dini bir yöntem oluşturulabilir mi? Bu tür soruların cevabını bulma noktasında da din psikolojisi alanında yapılacak çalışmaların önemi açıktır. Ülkemizde din psikolojisi, manevi sosyal hizmetler gibi alanlar yeni yeni yaygınlaşmakta ve kendisine uygulama alanı bulmaya çalışmaktadır. Örneğin, hastanelerde din psikologları bulundurulması gibi fikirler gündeme taşınmakta ve bu konuda çalışmalar yapılmaktadır. Cezaevindeki suçlulara onların dini ve ahlaki duygularını geliştirerek topluma kazandırılması amacı ile; dini yardım ve eğitim verilebilmesi için araştırmalar ve çalışmalar yapılmakta, ilgili birimler arasında protokoller

imzalanmaktadır.* “Suça sürüklenen 12-18 yaşlar arası ergenlerde şiddetin din psikolojik tahlili” isimli bu çalışmada da, Sakarya örneğinden hareketle, genel anlamda suça sürüklenen, özel anlamda da, şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin sağaltımında ve onlara müdahalede din psikolojisinin uygulama alanı bulabileceği tartışılmak ve vurgulanmak istenmektedir.

Bütün bu nedenlerden dolayı çalışmanın; din psikolojisi ve çocuk suçluluğu literatürüne katkı sağlayacağı, çocuk suçluluğunu önlemede ve sağaltımını gerçekleştirmede yeni yaklaşımları gündeme taşıyacağı düşünülmektedir.

2. Araştırmanın Problemleri:

Araştırmada herhangi bir hipotez test edilmemiş, araştırma aşağıdaki problemler üzerine kurgulanmıştır.

Problemler:

- i. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerde potansiyel olarak din psikolojik özellikler nasıldır?
- ii. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin sağaltımı ve suçtan izolesi için din psikolojisi alanından yararlanılabilir mi?

Alt Problemler:

- a. Dini inanç boyutu bakımından şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin potansiyelleri nasıldır?
- b. Dini bilgi boyutu bakımından şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin potansiyelleri nasıldır?
- c. Dini duygu boyutu bakımından şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin potansiyelleri nasıldır?
- d. Dini tecrübe boyutu bakımından şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin potansiyelleri nasıldır?
- e. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin sağaltımında ve şiddet ile başa çıkmada dini faaliyetlerden yararlanılabilir mi? Suça sürüklenen ergenler bu konuda ne düşünüyorlar?
- f. Suça sürüklenen ergenlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aile gelir durumu, anne babanın sağ ve birlikte olup olmadığı gibi sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
- g. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin kriminolojik verileri nasıldır?

* Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında Tutuklu ve Hükümlülerin Dinî ve Ahlâkî Gelişmelerini Sağlamaya Yönelik İşbirliği Protokolü (2001) ve ayrıca bakınız Genel Kurmay Başkanlığının 24 Mart 1982 tarih ve 1700-19-82 sayılı tebliği ve Diyanet İşleri Başkanlığının 1 Nisan 1982 tarih ve D/4-2/552 sayılı görüşleri ile cezaevlerinde uygulanmaya başlayan müfredat programı.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları:

- Anket uygulaması şiddet suçlaması ile yargılanan ve 12-18 yaş arasındaki örneklem grubu ile sınırlıdır.
- Araştırma, çocuk mahkemesinde yargılaması yapılan “hakaret”, “tehdit”, “basit yaralama” ve “yaralama” şiddet suçları ile sınırlıdır.
- Araştırma, anket sorularının ölçtüğü özellikler ile ve yapıldığı zamanla sınırlıdır.
- Araştırma verilerinin toplandığı ergenlerin, verilerin toplanması amacıyla kullanılan anket formundaki soruları kendi durumlarını yansıtacak şekilde içtenlikle yanıtladıkları varsayılmaktadır.
- Örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

4. Araştırma Modeli:

Bu çalışma, şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin, din psikolojisi bilimi açısından potansiyellerini anlamaya yönelik teorik ve uygulama olmak üzere iki kısımdan oluşan bir araştırmadır. Teorik kısımda ilgili literatür taraması yapılmış ve kaynaklara ulaşılmıştır. Yazın aşamasına geçilmiş ve teorik çatı oluşturulmuştur. Uygulama kısmında ise tarama (survey) ve dokümantasyon yöntemi ile veri elde edilmesi planlanmıştır. Elde edilen veriler analiz edilerek kaydedilmiş ve yorumlanmıştır.

Tarama yöntemi, geniş grupları kapsayan, evrenden seçilmiş bir örneklem grubu üzerinde yapılan çalışmalardır. Bu yöntemde veriler anket tekniği ile elde edilmektedir. Anket cevapları diğer araştırmalardan elde edilen materyallerle kıyaslandığında daha kolay analiz edilebilmektedir (Bal, 2012: 66-67). Anketler din psikolojisi alanında en çok kullanılan tekniklerden biridir. Anketler, kısa sürede çok kişiye ulaşarak dini yaşantılarının anlaşılması açısından önemlidir (Yavuz, 1986: 175). Bu amaçla araştırmanın problemlerine uygun anket formu oluşturulmuştur.

Araştırmada ayrıca dokümantasyon yöntemi kullanılmıştır. Dokümantasyon yönteminde, ilgili alandaki belgelerin incelenmesi ile veriler elde edilmektedir (İslamoğlu, 2011: 194). Bu amaçla, şiddet suçuna sürüklenen ergenlerin mahkeme dosyaları ve ifade tutanakları incelenmiştir. Böylece, nicel araştırma verilerine katkı sağlamak ve derinlik kazandırmak hedeflenmiştir.

Uygulama, Ağustos 2012 - Şubat 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir, Araştırmanın evrenini Sakarya Çocuk Mahkemesi'nde yargılanan çocuklar oluşturmaktadır. Şiddet suçları ile sınırlandırılan çalışmada, şiddet suçlarına sürüklenen 113 ergen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Sakarya Çocuk Mahkemesi'nde 2012 yılında çocuklar hakkında açılan dava sayısı 850'dir. Bu sayı 2011 yılında 796'dır. Her dosya için yargılanan çocuk sayısı değişmek ile beraber, bazen bir dosyada bir çocuk olabildiği gibi bazen de beş çocuk olabilmektedir. Bazen de bir çocuk hakkında -farklı suçlardan- birden fazla dosya açılmış olabilmektedir. Çocuk Mahkemesi'nde yargılaması yapılan suçlar çeşitlilik göstermektedir. Bir çocuk trafik güvenliğini tehlikeye sokmaktan yargılanabildiği gibi, cinsel saldırı suçlaması ile de yargılanabilmektedir. Ancak en çok yargılaması yapılan suç türü, Türkiye geneli düşünüldüğünde hırsızlık suçudur. Çalışma şiddet suçları ile sınırlandırıldığından ve başlı başına, bireyler arasındaki sürtüşmeleri, kavgaları ele almayı hedeflediğinden, çalışmada çocukların sürüklendiği, "hakaret", "tehdit", "basit yaralama" ve "yaralama" suçları ele alınmıştır. Cinsel saldırı, taksirle ölüme sebebiyet verme, hürriyetinden yoksun kılma gibi suçların sayı ve nitelik bakımından daha spesifik kalacağından ve daha derinlemesine bir incelemeyle anlaşılabilceğinden, hırsızlık suçunda ekonomik yetersizliklerin ön plana çıkmasından ve çalışma ile doğrudan ilgili olmadığından bu tür suçlar çalışmaya dahil edilmemiştir.

5. Konu İle İlgili Çalışmalar:

"Şiddet ve saldırganlık ile dindarlık" arasında bir ilişki olup olmadığı araştırmacılar tarafından incelenmekte, bu konuda eserler kaleme alınmaktadır. Bununla birlikte "dindarlık ve suç" arasındaki ilişkiyi de konu edinen birçok araştırma mevcuttur. Bütün bunlara rağmen ülkemizde din psikolojisi alanında doğrudan *çocuk suçluluğu* ile ilgili uygulamalı bir araştırma yok denecek kadar azdır. Konu ile ilgili, Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Çocukları ve Gençleri Suça İten Faktörler" adıyla kaleme aldığı makalesi (1991) ile *Çocuk ve Suç* (1994) isimli kitap çalışması ve Abdulvahit İmamoğlu'nun *Çocuk Suçluluğu* (2012) kitap çalışması vardır. İmamoğlu, *Çocuk Suçluluğu* isimli eserinde, çocuk suçluluğunu psikolojik ve sosyolojik yönleri ile derinlemesine ele almış, konunun dini ve ahlaki yönüne ayrı bir başlıkla vurgu yapmış, sonuç bölümünde ise çocuk suçluluğunun önlenmesi için çeşitli tespitlerde bulunmuştur.

Peker'in "Suçlularda Dini Davranışlar" araştırmasında (1986) ise Ordu ve Giresun Cezaevlerinde bulunan 407 tutuklu ve hükümlüye anket uygulanmıştır. Peker, suçlularda dini inançları ve davranışları incelemiş, sonuçta, cezaevine girmeden önce suçlularda -yüz

kızartıcı suçlar hariç- inanç düzeyinin yüksek (%83), beş vakit namaz ibadetini yerine getirenlerin oranının (%13) düşük, oruç ibadetini yerine getirenlerin ise orta düzeyde (%56) olduğunu bulmuştur. Bu çalışmadaki 42 tutuklu ve hükümlü, 18 yaşından küçüktür ve çocuk statüsündedir.

Bu çalışmaların yanı sıra, Din Eğitimi, Din Sosyolojisi alanlarında konu ile yakından ilgili olabilecek önemli çalışmalar yapılmıştır.

Kemal Karademir (2011), *Suçluların Topluma Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü* isimli araştırmasında, İzmir E Tipi Kapalı, İzmir Yarı Açık ve Muş E Tipi Kapalı ceza evlerinde bulunan hükümlüler ile çalışmıştır. Karademir, suçluların tekrar topluma kazandırılması konusunda din faktörünün ve din eğitiminin rolünü araştırmıştır.

Bozkurt Koç (2011), *Lise Öğrencilerinde Şiddet Saldırganlık ve Dindarlık İlişkisi* adlı, Erzurum il merkezinde 2007-2008 öğrenim yılında çeşitli liselerde okuyan 1381 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında, şiddet ve saldırganlık ile dindarlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Yine Din Eğitimi alanında Macid Yılmaz'ın (2010) gerçekleştirdiği *Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü* isimli uygulamalı doktora çalışmasında ergenlerin saldırganlık düzeyi ile din ve değerler eğitimi ilişkisi araştırılmış, ergenlerde şiddetin önlenmesi noktasında dini değerlere vurgu yapılmıştır.

Ahmet Avcı'nın (2010) gerçekleştirdiği *Eğitimde Şiddet Olgusu; Lise Öğrencilerinde Şiddet Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi* isimli, şiddet ve saldırganlık olgusu ile ahlakî değerler ve karakter eğitimi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasını amaçladığı doktora tezinde, İstanbul Küçükçekmece'de farklı liselerden 1410 öğrenci ile çalışılmıştır.

Muhammet Çevik'in (2010) *Dindarlık Suçluluk İlişkisi Adıyaman Açık ve Kapalı Cezaevi Örneği* isimli yüksek lisans çalışmasında, 133 hükümlüye anket uygulanarak dini pratikleri yerine getirme düzeyleri ve dine ilişkin tutumları değerlendirilmiş, dindarlık ve suçluluk ilişkisi araştırılmıştır. Çevik; uygulama sonucunda, dini kabullere ve beklentilere ilişkin verilerin yüksek çıkmasına karşın, ibadetlerin ve dini davranışların benimsenmesi ve yerine getirilmesine yönelik verilerin düşük kaldığı, ayrıca hükümlüler arasında din eğitiminin önemsendiği ve daha yoğun din eğitiminin talep edildiği, bu eğitimin faydasına inanıldığı sonucuna varmıştır.

BÖLÜM 1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İnsanoğlu var olduğundan beri suç fenomeni, onun inkâr edilemez bir gerçeği olmuş, ilk çağlardan günümüze, suç ve insan ilişkisi anlaşılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Antik çağda suç ile daha çok filozofik ve teolojik açıdan uğraşılmıştır. Platon, *Kanunlar* adlı eserinde suçu insan ruhunun bir hastalığı olarak belirtmiş, bu hastalığın ihtiraslar, zevk aramak ve cahillikten kaynaklandığını ileri sürmüştür. Suçluların aydınlatılarak sağaltımını ön görmüştür. Aristoteles ise suçluları toplum düşmanı olarak kabul etmiş, onların acımasız bir şekilde cezalandırılmalarını savunmuştur. Ona göre, sefalet, ihtilallere ve suça sebebiyet vermektedir. Hipokrat ise ünlü tipolojisinde beden şekilleri ile suç arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Ortaçağda ise şeytani bir davranış sayılarak kötü ruhların teşviki ile suçun ortaya çıktığı kabul edilmiştir. Thomas d'Aquin insan ihtiraslarının suça sebebiyet verdiğini, bunun yanında sefaletin de suça kaynaklık ettiğini belirtmiştir (Dönmezer, 1994a: 2; Yavuzer, 2011: 26). 19.yy.'dan itibaren sosyal bilimlerin sistematikleşmesi ile suç-insan, suç-toplum ilişkisini anlamaya yönelik çalışmalar çeşitlilik ve hız kazanmıştır. Suç kavramı, mevzu edildiği alana ve ele alındığı yaklaşıma göre değişik boyutlar içerisinde tanımlanabilmektedir.

1.1. Suç Kavramı ve Çocuk Suçluluğu

Suç, çok boyutlu, geniş kapsamlı ve göreceli bir kavramdır. Suç kabul edilen bir davranış, toplumdaki topluma, kültürden kültüre, geçmişten günümüze değişiklik gösterebilmektedir. Din adamları, filozoflar, eğitimciler, antropologlar, doktorlar, hukukçular suç kavramı ile ilgilenmiştir (Öget, 1941: 4). Hukuka konu olan suç, en basit tanımı ile; bir toplumdaki yasal kurumlar tarafından ceza ve güvenlik yaptırımına bağlanmış fiildir. Ceza ve yaptırımlar, hukuki mevzuatla belirlenmiştir (Akıntürk ve Okan, 2002: 42). Psikososyal bir öge olarak karşımıza çıkan suç ve suçluluk kavramları ise, bireysel ve toplumsal özellikler arz etmesi nedeni ile, psikolojinin ve sosyolojinin konusu olmaktadır. Bu konu ile ilgili, bireyi ya da çevresini esas alan pek çok teori ortaya atılmıştır.

Psikanalitik ekol, bireyde bulunan dürtüsel güçlerin etkisi ya da baskılanması sonucunda id-ego-süperego mekanizmasındaki kontrol bozukluğu sonucu sapma davranışlarının meydana geldiğini söylemektedir. Kriminal davranışı, zihni çatışmalar, bastırılmış arzular ve diğer güdüsel eğilimlerle açıklamaktadır. Hedonistik psikoloji üzerine kurulu klasik okulun görüşüne göre ise, insana haz verici bir seviyeye geldiğinde suç ortaya çıkmaktadır (Yavuzer, 2011: 249-258). Kliniksel kişilik yaklaşımlarında da suçluluk, çoğunlukla, psikolojik denge

bozukluğunun neden olduğu anormal davranış örneklerine dayandırılmaktadır (İmamoğlu, 2012: 31). Sosyolojik yaklaşımda ise, toplumsal dinamiklere atıfla tanımlamalar yapılmış ve teoriler geliştirilmiştir. Orta sınıf insanlara göre alt sınıf insanların, suç ve sapıcı davranışlarla daha çok iştigal ettiği varsayımına dayanan sosyal yapı teorilerinin yanı sıra daha çok sosyal koşullara odaklanan sosyal psikolojik teoriler ya da sosyal etkileşim teorileri de geliştirilmiştir (Ayan, 2011: 19-35). Örneğin; sosyal yapı teorileri içinde değerlendirilen Durkheim'in görüşüne göre; ahlaki yükümlülükler ve sosyal normlar olmaz ise yaşam çekilmez hale gelir ve *anomi* oluşur. Anomi, yıkıcı davranışa, suça sebebiyet verir. Sosyal etkileşim teorisyenleri arasında yer alan Sutherland'e göre ise; suç, diğer insanlarla etkileşim sonucunda öğrenilir. Eysenck'e göre de; sosyalleşme sürecinde ödüllendirme ve onaylama sonucunda suç ortaya çıkmaktadır (İmamoğlu, 2012; 34-36). Psikolojik ve sosyolojik yaklaşımların dışında, suç ve suçluluğu, bedensel tipolojilerle, kalıtsal özellikler ile, biyolojik, fizyolojik, bio-antropolojik, fiziki etkenlerle açıklamaya çalışan görüşler de vardır.

Çocuk suçluluğu kavramını ele almadan önce çocuk ve suçluluk kavramlarını incelemek faydalı olacaktır.

Çocuk; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal açıdan bir başkasının bakımına ve korumasına muhtaç olan, bu nedenle -öncelikle anne-baba, bunların yokluğunda ilgili kişi ya da kurum olmak üzere- bir diğerine bağımlı, henüz kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek olgunluğa erişmemiş kişidir. İlk çocukluk (2-7 yaş), son çocukluk (7-11yaş), ergenlik (12-18 yaş) dönemlerinden oluşan çocukluk içerisinde, farklılaşan ihtiyaçları ve beklentileri ile her bir aşamada çocuğun bir başkasının bakımına ve korumasına muhtaç olduğu belirtilmektedir (Ayan, 2011: 14). Uluslararası sözleşmelere ve yasalara göre 18 yaşına kadar her insan çocuk kabul edilmektedir.* Çocuk, "mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan ötürü, kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişi"dir.**

Suçluluk (delinquency); Suçlu olma durumunu ya da herhangi bir toplumsal görevi yapmada ya da yasağa uymada bireyin başarısız kalması, toplumsal bir yükümlülüğe aykırı davranması durumunu ifade etmektedir (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2012).

* Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), Madde 1, Türk Ceza Kanunu (2004), Madde 6 ve Çocuk Koruma Kanunu (2005), Madde 3

** Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) (1985), Madde 2.2

Çocuk suçluluğu (juvenile delinquency); Burt'un "bir çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir duruma dönüşmesi" tanımını aktaran Yavuzer, *Çocuk ve Suç* (2011: 31-36) isimli eserinde, Ivy Benett'in belirlediği dokuz çeşit çocuk suçluluğu grubunu şöyle sıralamaktadır;

1. Zayıf akıllılık veya gelişimsel gerilik nedeniyle ortaya çıkan suçluluk grubu, vakaların büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu tür çocukların çoğu sosyo-ekonomik durumu düşük ailelerden gelmektedir. Bu tür çocuklar, doğumdan itibaren, bedensel, toplumsal ve zihinsel gelişimlerinin sınırlı olmasından dolayı yaşıtlarına göre şanssızdır ve daha zayıftır. Dış etkenlerden gelen baskıya daha az dirençlidirler.

2. Bu gruptaki çocukların bazıları umut vericidir, uygun toplumsal koşullarda normal çocuk kusurlarına sahip gibi görünüm verirler, büyük duygusal dengesizlikler göstermezler, fakat yeterli sosyal eğitimden yoksundurlar. Toplumsal değerleri ile yetiştikleri yakın çevrelerindeki uygun değişimlere hızlı bir şekilde yanıt verebilecek yetenekte olabilirler. Normal şartlar altında normal bir yapıya sahip olabilecek iken, çevreye uyum gösterememiş çocuklar olarak değerlendirilebilir.

3. Öncesinde hatalı davranışlarına rastlanmayan çocukların, ergenlik çağı içerisinde işledikleri suçluluk vakalarıdır. Ergenlik çağında çıkan suçlar, bu özel dönemin zorluk ve gereksinmelerinin ortaya çıkardığı sorunlardan ayrı düşünülemez.

4. Bozuk aile düzeni içerisinde yetişen çocukların suçluluğudur; çocuğa bir takım kötü sosyal davranış örnekleri ailede aşılır. Çocuk, aile ve yakın çevrenin kusurlu yanlarını özümser, Levy'nin ifadesi ile "anadilini öğrendiği gibi öğrenir."

5. İkinci derecede anti sosyal davranış bozukluklarına sebep olan suçluluk türünde, çocuklar, sara, beyin iltihabı gibi bütünüyle organik koşullara karşı bir tepki olarak ortaya çıkan kontrol edilmemiş davranış ve suçlara sahiptir.

6. Ekonomik yoksunluk nedeni ile gerçekleştirilen suçlar çocuk suçluluğunda ayrı bir bölümü oluşturur. Bu tür suçluluk, hayatlarının ilk yıllarından itibaren sürekli yoksulluk çekmiş ve yaşam yolunu suç işleyerek bulan büyük bir çoğunluğu içine alır.

7. Nörotik suçluları oluşturan bir diğer suçluluk grubunun kesin sınırlarını belirlemek güçtür, çünkü nörotik suçluluk belirtileri nadiren 'saf' haliyle bulunur. Buna karşın ruhsal tedavide tetkik edilmiş suçlularda nörotik kişilik bozukluğuna bağlı bilinçsizce yapılan anti sosyal

davranış sıklıkla görülmektedir. Nörotik eğilimlerin, zayıf ego veya bozuk kişilik yapısı ile birleştiği vakalarda bu tür suç davranışına rastlanabilmektedir.

8. Psikopatik suçluların oluşturduğu çocuk suçluluğu grubunda, anti sosyal kişiler, ahlak açısından yozlaşmış, bozulmuş kimseler, kleptomaniler ve eşcinseller yer alır. Önceleri ahlaki düşüklük ve ahlaki zayıflık olarak nitelenen bu grup, en az anlaşılan ve tedaviye en çok direnen kişilerden oluşmaktadır.

9. Hafif ya da ağır psikotik hastalıklardan kaynaklanan davranış bozukluğu gösteren çocuklar ise ayrı bir suçluluk grubunu oluşturur.

Çocuk suçluluğu, çok sayıda faktörün birbiri ile etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Çocuk suçluluğunun belirlenmesinde etkili olan nedenler ve görünüşler suçluluk açısından çocuğun taşıdığı potansiyeller olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamdaki çocuklar, taşıdıkları risklere ve etkenlere göre suça sürüklenen çocuk kapsamında değerlendirilmektedir. Suça sürüklenen çocuk (SSÇ) kavramı, çocuk suçluluğu ile ilgili teknik ve literal bir kavramdır.

Suçta Sürüklenen Çocuk; “sosyal çevreleri, ana-baba tutumları, kişisel özellikleri nedeni ile suç işlemeye yatkın ve suç işleme tehlikesi bulunan çocuktur” (İmamoğlu, 2012: 19). Sürüklenme (drift) kavramı; teorik olarak, çocukların ruhsal durumlarına, duygularına ve konumlarına göre suçun içine sürüklenebildiklerini ifade etmek için kullanılmaktadır (Ayan, 2011: 33). Birçok uzman, çocukların suç konusunda yetkin olmadıklarını, çevresel ya da gelişimsel bir takım faktörlerin etkisinde kaldıklarını belirtmek için “suça sürüklenen çocuk” kavramını yeğlemektedir. Yasa koyucu, uzman görüşleri doğrultusunda 2005 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu’nda “suça sürüklenen çocuk” tanımına yer vermiştir. Suça sürüklenen çocuk; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuktur (ÇKK, 2005: Madde 3). Aşağıda çocuk suçluluğu ile ilgili hukuki boyut genel hatları ile ele alınacaktır.

1.1.1. Hukuki Boyut

Hukuk alanında çocuklara özgü, çocuklara özel, ayrı bir muamele yapılmasının, bununla ilgili yasaların çıkarılmasının ve çocuk mahkemelerinin kurulmasının dünyada ve ülkemizde yakın bir geçmişi vardır. Amerika’da ilk çocuk mahkemesi 1899 yılında kurulmuştur. İngiltere’de 1908 yılında çocuk yasası çıkarılmış ve çocuk mahkemesi kurulmuştur (Uluğtekin, 2004: 10-

14). Ülkemizde de Osmanlı döneminde, 1822 yılında çocuk ıslahevlerinin kurulması ve 1893 yılında çocukların dilenmesini önlemeye ilişkin bir yönetmelik (Men’i Tese’ül Nizamnamesi) çıkarılması, bu alandaki ilk resmi gelişmelerdendir (SHÇEK, 1999: 6). İlk çocuk mahkemesi yasası, Cumhuriyet döneminde, 1979 yılında çıkarılmıştır.

Maddeler halinde sıralanılacak olursa, çocuk muhakemesi ile ilgili mevzuat şu şekildedir;

- 4/12/2004 tarih 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
- 26/09/2004 tarih 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 03/07/2005 tarih 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
- 23/12/2006 tarih 26386 sayılı Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- 24/12/2006 tarih, 26386 sayılı Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik
- 01/06/2005 tarihli ve 25832 sayılı Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

Çocuk Koruma Kanunu (2005) ile, çocuk mahkemelerinin her ilde kurulması ön görülmüştür. Bu kanunla ilgili 2006 yılında çıkarılan yönetmeliklerde, çocuklar hakkında verilecek tedbirlerin uygulanışı ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur.

1.1.1.1. Çocuk Mahkemeleri

Çocuk mahkemeleri, çocuk suçluluğunu denetim altına almakla sorumlu çocuk adalet sisteminin en önemli halkalarından biridir. Çocuk mahkemeleri genel olarak çocuğun korunması, onun toplumla bütünleşmesi, tedavi ve rehabilite edilmesi gibi hedeflere hizmet etmektedir. Gerek çocuk adalet sistemi, gerekse diğer sistemler, içinde oluştukları toplumsal-ekonomik ve kültürel yapının bir parçasıdır, ondan etkilenirler ve onu etkilerler. Bu nedenle, çocuk mahkemelerinin, çocuk adalet sisteminin diğer bölümleriyle (polis, savcılık, ıslah kurumları gibi) ve toplumdaki eğitim, sosyal refah, sağlık v.b. sistemlerle işbirliği içerisinde çalışması ön görülmektedir. Çocuk adalet sisteminde farklı amaçlara göre değişik modeller benimsenebilmektedir. Bu modeller; “suç kontrol modeli veya geleneksel yaklaşım”, “rehabilitasyon modeli veya refah yaklaşımı”, “adil yargılama modeli veya adalet yaklaşımı”dır (Uluğtekin, 2004: 6-7). Ülkemizdeki çocuk yargılama sistemi düşünüldüğünde

gerek kanunlarda gerek mekanizmanın işleyişinde rehabilitasyon modeline uygun bir yapılanma hakimdir.

Rehabilitasyon modelinde veya refah yaklaşımında amaç; suçlu çocukların üretken ve uyumlu bireyler olarak toplumla bütünleşmesidir. Toplum, suça sürüklenen çocukların sorunlarını çözmeye çalışmalıdır. Toplumsal ve bireysel etkilerin bir sonucu olan çocuk suçluluğu vakalarında, çocuk, sahip olduğu soruna göre ele alınmalıdır. Suç davranışı, çocuk adalet sistemi tarafından ilgilenilmesi gereken temeldeki psiko-sosyal problemlerin bir göstergesidir. Burada amaç, çocuğun suçlu ya da masum olduğu değil, içinde bulunduğu psiko-sosyal ve ekonomik koşulları anlamaktır. Bu nedenle çocuğun cezalandırılmasından ziyade, psiko-sosyal gereksinimlerine göre geniş bir hizmetler ağından yararlandırılması düşünülmelidir. Örneğin; daha sorunun başlangıcında, polis örgütü içerisinde çocuğa psiko-sosyal teşhis ve tedavi konusunda eğitilmiş uzmanlar müdahalede bulunmalıdır. Sağaltım, çocuğun yararları gözetilerek seçilmeli ve bunların toplumun yararları ile uyduğu varsayılmalıdır. Her bir çocuğun ayrı gereksinimleri ve sorunları olduğu göz önünde alındığında, sağaltım programlarının farklılaşacağı ön görülmektedir. Bu yaklaşımda ya da modelde, çocuğun suç oluşturan davranışlarının nedenini araştırarak onun psiko-sosyal gereksinimlerini ortaya koyan ve çözüm yolları gösteren Sosyal İnceleme Raporları, sistemin belkemiğini oluşturmaktadır (Uluğtekin, 2004: 8). Sosyal İnceleme Raporu*(social inquiry report): mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca, gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren çocuklar hakkında hazırlanan inceleme raporlarıdır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun, “işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur” (ÇKK, 2005: Madde 35). Ceza sorumluluğunun belirlenebilmesi ve tedbir mekanizmalarının faaliyete geçirilmesi açısından sosyal inceleme raporları önem arz etmektedir. Kanunda ön görülen psiko-sosyal nitelikteki tedbirler uzmanlar tarafından sosyal inceleme raporlarında belirlenmekte, ilgili mercie sunulmaktadır ve bu çerçevede suça sürüklenen çocuklara müdahale edilebilmektedir.

1.1.1.2. Suça Sürüklenen Çocuklar İçin Güvenlik Tedbirleri

On iki yaşını doldurmuş ve on beş yaşını doldurmamış çocuklar, “fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğuna” sahip değildir. “Fiili işlediği sırada on iki yaşını

* Ek 2 Sosyal İnceleme Raporu Örneği

doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu yoktur". Bu çocuklar için, ceza yargılaması yapılamasa da tedbir amaçlı muhakeme yapılabilmektedir (TCK, 2004: Madde 31/1-2).

Suçta sürüklenmiş çocuklar için ön görülen tedbirler, ÇKK'nun 5. maddesinde "koruyucu ve destekleyici tedbirler" başlığı altında toplanmıştır. "Danışmanlık", "eğitim", "bakım", "barınma" ve "sağlık" olmak üzere beş kategoride belirlenmiştir.

Danışmanlık; gerek çocuklara, gerekse çocuğun bakımından sorumlu kimselere uygulanan rehberlik ile ilgili tedbirleri ifade etmektedir. Tedbirlerin uygulanması süresince çocuğu bilgilendirmek ve desteklemek, ailesinin yanında korunmasını sağlamak, çocuklara gelişimsel açıdan yardımda bulunmak, sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek, çocukların yeteneklerine uygun bir tarzda okul başarısını arttırmak, bu tedbir kapsamında hedeflenmektedir. Danışmanlık tedbirini uygulamak ile bir ya da birkaç uzman görevlendirilebilmektedir. Bu kişiler, ailenin ya da çocuğun ihtiyaç duyduğu, "madde kullanımı, davranış bozukluğu, ergenlik sorunları, aile içi iletişim gibi" çeşitlilik gösterebilen konularda danışmanlık hizmeti verebilmektedir. Bunun dışında çocukların ailelerine ya da çocuktan sorumlu olan kimselere "anne baba eğitimi, aile danışmanlığı" gibi konularda da danışmanlık hizmeti verilebilmektedir (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2006: Madde 12).

Suçta sürüklenmiş çocuklar için pedagojik eksikliklerin belirlenmesi durumunda, eğitim tedbiri de uygulanabilmektedir. Eğitim tedbiri; çocukların eğitim hayatına devamını sağlamayı hedeflemekte, bunun yanı sıra özel eğitime muhtaç çocuklar için gereken imkânların ve tedbirlerin sağlanmasını belirlemektedir. Ayrıca, çocuğun "iş ve meslek edinmesi amacıyla" ilgili bir kursa gitmesine, bir meslek erbabının yanına ya da bir iş yerine yerleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Eğitim tedbirinin uygulanmasında Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı etkindir (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2006: Madde 13).

Mahkemelerde çocuklar hakkında bakım ve barınma tedbir kararı da verilebilmektedir. Bakım ve barınma tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu kişinin her hangi bir neden ile bu görevini yerine getirememesi halinde ya da çocuğun resmi kurumlara yerleştirilmesi gerektiğinde ortaya çıkmaktadır (Akço ve Selici, 2006: 121). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilen bir tedbirdir (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2006: Madde 14). Suça sürüklenen çocuklar arasında, bakım koşulları olumsuzluk arz eden, bakım şartlarının yerine getirilmediği belirlenen, kalacak yeri olmayan veya sokakta yaşamak zorunda kalan çocuklar bu tedbir kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Sağlık tedbirleri, “çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli, geçici ve sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonu ile madde bağımlısı olanların tedavilerinin yapılmasına yönelik” yaptırımlardır (ÇKK, 2005: Madde 5d).

Her biri çocuk için, dolayısıyla toplum için hayati öneme haiz olabilen bu tedbirlerin temel amacı; çocuğun yararını gözetmek, öncelikli olarak çocuğun kendi ailesinin yanında korunmasını gerçekleştirmek, yaşına ve eksikliklerine uygun eğitimi ve öğrenimi desteklemek, kişiliğinin ve toplumsal sorumluluğunun geliştirilmesini sağlamaktır (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2006: Madde 5).

Kanun, ilke olarak; çocukların suç etkenlerinden izole edilmelerini sağlamayı, sağaltımlarına ve toplumsallaşmalarına imkân verecek mekanizmaları etkin hale getirmeyi hedeflemektedir (ÇKK, 2005: Madde 5). Suça sürüklenen çocuklar hakkında, hukuksal tedbirlerden biri uygulanabildiği gibi bir kaçı da aynı anda uygulanabilmektedir (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2006: Madde 8). Uygulanan tedbirlerin yerine getirilip getirilmediği, çocuğun sağaltımının hangi aşamada olduğu kanunda ön görülen denetim mekanizmalarınca sağlanmaktadır.

1.1.1.3. Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlık Suçları

Suçlar, 2004 yılında kabul edilen yeni ceza kanununda “uluslar arası suçlar”, “kişilere karşı suçlar”, “topluma karşı suçlar”, “mille ve devlete karşı suçlar” olmak üzere dört kısımda kategorileştirilmiş ve her bir kategori altında ortaya çıkması muhtemel suçlar sıralanmıştır. Örneğin; “kişiye karşı işlenen suçlar” kısmında, “vücut dokunulmazlığına karşı suçlar” bölümünde, “yaralama” suçu açıklanmıştır. Ergenlerin sıklıkla sürüklendikleri “tehdit”, “hakaret”, “basit yaralama” ve “yaralama” suçları ceza karşılıkları ile beraber TCK’da tarif edilmiştir.

Ülkemizde çocukların sürüklendiği suçlar arasında; hırsızlık ve yaralama suçları ön plana çıkmaktadır. 2008 yılına ait, yaşlarına ve bazı suç türlerine göre haklarında dava açılan çocukların sayısı aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo-1 TCK'da Belirtilen Bazı Suçlara Göre 2008 Yılı İçerisinde Çocuk Sanık Sayısı

	12-15 Yaş		15-18 Yaş		Toplam
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
Kasten Adam Öldürme	198	16	723	48	985
Yaralama	5999	739	14272	1798	22808
Cinsel Saldırı	1052	48	2129	71	3300
Tehdit	734	106	2798	448	4086
Konut Dokunulmazlığı İhlali	838	55	1608	122	2623
Hırsızlık	12526	1533	22178	2638	38875
Yağma	1470	93	2938	106	4607
Mala Zarar Verme	1840	143	3752	333	6068

*TUİK verilerinden derlenmiştir. (www.tuik.gov.tr, 2012)

Şiddet ve saldırganlık suçlarına sürüklenen çok sayıda genç vardır. Gençlerde şiddet ve etkenlerini belirleme konusunda TBMM tarafından yapılan ülkemizdeki en kapsamlı durum saptama çalışmasında; suça itilen çocukların şiddete bakış açısının, maruz kaldıkları şiddetin boyutu ve ilişkili etkenlerin belirlenmesi amacı ile 19 ildeki ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve hükümlü çocukları içerecek şekilde 12-18 yaşlar arasındaki 1571 ergen değerlendirilmiştir. Cezaevine girmeden önceki yaşantılarında ergenlerden %47,5'inin delici kesici alet, %29,2'sinin ise ateşli silah taşıdığı ve ergenlerin %62,9'unun bir kez ya da sıklıkla herhangi bir kavgaya müdahil oldukları saptanmıştır (TBMM, 2007: 203-210).

ABD'de 1991 yılında 10-17 yaşlarındaki 130000 genç, tecavüz, soygun, ve adam öldürme gibi suçlardan yakalanmıştır. 1960'lardan itibaren dünya genelinde okullarda meydana gelen saldırganlık içeren suçlar %100, öğretmenlere yönelik saldırılar %7100, narkotik suçlar %1000, hırsızlık gibi suçlar ise %306 oranında artmıştır (Yaman ve Ekşi, 2010: 13).

Zorlu ergenlik dönemi ile suç arasında dinamik bir ilişki vardır. Suçluluk davranışının yoğunlukla 14 yaş civarında ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Ülkemizde işlenen suçların yarısının ergen ve çocuklar tarafından gerçekleşmesi ve bu dönemde suç işleyen ergenlerin,

yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde de suça sürüklenmesi, ergen suçluluğunun önemini artırmaktadır. Ankara Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsünün, 1000 yetişkin suçluya uyguladığı ankette, 170 suçlunun 11-15 yaşlar arasında, 211 suçlunun ise 16-18 yaş grubunda ilk suçlarını işledikleri tespit edilmiştir (Yavuzer, 2011; 113). Dinamik bir ilişkiselliğe sahip olan ergenlik ve suç davranışının anlaşılması ve açıklanabilmesi için; bu dönemin özelliklerinin bilinmesine, ergendeki suç davranışının kökeninin araştırılmasına ve anlaşılmasına ihtiyaç vardır.

1.1.2. Ergen Suçluluğu

Çocukluk döneminin sonu ile yetişkinlik dönemi arasında yer alan ergenlik dönemi, APA tarafından “fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğinin kazandığı, çok da belirli olmayan bir zamanda sona eren kronolojik ve hızlı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişmelerle karakterize bir dönem” olarak tanımlanmıştır. Bazı yazarlar, bu dönemin yaşamın en fırtınalı ve stresli dönemi olduğunu ileri sürmektedir (Siyez, 2009: 2-3). Ergenlik döneminde, bireydeki değişimler aşamalı bir şekilde gerçekleşmektedir ve temelde bu değişimler iki aşama ile kavramsallaştırılmaktadır; bunlar 12-15 yaş arasına tekabül eden erinlik (puberte, ön ergenlik, buluş) ve erinliği de içine alan ergenlik (adolesence) aşamalarıdır (Ayan, 2010: 119). Ergen, tüm yönleri ile “çocukluk” ve “yetişkinlik” arasında sürekli bir değişim halindedir. Ergenler, bu geçiş dönemine uyum sağlamakta güçlük çekerler. Ortalama olarak kızların 11-13, erkeklerin 13-15 yaşlar arası ergenliğe girdiği kabul edilmektedir (Erden ve Akman, 2002: 50-52). Robert Havighurst’un tasnifine göre; ergenlik 12 ile 18 yaşlar arasını kapsamaktadır ve şu gelişim problemlerini içermektedir:

- 1- Yaşlıları ile yeni ve daha olgun ilişkileri başarma.
 - 2- Erkeksi ve kadınsı toplumsal cinsiyet rolüne ulaşma.
 - 3- Fiziksel görünüşü kabullenmek ve bedenini etkili kullanma.
 - 4- Duygusal bağımsızlığa kavuşma.
 - 5- Evlilik ve aile yaşantısına hazırlanma.
 - 6- Bir değerler sistemi ve ahlak sistemi elde etme.
 - 8- Toplumsal açıdan sorumlu davranışı isteme ve kazanma
- (http://www.utpa.edu/dept/curr_ins/faculty_folders/tevis_m/docs/Havighursts_Developmental_Task_Stages.pdf, 2012).

Ruhsal, zihinsel, fiziksel yönden tam bir olgunluğa erişmemiş toplumsal rol ve görevlerini henüz kavrayamamış ergenlik çağındaki çocukların suç işlemesi toplumları, suç ve suçluluk konusu üzerine ayrı bir dikkatle eğilmeye sevk etmiştir. Ergenlik çağında meydana gelen hızlı gelişmenin yarattığı dengesizliğin bilgi ve tecrübe eksikliğiyle de bir arada bulunması, gencin sosyal normlara uyum göstermesini zorlaştırmaktadır. Toplumdan olumlu bir yaklaşım görmezse, ergenlerin suça yöneldikleri görülmektedir (Kunt, 2003: 10). Bedensel ve ruhsal değişimler, kalıtsal nedenler, zekâ potansiyelindeki sınırlılık, çocukluğa kadar uzanan yanlış eğitim ve yetersiz sevgi, değişen değer yargıları, ahlak gelişimindeki karmaşa, kentleşme, sanayileşme, ekonomik bunalımlar, ergeni suça yönelten bazı faktörler olarak sıralanabilmektedir. Çocuk suçluluğunu, yetişkinlikteki suçluluktan ayırt edici en önemli özellik, “problemliliğe” ya da “geçiş evresi” olarak ifade edilen ergenlik dönemine denk gelmesi ile açıklanmaktadır. Böyle kritik bir dönemde suça sürüklenen ergenin, bu dönemin özelliklerinden soyutlanarak, alelade “suçlu” gözüyle değerlendirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir (Yavuzer, 2011: 32-33). Ergen suçluluğunun nedenleri çok çeşitlidir ve birçok etkene bağlı ortaya çıkan bir davranış bozukluğudur. Gencin yapısı, özellikleri ve yetenekleri ile ilgili faktörler; gencin yetiştiği, ailesi ile ilgili faktörler; toplumsal ortam ve yaşam koşulları ile ilgili faktörler suça sürüklenme nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler birbirleri ile sıkı sıkıya ilişkilidir ve sonuca etki etmektedir. Bazen bir etken, bazen de bir başka etken ağırlık kazanmaktadır. Tüm olumsuz faktörlerin bir bileşkesi olarak suçluluk ortaya çıkmaktadır (Yörükoğlu, 2007: 302). Bu nedenlerden dolayı suça sürüklenen ergenlerin bir takım risk faktörleri ile karşı karşıya olduğu belirlenmiştir.

1.1.3. Suça Sürüklenen Ergenlerde Risk Faktörleri

Çocuklarca sergilenen bazı davranışlar, sonraki suç davranışı için en belirgin risk faktörleri arasında sayılmaktadır. Risk derecesi, erken yaştaki davranış sorunlarının çeşitliliği ile artmaktadır. İlişkisel olan bu faktörler, çevre ile etkileşim halindedir. Çocuk suçluluğunu tahminde en güçlü belirleyiciler içinde saldırganlık, uyuşturucu kullanımı ve hırsızlık yer almaktadır. Bunun dışında; okuldan kaçma, yalan söyleme ve okuldaki başarısızlık da önemli etmenler arasında sayılmaktadır. Çocuklarda erken yaşta görülen davranış sorunlarının ilişkiselliğinin yanında, sorunlu davranışın frekansı da suçluluk riskine etki etmektedir (Yücel, 2007: 104-105). Örneğin; madde kullanımı suçu düşünüldüğünde, bazı uyuşturucu maddelerde bir kez kullanım bile bağımlılığa sebebiyet verebilmektedir ve ergenlerin bu konuda risk altında olduğu ifade edilmektedir (Ögel, 2007: 309-319). Suçluluk açısından

ergenlerin sergilediği riskli davranışlar, psikoloji literatüründe problem davranışlar olarak kabul edilmektedir.

Ergenlerde riskli davranışlar, toplumsal normlar tarafından uygun görülmeyen ve çeşitli sosyal kontrol mekanizmalarının devreye girmesine neden olan problem davranışlardır. Riskli davranışlar değerlendirilirken bunun sadece bir kez yapılan bir etkinlik mi yoksa tehlikeli davranışların bir örüntüsü mü olduğu önemlidir (Siyez, 2009: 50). Ergenin problem davranışları değerlendirilirken, riskli davranışların iç içe geçmiş olabileceği ve herhangi bir alanda problem gösteren ergenin diğer alanlarda da problem gösterebileceği uzmanlar tarafından vurgulanmaktadır. Alkol bağımlısı bir gencin, anti sosyal davranışlar sergilemesi daha sıklıkla beklenebilmektedir. Ya da sigara kullanan gençler, madde bağımlısı olma noktasında potansiyel adaydır. 13-17 yaşındaki gençlerde yapılan bir araştırmaya göre, herhangi bir alanda problem davranışı olan gençlerin ciddi bir suç işleme oranı %37 ile %51 arasında değişmektedir. Hiçbir problem davranışı olmayan gençlerin ise; suç işleme oranının %1 ile %3 arasında değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Ergenlerin yaşadığı problemler ya da riskli davranışları açıklayabilmek için pek çok kuram ve yaklaşım geliştirilerek risk faktörleri ortaya konmuştur. Biyolojik temelli yaklaşımda, genetik ya da nörolojik risk faktörlerinden bahsedilebildiği gibi, ekolojik yaklaşımla da ebeveyn etkisi, arkadaş etkisi gibi faktörler mevzu bahis edilebilmektedir (Siyez, 2009: 51-62). Suçluluk ya da suça sürüklenme açısından risk faktörleri bireysel ve çevresel olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

1.1.3.1. Bireysel Risk Faktörleri

Bireysel ve kişisel bazda bir takım özellikler, ergenin suça sürüklenmesine etki etmektedir. Bireysel risk faktörleri olarak değerlendirilen bu özellikler içerisinde, genler, zekâ, yaş, cinsiyet, kişilik, bir takım gelişimsel dinamikler ve psikolojik sorunlar ele alınmıştır.

İnsanın çağlar boyunca oluşmuş kalıtsal yapısı, onun gelişiminin ve davranışının en temel belirleyicisidir (Öztürk ve Uluşahin, 2008: 46). “Doğuştan suçlu” kavramını geliştiren Lombroso, veraset ve suç ile ilgili 104 suçlu üzerinde yapılan bir araştırmaya dayanarak bunlardan 71’inde verasetin etkin olduğunu belirtmiştir (Dönmezer, 1994a: 104). Evlenmeden önce bile anne veya babanın genlerinde taşıdıkları bozuklukların, doğacak çocukların, hiç değilse bazılarında, çeşitli bedensel ve ruhsal bozuklukların, hastalıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bunların başında doğuştan gelen bedensel sakatlıklar, eksiklikler, özürler, hastalıklar, zeka geriliği ve zeka geriliği ile beraber görülebilen metabolizma

bozuklukları, foetal enfeksiyonlar ve epilepsi (sara) gelmektedir (Yavuzer, 2011: 82). Örneğin; kromozom anormalliklerinde, cinsiyet kromozomlarının fazlalığı (XXY ve XYY), santral sinir sisteminde gelişim kusurlarına yol açarak suç şeklinde davranım sapmalarına yol açabilmektedir. Ancak; XXY ve XYY kromozomlu bireylerin suçlu popülasyonun çok azını oluşturduğu bildirilmektedir. Bu konuda evlat edinilen bireyler ve ebeveynleri üzerinde de çalışmalar yapılmıştır; öz babalar ile evlat edinilmiş oğulları arasında mahkûmiyet ve suç yönünden anlamlı ilişkiler bildirilmiştir. Hapse girmiş kadınların evlat edinilmiş 52 çocuğundan 7'si suç işlerken; kontrol grubunda sadece 1'inin suç işlediği gösterilmiştir (Abay ve Tuğlu, 2000: 3, 21-26). Risk açısından bireyin kalıtsal özelliklerinin yanı sıra zeka yapısının ve seviyesinin de suçluluk davranışında önemli bir etmen olabileceği belirtilmektedir.

Zihnin yapısı ve doğası pek çok araştırmaya konu olmuş, “zekâ nedir?” sorusu cevaplandırılmaya çalışılmış, zekâ kuramları geliştirilmiştir. J. Piaget'e göre; zekâ, çevreye “uyum” sağlayabilme yeteneğidir (Bacanlı, 2000: 60). Soyut düşünebilme, olaylar arasında ilişkiler kurabilme ve kendi kendini eleştirebilme yeteneği olarak da tanımlanabilen zekâ üzerinde kalıtsal ve çevresel faktörler etkilidir (Yavuzer, 2011: 93). Suç ve zekâ arasında yakın bir nedensellik kurulması 20.yy. başından itibaren zekâ testlerinin yoğun olarak kullanılması ile başlamıştır (Dönmezer, 1994a: 140). Zekâ azlığının suç işlemede bazı potansiyeller açısından yatkınlığa sebebiyet verdiği bilinmekle beraber, etki altında kalmayı kolaylaştırması, uyum problemleri yaratması da suç istatistikleri içerisinde zekâ geriliği oranını artırmaktadır. İzmir Çocuk Ceza ve Islahevi'nde yapılan bir araştırmada 100 çocuktan 10'u normal, 8'i normalaltı, 19'u sınır, 39'u debil, 19'u moron, 5'i embesil kategoride yer almıştır ve zekâ geriliği açısından % 63'e varan anlamlılık bulunmuştur (İmamoğlu, 2012: 56-57). Son 40 yılı aşkın sürede, zekâ geriliğine, suçluluğu oluşturan tek etken ya da birçok etkenden sadece biri nazarıyla bakıldığı gibi, suçlulukla zekâ arasında hiçbir ilişki bulunmadığını söyleyen görüşler de dile getirilmiştir. Yavuzer, 214 hükümlü genç üzerinde yaptığı çalışmada, zekâ faktörünü suçluluk davranışının oluşumunda birçok faktörden biri olarak ele almış, suçlu grupların ortalamalarında anlamlı bir farklılık olmadığını, bununla birlikte % 50,5'inin sınır düzeyde, % 44'4 ünün de düşük düzeyde pratik yeteneğe sahip olduğunu bulmuştur (Yavuzer, 2011: 99-101).

Çocuklarda suçluluğa neden olduğu düşünülen diğer bir risk faktörü cinsiyettir. Birçok çalışmada suçun sıklığı, çeşidi ve oluşum nedenleri cinsiyete göre tasnif edilmiştir. Kız ve erkek çocuklar arasındaki biyolojik ve psikolojik farklılıkların, suçlunun tipini ve eyleminin

derecesini etkilediği, özellikle erkek çocukların, kız çocuklarından daha çok suç işlediği bildirilmektedir. 2000-2008 yılı suç istatistiklerinde hükümlü çocukların % 2.5'ini kız çocukları oluşturmaktadır (Ayan, 2011: 14). Ergenlerde cinsiyet ile beraber yaşın da suçluluğa etki ettiği düşünülmektedir.

Amerika'da bir çocuğun 12-14 yaşlar arasında suçta olgunluk çağına ulaşabildiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, suçluluk ve yaş arasındaki ilişki bakımından, değişik ülkelerdeki yapılan analizlerde, suçların bazı yaş gruplarında yoğunlaştığı görülmüştür. Bu yoğunlaşmanın hemen rüşt yaşına ön gelen devirde olduğu, İngiliz mahkûmiyet verilerine göre ise; bu yaşın erkeklerde 12-13, kadınlarda 16-17 olduğu belirtilmektedir. Ancak belirli suç türleri göz önünde tutulursa bunların yoğunlaştığı yaş gruplarının suçun türüne göre de değiştiği görülmektedir. Örneğin; Amerika'da otomobil hırsızlığından dolayı suçlu bulunanların 15-19 yaş grubunda olduğu bulunmuştur (Dönmezer, 1994a: 140).

Kalıtımsal yazgı, zekâ, cinsiyet ve yaş faktörlerinin yanı sıra henüz gelişim aşamasındaki ergenin bilişsel özellikleri, kişilik ve kimlik yapısı, bunlarla ilgili sorunları da suçluluk açısından bireysel risk faktörleri arasında sayılmaktadır.

Ergenlik, soyut düşünebilme yeteneğinin kazanıldığı dönemdir. Soyut düşünebilme yeteneği ergenin davranışlarına ve kişiliğine yansır. Ergenler, çocuklardan farklı olarak doğrudan gözlemediği şeylerin ötesinde, yeni olasılıklar üzerinde düşünebilirler. Planlar yapabilirler, hipotezler geliştirebilirler. Tümevarımsal akıl yürütme, küçük yaşlardan itibaren yapılabilirken, tümdengelimsel akıl yürütme ergenliğin önemli bir bilişsel kazanımıdır. Soyut düşünme yeteneği, yaş, cinsiyet, olgunlaşma ve yaşanan kültür gibi değişkenlerle etkileşim halindedir. Olumsuz koşullarda soyut düşünebilme yeteneği, 15-20'li yaşlara kadar sarkabilmektedir, hatta olumsuzluğun arttığı koşullarda soyut düşünme becerisi asla gelişim göstermemektedir (Siyez, 2009: 28-29). Ergenlikte bir diğer bilişsel özellik de benmerkezci düşünme biçiminin ergenin hayatına yön vermesi, duygularını ve davranışlarını etkilemesidir. Ergene göre “onun sevgisi her şeyden büyüktür”, “onun yaşadıklarını bugüne kadar hiç kimse yaşamamıştır”, “onun arkadaşları en saygıdeğer insanlardır.” Ergen, kendisinin biricik olduğunu düşünür. Bunun yanı sıra ergen, suç dairesine giren yaşantıları ile ilgili ona hiçbir şey olmayacağına dair inançlarla kendi kendini besler (Siyez, 2009: 30). Ergenin kim olduğu ve kendini nasıl ifade ettiği onun kişiliği ve kimliği ile yakından ilgilidir.

Kişilik (personality), pratikte ferдин bütün niteliklerini kapsar. Onun fiziki, zihni ve hissi yapısı, güdüleri tecrübeleri, alışkanlıkları, çevresi ve çevresi ile etkileşimi, organize olmuş bir sistem olarak ferдин kişiliğini etkileyen faktörlerdir. Kişilik yapısı bakımından ferдин duygu ve davranışları, düşünceleri, söyledikleri de bu faktörlerden etkilenmektedir (Mehmedoğlu, 2004: 42). Tohumun atılması, onun kök salıp meyve vermesi gibi, kişilik yapısı da bir gelişimin ifadesidir. İncelendiği esnada bir suçlunun kişilik yapısı ile işlediği suçlar, uzun ve karmaşık bir gelişim sürecinin sonucudur. Suçlu çocuklarda farklı kişilik özelliklerine ve buna bağlı olarak davranış bozukluklarına rastlanabilmektedir. Bazı kişilik kuramcılarına göre, suçlularda farklı ve belirleyici kişilik özellikleri mevcuttur. Örneğin, suç ve kişilik arasındaki ilişki bakımından; suçluların, dışa dönük-nörotik olma eğilimde olduğu, dışa dönük-nörotiklerin de suçlu olma eğilimde olduğu belirtilmektedir (Yavuzer, 2011: 179-207). Kişiliğin dinamiklerini anlamaya yönelik geliştirilen teoriler suçlu kişilerin özelliklerinin yanı sıra suç davranışının kökenini de açıklamaya çalışmaktadırlar.

Psikinalitik ekole göre; suç engellenmiş bir kompleksin simgesidir. Çevreden gelen uyarılara karşı bilinçaltındaki bastırılmış kompleksler, bireyi, belirli bir şekilde tepki göstermeye sevk etmektedir. Bu yaklaşımda suçla sonuçlanan kişisel ruhsal çatışma, toplumsal bakımdan yasaklanmış şeye karşı gelmek, onu yok etmek olarak yorumlanmaktadır. İnsanda çocukluk arzuları canlılığını sürdürmektedir. Bilinçdışının arzuları sınırsızdır ve bu nedenle eğilimler arasında sadist ve saldırgan olanlar ve ilkel olanlar vardır. Yetişkin yaşamında bu dürtü ve eğilimler genellikle bilinçdışında kalmaktadır; çünkü ego onları bilinç alanının dışında tutmaktadır. Bu çocuksu eğilimler ve içgüdüler eylemlere dönüşerek kendilerini gerçekleştirme imkânı elde etmektedir (Yavuzer, 2011: 181). Benlik, içten gelen dürtüleri dizginleyemez ise kişinin çevre ile uyumu sekteye uğramaktadır. Çocuklukta benlik yeterli gelişmediğinden ilkel benlik davranışa egemen olmaktadır. Ruhsal aygıt geliştikçe ilkel benliğin üstünde ego ve süper ego oluşmaktadır (Yörükoğlu, 2007: 83). Adler'e göre; suça yönelme, suçlu kişilik, bireydeki aşağılık ve üstünlük duygusunun bir sonucudur. Birey, yaşam içgüdüleri ile engelleri aşmayı, zafere ulaşmayı hedeflemektedir. Suçlu kişilerde diğer insanlara (suç işlememiş kişilere) nazaran bu özellikler toplumsallık duygusundan yoksun olmak ile kendini göstermektedir (Adler, 2011: 199-200). Gerek sosyalleşme sürecinde yaşanan sorunlar gerekse kimlik ve kişilik gelişimindeki sorunlar ergenin suça sürüklenmesine sebebiyet verebilmektedir.

Erikson'un geliştirdiği psiko-sosyal yaklaşıma göre hayat sekiz evreden oluşmaktadır. Her dönemde bir takım krizler, başarılması gereken görevler, uç durumlar ve kazanılması

muhtemel temel davranışlar vardır. Örneğin; ilk evrede, çocuklar, güvenin aşırı sonucu olarak duygusal uyumsuzluk yaşarken diğer aşırı uçta güvensizlik duygusu yaşamakta ve çekinmenin kötü eğilimini taşımaktadırlar. Yani; depresyon, paranoya ve psikozla karakterize içe kapanma özelliklerini gösterebilmektedirler. Dengeli ve sağlıklı bir gelişim için çocukların umut duygusunu kazanması gerekmektedir. Benzer şekilde, ikinci evrenin aşırı sonuçları olarak; çocukta merhametsizlik ve sosyopatlık gelişebilmektedir. Erikson, ergenlik dönemini hayatın en önemli dönemi olarak görmüş, bireyin bu aşamada kimlik karmaşası yaşabileceğini belirtmiştir. Ergen bu dönemde “ben kimim”, bedenindeki değişimlerle beraber “bana ne oluyor”, “ben kim oluyorum” sorularını sormaya başlar. Birey kendini çeşitli roller içinde deneyerek bu sorulara cevap bulmaya çalışacaktır. Bu da, ergende, özdeşleşmeye ve taklit mekanizmalarına yol açmaktadır. Özdeşleşmede, ergen, bir grup veya rol ile özdeşleşir (bir çeteye üye olmak gibi). Taklit mekanizmasında ise kişinin yakın çevresindeki (aile, okul gibi) ya da kitle iletişim araçlarındaki kişilerden etkilenme ve onları taklit etme eğilimi vardır. Bu dönemde kimlik duygusunun fazlalığı; bencilliği, hoşgörüsüzlüğü ve fanatizmi doğurur. Kimlik duygusundan yoksun olma durumunda ise; ergenler, kimliklerini, kimlik ihtiyaçlarını reddederler. Bunu açık bir inkârla yapabildikleri gibi bir takım gruplara ve yıkıcı etkinliklere (uyuşturucu, alkol gibi) katılarak da yapabilirler (Bacanlı, 2000: 89-96). Gelişimsel özellikler, sorunlar ve ödevler hayat boyu devam etmektedir. Ergenlerin içinde bulunduğu gelişimsel özellikler, sorunlar ve ödevler suçluluk açısından başlı başına bir risk grubunu ifade etse de ergenin kişiliğinde meydana gelen sapmalar, bozukluklar daha klinik görünümdeki riskleri oluşturmaktadır.

Örneğin, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) yaşayan çocukların suçluluk açısından risk grubunda yer aldığı ifade edilmektedir. Suçluluk riski taşıyan bazı çocuklar diğerlerinden daha fazla aktif ve yerinde duramayan tiptedirler. Bu çocuklar, dürtülerini kontrol etmekte ve dikkatlerini toplamakta güçlük çekmektedirler. Suçlu çocukların dikkat sorunları üzerine yapılan bir çalışmada; suçlu çocuklardaki algılama zafiyetinin, öğrenimdeki gelişmesini yavaşlatmakla kalmayıp, sosyalleşmelerini ve ahlaki gelişmelerini de yavaşlattığı bulunmuştur (Yücel, 2007: 106). Hiperaktivite, daha çok çocukların enerjilerini kontrol edememe ve beden yapılarıyla ilgili bir özelliktir. Bazen yanlış teşhis edilebilmekle beraber aşırı yaramazlık durumları da bu isimle değerlendirilebilmektedir (İmamoğlu, 2012: 58). Dikkatsizlik, aşırı hareketlik ve dürtüsellik gibi heterojen klinik özellikleri barındıran DEHB, erken dönemlerde başlangıcı olan nöro-gelişimsel bir bozukluktur. Çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel alanlarda gelişimini bozmakta ve topluma değişik alanlarda getirdiği yüklerin yanı

sıra; çocuğun aile ve akran ilişkilerini, akademik başarısını ve özgüven gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bireyin yaşam kalitesi, kişiler arası ilişkileri ve mesleki yaşantısı üzerine etkisi yaşam boyu devam edebilmektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2008: 779).

Ergenin suça sürüklenmesinde bir diğer kliniksel bozukluk ise antisosyal kişilik bozukluğudur. Kişilik bozukluğu, uzun süreli “uyumsuz davranış örüntüleri” olarak tarif edilmektedir. Kişilik bozukluğunun en belirginini antisosyal (psikotik, sosyopati) kişiliktir (Atkinson ve diğerleri, 2010: 557-558). Nevzat Tarhan’a (2011: 137-138) göre; bu kişilerin başkalarının hakkına saygı duymama ve onlara saldırma, kurallara uymama gibi baskın özelliklerinin yanı sıra;

1- Karakolluk olmak için zemin hazırlayacak eylemlerde teker teker bulunma, suça beceriklilik, ihmalkârlık, sınırsızlık, rastgele cinsellik eğilimi, alkol ve madde kullanımına eğilim.

2- Sürekli yalan söyleme, sözünde durmama, kişisel çıkarları için başkasını aldatma ile belirli dürüst olmayan davranış, kurnazlık, bencillik

3- Gelecek için ciddi plan yapmama ve dürtüsel yaşantı, asalaklık, sıkıntıya gelmeme.

4- Kavgacılık, saldırılarla belirli sinirlilik.

5- Kendisinin veya başkasının güvenliği konusunda umursamazlık.

6- Sorumsuzluk, bir işi sürekli götürememe veya mali yükümlülükleri ısrarla yerine getirmeme, sıklıkla olayların sorumluluğunu kendi dışında bir nedene bağlama.

7- Suçluluk duygusu, vicdan azabı çekmeme. Başkalarına zarar vermiş, kötü davranmış olmasına rağmen ilgisiz, sığ ve yüzeysel davranma, mantıklı açıklama getirmeye çalışma gibi özellikleri vardır.

Ergenlerde bir diğer risk faktörü ise madde kullanımıdır. Madde kullanımı, hem ergenliğin, hem de suçun bir unsurudur. Nitekim uzmanlar ergenlik dönemini, suça sürüklenmeye bir etken olarak gördükleri gibi “madde kullanımını” da anti sosyallik ve suç için bir etken olarak görmektedirler (Tarhan, 2011: 22). Madde kullanımı, ergenlikte sık karşılaşılan bir durumdur.

Arkadaş grubuna, ebeveyne, kişiye, toplumsal, kültürel, sosyal ve biyolojik etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. İstanbul’da 2004 yılında 3500 lise öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; “yaşam boyu en az bir kez kullanım yaygınlığı en yüksek olan madde alkoldür” (Ögel, 2007: 307-316). Ergenlikte, madde kullanımı alkol, sigara gibi yasal maddelerle başlar, yasal olmayan maddelerin kullanımı ile devam eder. Ailede madde bağımlılığının olması başlı başına çocuğun maddeye yönelimine etken bir faktördür (Sayar ve Bağlan, 2010: 285-286).

Yavuzer (2011: 83-86) tarafından, bütün bu bireysel risk faktörlerin yanı sıra, fizyolojik işlevler, hormonal dengesizlik, mental ve nörolojik rahatsızlıklar, organ bozuklukları, sinirsellik gibi etmenler de çocuk suçluluğuna etki eden bireysel faktörler arasında sayılmaktadır.

1.1.3.2. Çevresel Risk Faktörleri

Ergenin suça sürüklenmesine sebebiyet veren bireysel risk faktörlerinin yanı sıra çevresel risk faktörleri de mevcuttur. Bireyin çevresini teşkil eden ve etkileşim halinde bulunduğu başta aile ve okul olmak üzere sosyal unsurlar, suçluluk açısından riskler ihtiva edebilmektedir.

Aile, çocuğun en etkili çevresidir. Herkesin ilk eğitim aldığı, kişiliğini yoğurduğu toplumsal kurum ailesidir (Peker, 1991: 83). Çocuk, bu kurum içinde model alma, özdeşleşme, kendisine yöneltilen tavır ve davranışlar, uygulanan disiplin yöntemleri ile kişiliğini yoğurmaktadır. Suça sürüklenme açısından düşünüldüğünde, aile; kişiyi suça iten çevresel nedenler arasında ilk sırada yer almaktadır (İmamoğlu, 2012: 75). Glueck-Glueck, 2000 suçlunun % 95’inin ailesinin, çocuklarına verdiği disiplin yönünden, dengesiz biçimde ya çok sert ya da çok yumuşak olduğunu saptamışlardır. Yine Glueck-Glueck 500 suçlu ve 500 suçlu olmayan gruptaki 1000 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada, suçlu gruptakilerin annelerinin %96’sının ve babalarının % 94’ünün çok sert ya da yumuşak disiplin uyguladıklarını, buna karşılık suçlu olmayan gruptaki kişilerin, bu tür disiplin uygulayan annelerinin oranının % 66, babalarının oranınınsa % 56 olduğunu bulmuşlardır (akt. Yavuzer, 2011: 138). Ailedeki disiplin ve eğitim unsurlarının yanı sıra aile yapısındaki aksaklıklar da önemli bir risk etkenini oluşturmaktadır. Çocuğun parçalanmış bir ailede yetişmiş olması ya da annenden yoksun olması onun suçlu davranışa yönelmesinde bir takım riskleri de beraber getirmektedir.

Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi nedenlerle aile bütünlüğünün bozularak ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin de olmaması durumunu ifade eden parçalanmış aileler üzerinde

yapılan birçok araştırmada bu ailelerden gelen suçlu çocukların oranının, suçlu olmayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (İmamoğlu, 2012: 75). Ayrıca, kişiliğin şekillendiği yaşamın ilk beş yılında anneden ayrı kalmanın, suçluluk için en büyük etken olduğu belirtilmektedir (Yavuzer, 2011: 108). Anne yoksunluğu yaşayan bebeklerin bir takım gelişimsel sorunlar yaşayacağı bilinmekle beraber, maymunlarla yapılan deneylerde akran ortamında yetişen maymunların, anneleri tarafından yetiştirilen maymunlara oranla dürtüsel saldırganlık düzeylerinin daha fazla olduğu beyin omurilik sıvısı ölçümleri ile gösterilmiştir (Öztürk ve Uluşahin, 2008: 24-25).

Ailenin devamı niteliğindeki okul yaşantısı çocuğun en önemli ikinci sosyal çevresini oluşturmaktadır. Okul, suçluluk davranışlarını anlamlandırmada gözetilen bir risk faktörüdür. Araştırmalar suçluların okul yaşantısında; başarısız olduklarını, sınıfta kaldıklarını, okuldan kaçıttıklarını, bir takım tavır, hareket bozuklukları ve zorlukları yaşadıklarını göstermektedir. Dönmezer'in (1994a: 207-208) aktarımı ile Hurwitz, okul-suçluluk ilişkisini şöyle özetlemiştir;

1- Okul, çocuğun yaşantısında ilk sosyal tecrübeleri elde ettiği yerdir. Okul, çocuk için kontrol altında bulunan ilk çevreyi meydana getirir. Bu çevrede çocuğun geleceği için ilk tehlike işaretlerinin kolayca gözlemi yapılabilir.

2- Suçlunun kişiliği üzerinde gerekli teşhisler bakımından, onun okul ilişkileri birincil öneme haizdir.

3- Okul, suça yatkınlıkta sosyal açıdan yapıcı bir etkiye sahiptir.

4- Okuldaki kusurlu pedagojik yöntemler ve ilkeler, çocuğun karakter gelişimine zarar verir.

Okuldaki sosyal çevre, bazı çocuklar için olumsuz bir ödünlenmeyi ve etkileşimi beraberinde getirebilmektedir. Okuldaki akran ve arkadaş ilişkileri davranış belirleyicileri arasında önemli bir sosyal etkendir. Bu nedenle özellikle ergenlerde akran ve arkadaş etkisi suçlu davranışın gelişiminde etkilidir.

Ergenlerde arkadaşlık ilişkileri, ebeveynlerden, öğretmenlerden, zaman zaman yasalardan bile daha önemli ve etkilidir. Bu nedenle, ergen; arkadaşları arasında kabul görmemekten, prestij kaybetmekten, onaylanmamaktan çekinir, bunların yerine; yasaya karşı gelmeye, hatta ölümü bile göze alır. Ergenler, arkadaş grubu ya da bir diğer söylemle çete olarak olumsuz amaçlarla organize olabilirler, yasal olmayan aktivitelerle ilgilenirler ve bu çocukların genellikle suç

kayıtları vardır. Heyecan ve macera arayışı içinde olabilirler (Siyez, 2009: 39-40). Ergenlikte anti sosyal davranışları akran ilişkileri ile açıklamanın, ergen gelişim süreci ile tutarlı olduğunu söyleyen Ayan'a göre; (2011: 117) aileden duygusal ve fiziksel anlamda uzaklaşan gencin, ihtiyaçlarını akran grupları içinde karşılama çabası, onu, akranlarına bağımlı hale getirmekte, aynı zamanda da anti sosyal akran etkilerine maruz kalma olasılığını da arttırmaktadır. Risk altında olanlar, çocukluk çağında problemlili aile ilişkileri yaşamış olan ve ailelerinden yabancılaşma yaşayan gençlerdir. Bu gençler, akranlarının anti sosyal değerleri ile özdeşleşme olasılığı bakımından daha fazla risk altındadır.

Anti sosyal özelliklerin ortaya çıkmasında bir diğer etkili olan risk faktörü ise ergenin ve ailesinin sosyoekonomik görünümüdür. Hayatlarının erken dönemlerinde sosyoekonomik güçlükler çeken çocukların, sonraki dönemlerde agresif ve anti sosyal davranışlar sergileyebildikleri, pek çok araştırma ile ortaya konmuştur. Ekonomik yoksunluk gerçeğini, kalabalık bir aileye sahip olma, tek ebeveynli olma veya dağılmış bir ailede olma gibi diğer risk faktörlerinden ayırmak güç olsa da; ekonomik baskının, ebeveyn stresini ve depresyonunu artırdığı, aile içi çatışmaya neden olduğu ve ebeveyn-çocuk ilişkisini zorlayarak sonunda anti sosyal ve suçlu davranışlara yol açtığı bildirilmektedir. Bu nedenle hırsızlık, gasp, kapkaç gibi suçlar, çocuklar arasında yaygındır. Çocukların küçük yaşta çalışmaya ve kendi ihtiyaçlarını karşılamaya zorlanması, evden, okuldan kaçması, bu nedenlerden dolayı suça sürüklenmesi gibi durumlar ekonomik yetersizliklerle ilişkilendirilmiştir (Ayan, 2011: 107-108). Sosyoekonomik özelliklerin yanı sıra bireyin davranışına sosyolojik olarak daha geniş dairede etki eden göç ve kentleşme gibi sosyal hareketler ve içinde yaşanılan toplum ve kültür gibi üst yapılar da, suç belirleyicileri arasında sayılmaktadır. Bu faktörler sosyoekonomik şartların oluşmasına etki ettiği gibi, bizzat bireyin içinde yetiştiği anlayışı, davranış tarzlarını da belirlemekte etkindir.

Bu faktörler (göç, kentleşme, toplum ve kültür), büyük şehirlerde sosyal gerilimlere, sosyal gruplar arasında çatışmalara, özellikle mala yönelik suçların artmasına neden olmaktadır. Gelenek, töre, ahlak ve dini yaşantı yönünden olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu tabloda yetişen çocuklar, ister istemez belli problemler yaşamakta, yakın çevresini de problemlili kılmakta ve bazen suçluluğa giden yolu açmaktadır. Ayrıca, göç sonucu; şehirli ve göçmen arasında kültürel farklar, anlaşmazlıklara ve çatışmalara sebep olmakta; bu kültür çatışması, genç kuşakları da etkilemektedir. Bununla birlikte uyum güçlükleri, yaşam mücadelesi, tek başına ve dayanaksız olma gibi faktörler, göç eden aileler için dolayısıyla, onların çocukları için olumsuzluk arz etmektedir (İmamoğlu, 2012: 144). Sanayileşme ve

kentleşme yolunda gerçekleşen kültür değişmesi, tarıma dayalı bir toplum örgütlenmesinde, gelişmiş adet ve geleneklerin yıkılmasına sebep olacağından, bu düzene dayalı aile, komşuluk gibi hayatı sabitleştirici öğelerin etkilerinin yok olması durumunu ortaya çıkarmakta; yeni kültür içerisinde, ilişkilerde sempati, doğruluk ve bağlılık, sadakat, kişisel sorumluluk gibi sosyal değerler kullanılamamaktadır. Sonuçta, insanlar maddiyatçı ve hedonist amaçlar peşine düşmektedirler. Ortaya çıkan topyekûn hayat tarzı, insanların, normatif araçlarla idaresini güçleştirmektedir. Yerleşmiş geleneklerin zayıflaması ve yerine yenilerinin ikame edilememesi, suçu doğurucu etkileri oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra, suça nisbetle, suçun işlendiği kültürün karakteristiklerinin de bilinmesi gerektiği belirtilmektedir (Dönmezer, 1994a: 267-269).

Gerek bireysel gerek çevresel riskler ergenin suç davranışına dolaylı yoldan ya da doğrudan etki etmektedir. Ancak ergenlerin şiddet ve saldırganlık suçlarına niçin yöneldiklerini anlayabilmek için suça sürüklenmeye etki eden faktörlerin yanı sıra şiddet ve saldırganlığın doğasını ve kökenini açıklamaya da ihtiyaç vardır.

1.2. Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlık

Latince güç (force) anlamına gelen “vio” kökünden türetilen şiddet; kelime anlamı olarak; yeğlilik, sertlik, bir etkinliğin ya da bir gücün derecesi, olgusal olarak da; çevreyi sindirmek için yaratılan olay olarak ifade edilmektedir. Tanımlamada ise; “düşmanlık ve öfke duygularının, kişilere veya nesnelere yönelik fiili, yıkıcı ve fiziksel zor yoluyla dile getirilmesi”, “kişi ya da kişilerin davranışlarının zararlı sonuçlanacağını bilen fail tarafından, zarara ya da eyleme maruz bırakılması” veya “fiziksel ya da fiziksel şiddete benzer bir şekilde bir kişiye zarar vermek” şeklinde geçmektedir. Şiddet sonucu bir kişiye zarar vermenin en nihai durumu, bir kişiyi öldürmektir. Şiddet, insana, diğer varlıklara ya da herhangi bir mala zarar vermek şeklinde de gerçekleşebilir. Şiddet, ‘bedene zor uygulama’, ‘bedensel zedelenmeye neden olma’, ‘kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama’, ‘bozma ya da uymama’, ‘rahatça gelişmesine ya da tamamlanmasına engel olarak bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme’, ‘büyük güç, sertlik ya da haşinlik’, ‘kişisel duygularda sertlik’ şeklinde geniş ve çeşitli boyutlarda da tanımlanabilmektedir (Koç, 2011: 5-6; Ayan, 2010: 21-22). Şiddet, fiziksel güç ya da psikolojik bir baskı ile insanların bedensel veya psikolojik olarak zarar görmesine neden olan davranışların tümüdür ve saldırganlık dürtüsünün fiil kalıbına dökülmüş halidir (Kalyoncu, 2009: 19-20). Şiddet hukuksal anlamda, sadece kalıcı bedensel hasar yaratan güç kullanımını yani ‘şiddet, darbe ve yaralama’yı değil, ‘şiddet ve etkili eylem’ kapsamındaki davranışları da içermektedir. Özetle, şiddet; saldırganlık ve hoyratlık ifade eden hareketlerdir (Ayan, 2010: 22).

Şiddet davranışları; kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükûnet ve huzurunu bozmak, birinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak, yıkıcı aşırı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek şeklinde kendini gösteren davranışlardır. Bir şeye şiddet diyebilmek için, iki temel öğeye ihtiyaç vardır. Bunlardan birincisi; güç bulundurma/zor potansiyeli, ikincisi ise; zorlama/zorbalık (zarar verme-engelleme, yaptırtma-yaptırmama). Bunlardan ilki; potansiyeli; ikincisi; eylemi ifade etmektedir (Yaman ve Ekşi, 2010: 11-12). Şiddet eylemleri ile saldırgan, kurbanı üzerinde bir çeşit güç gösterisinde bulunmaktadır. Ergenlerde şiddetin/çatışmanın üreticisi, derslerinde ve kişiliğinde yetersiz erkek çocuğudur (genellikle erkektir). Bu çocukların, akranlarından iri olduğu ve gücü ile saygınlık kazanmak istediği belirtilmektedir (Polat, 2007: 291-292).

İnsanın ruhsal ve bedensel bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluğu ifade eden şiddet, içinde barındırdığı saldırganlık kavramının açıklanması ile daha iyi anlaşılabilir

(Ayan, 2010: 16). Çünkü şiddet, saldırganlık eyleminin uç noktasıdır (Abay ve Tuğlu, 2000: 22). Aşağıda saldırganlık kavramı ve ergenlerdeki görünümü ele alınmıştır.

Şiddet ve saldırganlık terimleri genellikle birbirlerinin yerine kullanılabilir. Kökeni söz konusu olduğunda, bilimsel araştırmalarda ve özellikle de psikoloji ve sosyal psikolojide, şiddet yerine kullanılan kavram saldırganlıktır (Avcı, 2010: 75). Sözlük anlamı olarak *saldırı*; kötülük yapmak, yıpratmak amacıyla, bir kimseye doğrudan silahlı ya da silahsız bir eylemde bulunma, hücum, taarruz, tecavüz, *saldırganlık* ise; saldırgan olma durumu, saldırgan biçimde davranma, bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı zorla benimsetme çabasıdır (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2012).

Psikolojide, saldırganlık tanımları bakış açısına göre farklılaşmaktadır. Saldırganlık, genellikle bir hedefe yönelik eylem olup, öfke, hiddet veya düşmanlık benzeri duygulanımların motor karşılığıdır. Ayrıca, yenmek, hakim olmak amacı ile güçlü, şiddetli, etkili bir hareket, bir işi bozmaya ve engellemeye karşı, düşmanca, hırpalayıcı veya zarar verici amaç taşıyan bir davranış olarak da tanımlanabilmektedir. Saldırganlık, fiziksel şiddet gösterilerinden sözlü sataşmalara ve hatta düşmanca duygulara kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsar. Davranışsal olarak, başkasına zarar veren edimler, saldırgan olarak nitelendirilir. Duygusal tanımlara göre ise; saldırganlık, öfke duygusunun yol açtığı bir davranıştır. Gündüsel tanımlara göre ise; bir davranışın saldırgan nitelikte olup olmadığı niyete göre belirlenir (Yavuzer, 2009: 10). Birine ya da bir şeye zarar veya acı verme amacıyla yapılan davranışlarda, niyet ön plana çıkmaktadır. Kangren olmuş bir elin doktor tarafından kesilmesi ile, işkence amacıyla bir kişinin elini kesmek arasında fark vardır (Kağıtçıbaşı, 2010: 384). Saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının sonucudur. Bu duyguların, insanın ruhsal yaşantısında gerilemelere neden olduğu belirtilmektedir (Avcı, 2010: 73). Bununla birlikte, saldırganlık, toplumsal yaşamın ve gelişimin doğal bir parçası sayılabilmektedir. Bir takım bireysel risklerin yanı sıra, yararları da olduğu belirtilmektedir. Uyum amacı ile ortaya çıkan bir başka ifade ile araçsal saldırganlık olarak belirtilen eylemler, bireyin ve toplumun yaşamını devam ettirmesi ve koruması amacı ile belli ölçüler dâhilinde gösterilebilen davranışlar olarak kabul edilmektedir. Düşman saldırısına uğrayan bir bireyin/ulusun, kendini savunmak amacı ile mücadele etmesi/savaşması ya da eve giren hırsıza şiddet ile karşılık verilmesi bu durumlara örnek olarak verilmektedir. Böyle bir mücadelede ortaya çıkan şiddetin ve saldırganlığın, insanın kendini, toplumunu, vatanını koruması için gerekli ve zorunlu olabileceği belirtilmektedir. Ancak; insanlara ve doğaya isteyerek yapılan kötülüğün, yıkıcı ve yok edici saldırgan

davranışların ve şiddet eylemlerinin ise, başka bir tür saldırganlığı (zarar verici, düşmanca, hostile) ve şiddeti ifade ettiği açıklanmaktadır. Bu tür saldırganlıklarda zarar vermek başlı başına amaçtır (Koç, 2011: 163; Kağıtçıbaşı, 2010: 385). Düşmanca ortaya çıkan, başkasına zarar vermek amacı ile yapılan ve sosyal normları aşan saldırganlık davranışları kliniksel açıdan ergenlerde problemlerin ve bozuklukların var olduğunun temel belirtisi olarak kabul edilmektedir.

Saldırganlık ve anti sosyal davranışların çocuklarda ve ergenlerde, farklı bir patolojik boyut olarak ele alınması, 1940'lı yıllarda yapılan çok değişkenli verilerle sağlanmıştır. Davranım bozukluğu; çocuklukta başlayan tip, ergenlikte başlayan tip olmak üzere iki alt kategoride toplanabilmektedir. Birinci tipte; ortaya çıkan davranım bozukluklarının, anti sosyal aktiviteler olarak devam edip, yetişkinlikte de kendini gösterdiği hatta hayat boyu devam edebildiği, ikinci tipte ise; ergenliğin bitmesi ile sorunun düzeldiği ve bir daha ortaya çıkmadığı uzmanlar tarafından belirtilmektedir (Sayar ve Bağlan, 2010: 279-280). Saldırgan ergenler yaşlıları ve çevresindeki diğer kişiler ile uyumlu ilişkiler kuramazlar, onlarla geçinemezler. Acımasızdırlar, yaptıklarından pişmanlık ya da suçluluk duymazlar, çünkü; empati kurmaktan yoksundurlar, bazen başkalarının kendilerine saldırabileceğine dair paranoid düşünceleri de olabilir. Anti sosyal kişilik özellikleri sergileyebilirler (Bakırcıoğlu, 2011: 327-328). Kliniksel açıdan, ergenlerde saldırganlık ve şiddete yönelme davranışları davranım bozukluğu (DB) tanısı ile değerlendirilebilmektedir.

Ergenlerde ve çocuklarda ortaya çıkan davranım bozukluğunda; başka bir canlıya, onun haklarına ve sosyal normlara yöneltile yasa dışı saldırgan yıkıcı eylemler yapmak, bunları yinelemek, toplumsal değerleri hiçe saymak, baş kaldırma, sık sık yalan söyleme, evden okuldan kaçma, saldırganlık, kavgacılık, silah kullanmaya eğilim, yangın çıkarma, hayvanlara, mala zara verme, temel belirti ve özelliklerdir (Öztürk ve Uluşahin, 2008: 784; Bakırcıoğlu, 2011: 326). Davranım bozukluğu (DB); karşı gelme bozukluğu (KGB) ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) ile beraber çocuklukta ve ergenlikte yıkıcı davranış bozuklukları (YDB) içerisinde başlıca bir tanı kategorisidir. Bu bozukluk, çocukların ve ergenlerin akıl sağlığı merkezlerine başvurularının en yaygın nedenlerinden birisidir. Çocuk danışmanlık merkezlerinde, her 2-4 çocuktan en az birine DB teşhisi konulmaktadır. Bu tür çocuklar, en yaygınları DEHB, öğrenme zorlukları, kaygı ve depresyon gibi bozukluklardan da muzdariptir (Austin ve Sciarra, 2012: 29-31).

Şiddet ve saldırganlık bir taraftan patolojik bir unsur olarak kabul edilebilirken diğer taraftan doğal bir sürecin parçası olarak da kabul görebilmektedir. Şiddet ve saldırganlığın tanımlanmasında ve teşhisinde farklı yaklaşımlar söz konusudur. Aynı durum şiddetin ve saldırganlığın kökeni konusunda da geçerlidir. Kökeni mevzu bahis edildiğinde şiddeti ve saldırganlığı doğurabilecek birçok etken vardır. Bu etkenler çerçevesinde farklı yaklaşımlar oluşturulmuştur.

1.2.1. Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığın Kökeni

İbn Sina, gazap gücünün (el kuvvetü'l gazabiyye) insanı harekete geçiren en etkin güçlerden birisi olduğunu söylemektedir. Korkulan şeye karşı üstün gelme isteği (galebe) bu güce ait bir özelliktir. Bununla birlikte, gazabi güç, korku, gam, hüzne ve diğer nefsanî hallere kaynaklık edebilmektedir. Zira nefse arız olan sevinç (ferah) hali, üstün gelme (galebe) türündendir ve gazabi gücün hedeflerindedir (Durusoy, 2008: 206-208). Gazali düşüncesinde ise; insan bedeni, bir şehre, insandaki gazap duygusu da, emniyet amirine benzetilmektedir. Şerir, şiddetli, azgın ve sert olan bu kuvvetin, herkesi öldürmek, her şeyi kırmak ve dökmek isteyebileceğinden bahsedilmektedir (Gazali, 2004: 36). İbn Rüşd'e göre; insan nefsinde bulunan istek gücü, intikama yönelik olunca gazap (hiddet, öfke, kızgınlık) ortaya çıkmaktadır (Arkan, 2006: 207).

Şiddetin ve saldırganlığın kaynağı ile ilgili çok çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu değerlendirmelerde ön plana çıkan saldırganlığın doğuştan getirilen bir davranış ya da sonradan kazanılan bir özellik olarak ele alınmasıdır. Ancak, biyopsikososyal yaklaşıma göre; saldırganlık ve şiddet davranışları, biyolojik ve psiko-sosyal özellikler ile beraber bir çeşit gen-çevre etkileşimi sonucu oluşmaktadır. İlk olarak burada şiddet ve saldırganlığın biyolojik kökeninden bahsedilecektir.

a) Biyolojik Köken: Saldırganlık, kişideki genlerin, hormonlarının, enzimlerin, nöron aktivitelerinin, metabolizmanın, nörofizyolojik etkenlerin ya da beyin kusurlarının etkileşimi sonucunda ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, hipoglisemi ile saldırganlık arasındaki ilişki incelendiğinde; belirgin hipoglisemide, merkezi nöron işlevinin bozulduğu tespit edilmiştir. Böylelikle istenmeyen uyaranlara agresif yanıt verme riskini arttıran yargılama ve bilişsel işlevler etkilenmekte ve bozulabilmektedir. Dürtüsel saldırganlık göstererek şiddet suçu işleyen kişilerde, bu durumla reaktif hipoglisemi arasında kesin bir ilişki kanıtlanmıştır. Antisosyal kişilik bozukluğu veya aralıklı patlayıcı bozukluğu olan dürtüsel şiddet

suçlarının, glukoz yüklemesi testinde, glukoz artışları anlamlı derecede düşük çıkmıştır. Antisosyal şiddet suçlarının, reaktif hipoglisemi süresi, aralıklı patlayıcı bozukluğu olanlara oranla daha yüksektir. Saldırgan olmayan antisosyalere göre saldırgan olan antisosyal kişilerin, glukozu karşı, aşırı insülin duyarlılığı gösterdiği belirtilmektedir (Abay ve Tuğlu, 2000: 24). Şüphesiz insanın şiddet ve saldırganlık davranışını açıklama da biyolojik yapı, fizyolojik işleyiş ve bunlardaki aksaklıkları belirlemek önemlidir. Ancak, biyolojik köken şiddet ve saldırganlığı açıklamak için tek başına yetersizdir. Bu konuda psikolojik teoriler de geliştirilmiştir.

b) Psikik Köken: Freud, saldırganlığın temel bir dürtü olduğuna inanıyordu. Ona göre; saldırganlık, yaşam boyunca kişiliğin içgüdüsel belirleyicilerinden birisidir. Psikolojik olayların fizik bilimdeki sıvanmış ilkelerle açıklanabileceğinden ve fizikteki enerjinin korunumu ilkesinden hareketle, bir biçimde ifade edilmesi gereken psikik enerji içeren ilkel benliğin (id) arzularının (dürtü, itki) yok edilemeyeceğini, haz ilkesine göre çalışan idin, bu dürtüleri doyurmaya çalışacağını ya da engellenmesi durumunda, başka şekilde kendini göstereceğini ileri sürmüştür. Örneğin; birincil derecede kişiye yön veren cinsel dürtü engellendiği zaman saldırganlık dürtüsü ortaya çıkmaktadır. Saldırganlık dürtüsünün engellenmesi ya da baskılanması halinde ise, bireyde; araba yarışı, alaycı bir tutum ya da satranç oynama gibi durumlar kendini gösterebilmektedir. Psikanalitik geleneğin sonraki kuramcıları tarafından, engellenme-saldırganlık varsayımı genişletilmiştir. Bir kişinin herhangi bir hedefe ulaşma çabası engellendiğinde, engeli (kişi ya da nesne) incitme davranışını güdüleyen bir saldırganlık dürtüsünün ortaya çıkacağı iddia edilmiştir (Atkinson ve diğerleri, 2010: 461-469, 409-410). Yine bu görüşün temsilcilerine göre; saldırganlığın davranışa yansiyip deşarj olması (katarsis) durumunda, saldırgan enerji düzeyi azalacaktır. Aksi durumda, saldırgan enerji birikecektir, kendine çıkış yolu arayacaktır. Bu enerji, bir şekilde davranışa yansımaz ise, bireyde ruhsal sorunlar ortaya çıkacaktır (Kağıtçıbaşı, 2010: 385).

Freud, her ne kadar başlangıçta, yaşam içgüdüünün (libido, eros) engellenmesi durumunda saldırganlığın ortaya çıktığını iddia etse de, daha sonra saldırganlığın ölüm içgüdüünden (destrüdo, thanatos) kaynaklandığını iddia etmiştir. Ölüm içgüdüü, insandaki yaşamın tahrip edilmesine ve sona erdirilmesine yönelik enerjidir. Saldırganlık da dâhil olmak üzere, tüm insan davranışları, yaşam ve ölüm içgüdüü arasındaki karmaşık ilişkiden ve gerilimden ortaya çıkmaktadır (Avcı, 2010: 86).

Psikanalitik teoriler insanın sosyal yönünü onun sosyal bir varlık olduğunu göz ardı ettiği gerekçesi ile eleştirilmiştir. İnsanın sosyal etkileşimine vurgu yaparak ondaki saldırganlık ve şiddet davranışlarını açıklamaya çalışan yaklaşımlar geliştirilmiştir.

c) Sosyal Öğrenme Kuramı: İnsanların toplumsal etkileşim içerisinde geliştirdikleri davranış örüntüleri ile ilgili bu kuram, kökenlerini hayvanların öğrenmelerini konu edinen davranışçılık ekolünden almaktadır. Bilişsel süreçlere vurgu yapan ve bu yönü ile davranışçılıktan ayrılan sosyal öğrenme kuramına göre; model ve taklit yolu ile öğrenme ve davranışın pekiştirilmesi ön plana çıkmaktadır. Kuram, saldırganlık konusunda ortaya atılan dürtü teorilerini reddederek, saldırganlığın her hangi bir öğrenilmiş tepkiye benzediğini savunmaktadır. Buna göre saldırganlık, gözlem ya da taklit yoluyla öğrenilir ve ne kadar sık pekiştirilirse o kadar sık gerçekleşir. Hedefe ulaşma isteği engellenen ya da bir stres ile durdurulan kişi, nahoş bir duygu yaşar. Kişi, başa çıkma noktasında bu durumlara daha önce vermiş olduğu tepkilere bağlı olarak tepkilerinde farklılık gösterebilir. Engellenen kişi başkalarından yardım isteyebilir, saldırabilir, vazgeçebilir, engeli aşma noktasında daha zorlu bir çaba içine girebilir, madde kullanımına yönelebilir. Burada seçilen tepki, geçmişte en başarılı şekilde, engellemeyi ortadan kaldıran tepkidir. Bu görüşe göre; engelle(n)me, saldırganlıkla tepki vermeyi öğrenmiş kişilerin saldırganlığını kışkırtır (Atkinson ve diğerleri, 2010: 409-410; 461-469). Ayrıca, bir kere saldırgan bir davranışta bulunmak, tekrarını kolaylaştırmaktadır, çünkü saldırgan davrandığımız kişiye karşı tutumumuz, bakış açımız değişmektedir. O kişiye karşı, olumsuz davranışlar artmakta, dolayısıyla bir dahaki sefere saldırgan davranışı tekrarlamak kolay bir hal almaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010: 367).

Şüphesiz, kişinin öğrenme stili, sosyal iletişimi ve etkileşimi, kötü yaşantıları onun davranış kalıplarını belirlemede etkilidir. Bu noktada, ergenin en yakın çevresini oluşturan, en çok etkileşimde bulunduğu ve ilk taklit eğilimlerini oluşturduğu aile ve okul ön plana çıkmaktadır. Aile, kişideki şiddet ve saldırganlık davranışının tohumlarının atıldığı ilk sosyal kurum olmaktadır. Bu nedenle, ergenin aile yapısının, aile ilişkilerinin bilinmesi ve anlaşılması gerekir.

d) Aile; Şiddetin meydana gelmesinde aile kritik bir role sahiptir. Şiddete eğilimli çocukların aile yapısına bakıldığında, çocuklarına gereken ilgi ve sıcaklığı göstermeyen, otoriter, katı bir disiplin anlayışına sahip, kendi içlerinde çatışmaları olan ve fiziksel ceza uygulamaya sıcak bakan aileler oldukları görülmektedir. Ayrıca çocuklar ebeveynlerini model almakta ve onları taklit etmektedirler. Bu durum, toplumsal davranışlar üzerinde sürekli ve kalıcı bir etkiye

sahip olabilmektedir. Araştırmalar, saldırgan anne-babaların, saldırgan çocuklara sahip olduklarını ve anne-babaların cezalandırıcılıkları ile akran grupları içinde gösterilen saldırganlık arasında ilişkiselliğın olduğunu ortaya koymaktadır (Avcı, 2010: 98-100). Şiddete dayalı bir yaşam tarzının temelleri, ailede atılmaktadır. Gelişimi boyunca, anne ve babasının davranışlarını izleyen ve içselleştiren çocuk, şiddeti de burada benimsemektedir. Çocukların, ne kadar şiddete maruz kalırsa ve ne kadar şiddet dolu olaylara şahitlik ederse, o kadar acımasız olacağı vurgulanmaktadır (Martı, 2012: 54). Ayrıca, Dünya Sağlık Örgütü ve uluslar arası organizasyonlar tarafından “kötü muameleye maruz kalan çocukların, daha sonraki yaşamlarında, şiddetin çeşitli türlerinin faili ya da mağduru olma açısından artan bir riskle karşı karşıya olduğu” rapor edilmektedir (WHO ve ISPCAN, 2006: 9).

Aile tipi düşünöldüğünde de; baskıcı-itici-sevgisiz aileler, gençlerde saldırganlığın kaynağıdır; bu tür ailelerde, çocuklar, küçüklükten beri yeterli sevgi ve sevecenlikten mahrumdurlar. Gergin bir ortam, düşmanca ilişkiler, bol azar, aşığılama, dayak bu aile tipinin özelliklerindedir. Çocuğı anlayıp dinleyecek, davranışlarının arka planını görecekt duygusal paylaşımdan uzaktırlar, çocuğı karşı soğuk, anlayışsız ve kırıcıdırlar. Çocuğı önemsemezler ve benimsemezler. Çocuk, sürekli bir baskı altındadır. Böyle bir aile ortamında yetişen çocuklarda, benlik saygısı düşüktür. Bu çocuklar; güvensizdirler ve tedirginlik yaşarlar, düşmanca duygulara sahiptirler, saldırganlığa eğilimleri fazladır. Çocuklukta temeli atılan bu durum, ergenlikte başkaldırma, kuralları hiçe sayma ile devam etmektedir. Ergenler yetersizliklerini ve güvensizlik duygularını kapatmak için şiddete (kabadayılığa) başvurumaktadırlar. O zamana kadar biriktirdiğı kinini, düşmanca duygularını, kendinden güçsüzlere yöneltebilmektedir. Böyle bir genç, ergenlikle beraber kendini saldırganlık dürtülerinin emrine sokabilmektedir (Yörükoğlu, 2007: 149-150).

Aile tipinin yanı sıra, ailedeki ebeveyn eksikliği ya da ailenin parçalanmış olması da şiddet ve saldırganlığın ortaya çıkmasında gözetilen bir etkidir. Ayan (2010: 307), saldırganlık ölçeğı kullanarak 11-16 yaş arası ergenlerle yaptığı çalışmada, parçalanmış ya da tamamlanmamış ailelerden gelen çocuklarla annesi tarafından olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalan çocukların diğerlerine oranla daha saldırgan olduğunu bulmuştur. Bunun yanı sıra, ailenin kökeni, anne ve babanın eğitim düzeyi ve mesleğı, ailenin gelir düzeyi, ailede kararların alınma biçimi, anne ve baba arasındaki şiddet, babanın davranış biçimi, ebeveynin çocuğına ilgisi, ebeveynin çocuğın arkadaşlarını tanıması ve eve gelmesine izin vermesi, ebeveyn korkusu, sorunların ebeveyn ile paylaşılabilmesi ile çocukların saldırganlık eğilimleri arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna varmıştır.

e) Okul: Adler'e göre; okul, ailenin devamıdır. Bir çocuk okula başladığında, kendini toplumsal yaşam bakımından yeni bir sınav ile karşı karşıya bulmakta ve bu sınav, çocuktaki bütün gelişim hatalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (2011: 159-162). Aynı zamanda okul ortamı, çocuğun hem etkilendiği hem de başkalarını etkileyebildiği toplumsal ilişkileri içermektedir (Yörükoğlu, 2007: 169). Okul, kişinin bizzat şiddete maruz kaldığı ve şiddeti öğrendiği kurumlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Uzmanlarca; ülkemizde, evde başlayan ve okulda devam eden şiddetin faili ve mağduru olma riski taşıyan çok sayıda çocuktan bahsedilmekte, temel eğitim ile birlikte her çocuğun böyle bir risk ile karşı karşıya olduğu dile getirilmektedir (Ayan, 2010: 54). Şiddet ve okul ilişkisinde, iki tür yaklaşımdan bahsedilebilmektedir. Bunlardan birincisinde; sosyal kontrol teorisi bağlamında konu değerlendirilirken; şiddetin anlaşılması ve çözülmesi noktasında “okula olan bağlılık” ön plana çıkarılmaktadır. Diğer yaklaşımda ise; okul atmosferinin etkisine vurgu yapılarak, okuldaki öğretmen-öğrenci ilişkisi, eğitim programları, okuldaki sosyalleşmenin niteliği, okul başarı düzeyi, okul ortamının özellikleri, okulun donanımı, okulun güvenliği gibi öğelerden yola çıkılarak şiddet eğilimi belirlenmeye ve anlaşılmaya çalışılmaktadır (Koç, 2011: 136).

Yılmaz'a göre (2010: 210) okuldaki şiddetin yönü, öğretmenden öğrenciye veya öğrenciden öğrenciye olabileceği gibi öğrenciden öğretmene yönelik şiddet ve saldırganlık davranışları da ortaya çıkabilmektedir. Bunun yanı sıra, okuldaki şiddetin çeşitleri ve boyutları farklılık göstermektedir. Örneğin, çeşitlilik bakımından şiddetin; en çok fiziksel şiddet (vurma, dayak, kulak çekme, cetvel cezası...), ardından psikolojik şiddet (hakaret, sınıfta küçük düşürme, alay, baskı altına alma, notla tehdit...) şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. Öğrenciler arasında yaşanan, birbirlerine yönelik şiddet ise, farklı bir boyut olarak ele alınabilmektedir. Şiddeti oluşturan genel etmenlerin yanı sıra, sınırsız beklenti ve ümitler, öç alma duyguları, öfke, antisosyal kişilik ve madde bağımlılığı okuldaki bu tür şiddeti doğurabilmektedir. Tek bir öğrencinin bireysel şiddeti olabileceği gibi, bu kişilik özelliklerine sahip birden fazla öğrencinin bir araya gelerek, grup ve çeteler oluşturması ile de ortaya çıkabilmektedir.

Görüldüğü gibi hem aile, hem de ailenin devamı niteliğindeki okul yaşantısında ergen tarafından şiddet ve saldırganlık özümsenebilmektedir. Ancak, bu iki sosyal kurumun yanı sıra, çocuğun şiddeti özümsemesine neden olan bir diğer sosyal gerçeklik kitle iletişim araçlarıdır.

f) Medya: Kitle iletişim araçları; insanların dünya görüşlerini, tutumlarını, davranışlarını etkilemekte ve onlar için rol modeller oluşturmaktadır. Şiddet, iletişim araçlarıyla sunulmaktadır.

bir gerçeklik olarak çoğaltılmakta ve tekrar tekrar gösterilerek bir meta haline dönüşmektedir. Günümüzde, iletişim ortamı olarak televizyonda, şiddet gösterimi ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Araştırmalardaki ortak nokta; televizyon yayınlarındaki şiddet unsurunun; toplumun her kesimini etki altına aldığı, davranış bozukluğuna yol açtığı ve şiddet kullanımına özendirildiği şeklindedir. Bu araştırmalar neticesinde; televizyondaki şiddet programlarının, saldırganlığı arttıran etkenler arasında en önde geldiği ve çocukların saldırgan davranışları üzerindeki etkisi kanıtlanmıştır (Yenğin, 2010: 76-77).

Daryal (2009: 265-266) tarafından; cinsellik ve saldırganlık güdülerinin bazı yayınlarla tahrik edilip körüklendiği, bunların toplumda yıkıcı istenmeyen olaylara neden olduğu, müstehcen ve şiddet içeren film ve yayınların çocuklar üzerinde son derece olumsuz etkiler bıraktığı açıklanmaktadır.

g) Toplum ve Kültür; Hemen hemen bütün kültürlerde, saldırgan davranışlara rastlanmaktadır. Saldırganlığın dışavurumunda, saldırganlık oranlarında ve nasıl karşılandığı gibi konularda kültürler birbirinden farklılık göstermektedir. Saldırganlık, genellikle hoş görülen bir davranış değildir. Genelde kişiler engellenmeyle karşılaştıklarında, kendilerini kontrol etme doğrultusunda sosyalleşeler de, bu toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Örneğin; özdenetimin oldukça önemli olduğu belirtilen Sri Lanka’da, bireylerin çok büyük provokasyonlar karşısında bile, saldırgan davranışlarda bulunmaktan çekindiği ifade edilmektedir. Öğrenciler arasında belli bir azınlık olma durumunu, bir engellenme durumu olarak kabul eden Kaufman, Gregory ve Stephan’ın (1990) (akt. Kağıtçıbaşı) yaptığı araştırmada; İspanyol kültürünün “sempatik” olmayı önemseydiği fikrinden hareketle, İspanyol asıllı öğrencilerin, okullarında azınlık olmaları durumunda, içe kapanık ve umutsuz bir ruh haline bürüneceklerini; İngiliz kültüründe saldırganlık davranışlarının kolayca kabul göreceğinden hareketle de, İngiliz asıllı öğrencilerin okullarında etnik azınlık olma durumunda, saldırgan davranışlar göstereceklerini ön görmüşlerdir ve tezlerini doğrular nitelikte bulgular elde etmişlerdir (Kağıtçıbaşı, 2010: 393-394).

Fromm; aynı kültür içindeki bireyler ve gruplar arasında dahi yıkıcılığın farklılıklar gösterdiğini, bireyin içgüdüsel engellenişinin değil bütün bir yaşamın engellenişinin, insanın duyuşsal, coşkusal ve zihinsel yetilerinin gelişme ve dile getirilmesindeki kendiliğindenliğin engellenmesinin, yıkıcılığa neden olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, toplumdaki sınıfsal ayrımlar nedeni ile bireyin kişiliğinde yer eden şiddetin farklılaşabileceğine vurgu yapmaktadır (Fromm, 2011: 150-151).

Bireylerin içinde yaşadıkları sosyal çevredeki baskın şartlar, sıklıkla tekrar edilen deneyimler ve günlük hayatın akışına yön veren olaylar, diğer bir söyleyişle, sosyalleşme sürecini belirgin bir şekilde etkileyen süreçler ve aktörler, onların grup içindeki davranışını doğrudan belirlemede etken bir rol oynamaktadır. Savaş ve işgallerin sürdüğü, sürtüşme ve çatışmanın sıkça yaşandığı ve alışageldik bir davranış kalıbına büründüğü, şiddet sarmalının birey ve grup ilişkilerini etkilediği bir sosyal çevrede, var olan kültürün benimsenmesi, içselleştirmesi ve yeniden üretilmesi, sosyolojik bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır (Küçükcan, 2012: 12). Aile ve okulda bir hayat tarzı olarak özümlenen şiddet eğilimi, toplumun her alanında kendini gösteren yerleşik bir tutum haline gelmektedir. Toplumda, sorunların kaba kuvvet ile çözümüne yönelik bir eğilimin olduğu ve bu eğilimin kültürel bir temele dayandığı gerçek bir olgudur. Şiddet kültürü ortamında sosyalleşmiş ergenlerin ve çocukların, özellikle ataerkil yapının baskın olduğu bölgelerde, cesaret ve öç alma yönünde kışkırtıcı unsurları taşıdıklarını gözlemlemek daha kolaydır. Örneğin, okulda akranlar arasında en ufak bir anlaşmazlıkta şiddete başvurulması, bu türden bir şiddet kültürünün çerçevesinde değerlendirilmektedir (Hökelekli, 2011: 182). Gerek toplumun anlayışı, gerekse içinde yaşanan kültür, şiddet ve saldırganlığın benimsenmesinde, kullanılmasında, ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.

Genel çerçevede değerlendirildiğinde; biyolojik, psikolojik ve sosyal olguların bireyin şiddet ve saldırganlığı özümsemesinde etken olduğu görülmektedir. Fakat, bu unsurların spesifik anlamda birbiri ile karşılıklı etkileşim halinde olduğunu ispatlamaya çalışan görüşler de vardır. Gen-çevre etkileşimi altında sunulan bu görüşler, somut gerçeklik olarak bu tür bir şiddet eğiliminin doğuştan ya da sonradan kötü yaşantılar sonucunda kazanılan gensel bir yatkınlık ile ortaya çıktığını söylemektedir.

h) Gen-Çevre Etkileşimi; Şiddet eğilimli erkeklerin genlerinde, nöronların bilgi alışverişinde etkin olan MAOA (monoamine oxidase A) enziminin düşük aktivitesi ile birlikte çocuklukta geçirilen kötü muamelenin, şiddet davranışında etkili olduğu; bir çeşit gensel yatkınlık ile çevre etkileşimi sonucunda, şiddet davranışlarının ortaya çıktığı bulunmuştur. Çocuklar arasında, bazılarında anti sosyal davranışlar gelişirken bazılarında gelişmemesinin nedenlerini araştıran, kötü muameleyle maruz kalan (maltreated) çok sayıda erkek çocuk üzerinde doğumlarından yetişkinliklerine kadar yapılan kuşak çalışmasında, gen-çevre etkileşimi sonucu şiddetin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Hatta, bu türden gen ve çevre özelliklerine sahip bireylerin, gelecekte de büyük bir olasılıkla şiddete başvuracakları ön görülmüştür (Bernet ve diğerleri, 2007: 1-4). Bunun yanı sıra; çevrenin (aile ve toplum gibi) sağladığı olumsuz koşulların, kötü muamelenin, yaşamın ilk yıllarından başlayarak yıllar boyu devam

etmesi durumunda, kişide doğuştan genetik bir yatkınlık olmasa bile; biyolojik yatkınlıktan çok farklı olmayacak şekilde insan yapısının son derece etkilenebileceği; sorunun, iç kökenli mi yoksa dış kökenli mi olduğunu anlamının olanaksızlaşacağı belirtilmektedir. Bütün bunlara rağmen; doğuştan çok güçsüz ve çevresine son derece bağımlı bir varlık olan insanın, gelişme sürecinde çevreden göreceli bir özerklik kazanarak, çevreyi değiştirebilme gücüne sahip olabileceği de vurgulanmaktadır (Öztürk ve Uluşahin, 2008: 25). Bu nedenle, şiddet ve saldırganlığın etimolojisi ve tedavisi düşünülürken insanın hem kendisini hem de çevresini değiştirebilme gücü göz ardı edilmemelidir.

1.2.2. Şiddet ve Saldırganlık Türleri

Şiddet ve saldırganlığın doğasını anlamada ortaya çıkan türlerin ve tipolojilerin bilinmesi gerekmektedir. Ancak, şiddetin ve saldırganlığın gerek kaynağı, gerekse türleri konusunda bir fikir birlikteliği yoktur. Benimsenen yaklaşımı ve konuyu ele alış tarzına göre görüşler farklılaşmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü, “kendi kendine”, “kişiden kişiye” ya da “kolektif” düzeyde gerçekleşen şiddet eylemlerini dikkate alarak şiddet tipolojisi oluşturmuştur. Bu tipoloji içerisinde, ortak olan şiddetin doğasıdır. Bu doğa; fiziksel, cinsel, duygusal veya psikolojik olabileceği gibi ihmal şeklinde de belirebilmektedir (WHO ve ISPCAN, 2006: 9). Aşağıda şiddetin ve saldırganlığın değişik türleri ve anlamları ele alınmıştır.

1.2.2.1. Şiddet Türleri

Yaman ve Ekşi'nin (2010: 18) aktarımına göre; fiziksel ve psikolojik şiddet ayrımından yola çıkan Di Martino (2003) şu tür şiddet davranışlarını tanımlamıştır. Saldırı (assault/attact): Vurma, tekmeleme, tokatlama, bıçaklama, silahla vurma, ısırma, cinsel saldırı ve benzeri yollarla gerçekleştirilen eylemlerdir. Tehdit (threat): Fiziksel, psikolojik ya da cinsel anlamda korkuya yol açma, gözdağı verme eylemidir. İstismar (abuse): Fiziksel ya da psikolojik gücün, bir başkasına karşı kötüye kullanımudur ve makul davranışlardan ayrılmaktadır. İstismar ise, taciz ve zorbalık olarak sınıflandırılmaktadır. Taciz (harassment): Yaş, statü, cinsiyet, cinsel yönlendirme, ırk, renk, dil, bölge, siyasi düşünce gruplarına üyelik, ulusal ya da sosyal köken, azınlık olma gibi özelliklerden kaynaklanan istenmeyen davranışlardır. Sözlü, sözsüz, görsel, fiziksel, psikolojik ya da cinsel nitelikte ortaya çıkabilmektedir. Zorbalık (bullying): Bireysel anlamda, bir başkasını küçük düşürmek için, art niyetli, zalimce ya da intikama dönük eziyetleri içeren; haksız, olumsuz sözlerle ya da eleştirilerle veya yanlış

bilgi yayarak veya dedikodu yaparak kişinin sosyal iletişiminin yıpratılması gibi durumlarla ortaya çıkan psikolojik taciz biçimidir.

Karşıdakine zarar vermek, tehditle korku salmak ve terör yaratmak için; bilinçli, planlı ve kasıtlı bir şekilde gerçekleştirilen düşmanca etkinlikler “doğrudan zorbalık” ve “dolaylı zorbalık” olmak üzere iki türde sınıflandırılabilir. Doğrudan zorbalık; kendi içinde fiziksel ve sözlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan fiziksel zorbalık; itme, tekme atma, vurmaya kapsayan eylemleri ifade ederken, doğrudan sözlü zorbalık ise; mağdur hakkında dedikodu yapmak, aşağılayıcı isim takmak, mağduru sosyal olarak yalnız bırakmak (arkadaş gruplarından koparmak) ve mağdur hakkında (gerçek olmayan) hikâyeler anlatmak gibi davranışları içermektedir. Dolaylı zorbalık; kişilerin birbirlerine karşı uyguladıkları, zor fark edilebilen ve zor kanıtlanabilen zorbalık türlerini içermektedir (İrfaner, 2009: 5-8). İstismar tipleri içerisinde değerlendirilen ve aynı zamanda da zorbalığa yakın olan bir başka şiddet türü ise, Polat (2007: 291-292) tarafından açıklanan, akranlar arasındaki şiddet ya da çatışmadır.

Akranlar Arası Şiddet (çatışma); çocukların birbirine şiddet uygulamasıdır. Bu şiddet; bir kişi ile alay etmekten ciddi saldırı ve istismara kadar uzanan geniş bir spektruma sahip olabilmektedir. Fiziksel veya sözel yollarla olabileceği gibi bir bakış şeklinde de olabilir. Gizli ya da açıktan yapılabileceği gibi, bir grubun dışında bırakmak, yalnız bırakmak, dışlamak şeklinde de gösterilebilir. Çocuklar arasında, yaş ve fiziki kuvvet farklılığından kaynaklanan güç farkından dolayı ortaya çıkmaktadır. Bazen tek bir kişi, bazen de bir grup (çete), bu tür bir şiddete sebebiyet verebilmektedir. Geleneksel anlamda, bu tür şiddetin üreticisi, kişisel olarak yetersiz, derslerinde başarısız erkek çocuklarıdır (genellikle). Erkekler; tehdit ve şiddete başvururken, kızların; daha çok sözel saldırılarda bulunduğu ifade edilmektedir. Ancak, tersi durumlara da rastlanabildiği belirtilmektedir.

Koç'un (2011: 27) aktardığına göre; Tolan ve Guerra, oluşumuna etki eden nedenler açısından, risk altındaki nüfus kesimlerine ve en etkili olduğu kabul edilen girişime bakarak, ergen şiddetini, dört kısma ayırmaktadır.

Şiddetin birinci türü, durumsal şiddettir ve spesifik durumlarla ilgilidir. O, hem şiddete neden olan, hem de davranışın şiddetini artıran provakatif durumlarda ortaya çıkar. Yoksulluk gibi sosyal faktörler, sosyal ayrımcılık ve baskı, kolaylıkla silah elde edebilme ve ergen şiddetini harekete geçiren; alkol, uyuşturucu madde kullanma gibi durumsal faktörler, şiddetin ortaya

çıkmasına etki eder. Şiddetin ikinci türü olan ilişkisel (kişilerarası) şiddet, ergenleri de içine alan bütün gruplarda görülen şiddet oranlarını içerir. Bu şiddet, ilişki içinde bulunan bireyler; özellikle de arkadaş ve aile üyeleri arasındaki karşılıklı anlaşmazlıklardan kaynaklanır. Şiddetin üçüncü türü olan yağmacı şiddet; suç oluşturan veya anti sosyal davranış şeklinin bir parçası olarak ya da kasıtlı olarak kazanç sağlamak için suç işlenmesidir. Şiddetin dördüncü türü olan psikopatolojik şiddet; daha az yaygın olmasına karşın özellikle daha tehlikeli bir türdür. Bu şiddet türü, daha çok tekrarlanma ve aşırı olma eğilimlidir. Diğer şiddet türleri içerisinde bu şiddet türü, bireysel patolojinin en açık örneğini temsil eder. Bu tür davranışlar, sinir sistemi bozuklukları ve ağır psikolojik travmaları da içerebilmektedir.

Erich Fromm (2008: 18-26) *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı* isimli eserinde şiddet türlerini, bir bölüm ile ele almıştır. Şiddetin çeşitli türleri arasındaki ayrımın, değişik, bilinçsiz dürtüler arasındaki ayırmadan doğduğunu ifade eden Fromm'a göre; şiddetin en normal ve hastalısız biçimi oyunda ortaya çıkan şiddettir ve bu tür şiddette asıl amaç beceri göstermektir. Tepkisel şiddet türünde ise; bir insanın kendisinin veya başkasının yaşamını, özgürlüğünü, onurunu ve malını korumak için kullandığı şiddetin anlaşılması gerektiği ve bu tür şiddetin gerçeklikten veya evhamdan doğan korkudan kaynaklanabileceği, bilinçli ya da bilinçsiz olabileceği açıklanmaktadır. Fromm, tepkisel şiddetin bir başka biçiminin ise; engellemelerden doğan gerginlikten kaynaklanan şiddet türü olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra, tepkisel şiddete benzeyen, hastalığa ondan daha yakın bir başka şiddet türünün ise; öç alıcı şiddet olduğunu açıklamaktadır.

“Tepkisel şiddette temel amaç, tehdidin getirdiği zararı başka bir yöne çevirmektir, bu nedenle bu tür şiddet, yaşamı sürdürmek gibi, biyolojik bir işleve hizmet eder. Oysa öç alıcı şiddette zarar zaten verilmiş olduğundan şiddetin savunma işlevi ortada yoktur artık. Gerçekten yapılmış bir şeyi, büyüdü bir biçimde bozmak gibi akıldışı bir işlevi vardır.”

Fromm, öç alıcı şiddete yakından bağlı bir başka şiddet türünü ise; inancın yıkılmasından doğan yıkıcılık olarak belirlemektedir. Ona göre; düş kırıklıkları, bu tür şiddette etkindir. Yıkıcılık, umutsuzluktan doğmuştur ve yaşamda karşılaşılan umut kırıklığı yaşamdan nefret etmeye yol açmaktadır. Fromm, ödünleyici şiddet türünde ise, şiddetin, üreticiliğin yerini aldığını, kişinin yaşam yaratmak yerine, edilgenliğin dayanılmaz acısından kurtulmak için şiddete başvurduğunu anlatmaktadır. Fromm'a göre; ödünleyici şiddete çok yakın bir başka şiddet türü ise, ister hayvan ister insan olsun, bir canlı üzerinde tam ve kesin denetim sağlama

dürtüsü ile ortaya çıkan şiddet biçimidir. Bunun, sadizmin özünü oluşturduğunu, tüm sadizm çeşitlerinin de tek bir temel dürtüye dayandığını açıklamaktadır;

“Başka birisinin üzerinde egemenlik kurmak, onu isteklerimizin çaresiz nesnesi durumuna sokmak, onun tanrısı olmak, onunla istediğimiz gibi oynayabilmek.”

Fromm’a göre; açıklanması gereken bir başka şiddet türü de “kana susamışlık”tır. O, bu tür şiddetin, doğaya bağlı yaşayan insanın kan tutkusu ile ilgili olduğunu söylemektedir. Ona göre; ilkel insan, gelişmekten, tümüyle insan olmaktan korktuğu için, öldürme tutkusu, yaşamı aşmanın bir yolu olmaktadır.

1.2.2.2. Saldırganlık Türleri

Birbirinden farklı çok sayıda saldırganlık sınıflaması yapılabilmektedir. Kirsh; fiziksel saldırganlık ve ilişkisel saldırganlıktan bahsederken, Köknel; saldırganlığı, uyumu sağlayan ya da zarar veren saldırganlık olarak ele alabilmektedir. Ya da Crick ve Dodge; saldırganlığı, tepkisel ve ileriye etkili olmak üzere iki gruba ayırabilmektedir (Koç, 2011: 30). Diğer bir sınıflamada ise, saldırganlık, duygusal (affective) ve araçsal (instrumental) saldırganlık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Duygusal saldırganlık; asıl motivasyonunu kendi kendine saldırganlıktan almaktadır, genellikle öfke ile ilgilidir ve bir tepki olarak ortaya çıkar. Araçsal saldırganlık ise; öfke gibi duygularla zorunlu bir ilişkiye sahip değildir, ancak hedefe yönelik ortaya çıkar. Örneğin; uyuşturucu hapları elde etmek için eczacıya saldıran bir bağımlı, diğer bazı amaçları başarabilmek için saldırganlığı kullanmaktadır. Bir diğer ayrım da ise; düşmanlık içeren saldırganlıktan bahsedilmektedir. Düşmanlık içeren saldırganlık; diğer bir kişiye zarar vermek ya da yaralamak niyeti ile yapılan davranışlardır. Doğrudan ya da dolaylı saldırganlık, aktif ya da pasif saldırganlık, sözel ya da fiziksel saldırganlık, özgeci ya da düşmanca saldırganlık sınıflamaları da yapılabilmektedir. Özgeci saldırganlık; kabul edilebilir amaçlar çerçevesinde grubun, moral standartları açısından toplumsal olarak onaylanan saldırganlıktır. Düşmanca saldırganlık ise; toplumsal olarak onaylanmayan saldırganlıklardır. Örneğin; suikast, cinayet, dövme gibi insanları inciten tahrik edilmiş suç eylemleri, toplumsal kuralları çiğnemektir. Bu nedenle de düşmanca olarak nitelendirilmektedirler (Koç, 2011: 30-32).

Saldırganlık, önleyici (proaktif) olabileceği gibi, tepkisel-misilleme (reaktif) şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Çok daha geniş bir sınıflamada, anti sosyal davranışlar içerisinde, açık

ve gizli saldırganlık sınıflandırmaları da yapılabilmektedir. Açık saldırganlıklar; fiziksel ve doğrudan saldırganlıklarla örtüşmektedir. Gizli saldırganlıklarda ise; yalan söyleme, hırsızlık, mala zarar verme, kundakçılık, uyuşturucu kullanımı, uyumsuz olma gibi gizli-saklı yapılan işler vardır. Ciddi derecede anti sosyal davranışlar sergileyen gençlerde; hem açık, hem de gizli saldırganlık türleri görülmektedir (Sayar ve Bağlan, 2010: 278-279).

Avcı'nın (2010: 81-82) aktarımına göre; Baron ve Neuman, yaptıkları araştırmalarda, 40 farklı saldırgan davranış türü belirlemişlerdir. Ulaştıkları bu saldırgan davranış türlerini de üç grupta incelemişlerdir.

Birinci gruptaki saldırgan davranışlar; başkalarıyla ilişkiyi kesme, söylenti ve dedikodu yayma, kötü sözler söyleme, kızgın bakışlar, düşmanca bakışlar, sessiz kalma, konuşurken sözlerini kesme, sözlü cinsel taciz, ortamı terk etme, üst kademelere yanlış bilgi verme veya bilgiyi saklama şeklinde ortaya çıkmaktadır. Daha çok beden diliyle ve sözel yolla yapılan saldırılar, bu grupta değerlendirilmektedir. Buradaki temel amaç; düşmanlık duygularını açığa vurmaktır.

İkinci grupta; birilerinin amaçlarına ulaşmasını engelleme şeklinde ortaya çıkan saldırgan davranışlar bulunmaktadır ve çoğu pasif niteliklidir. Bireyler, pasif, gizli, üstü kapalı saldırganlık davranışları ile başkalarına zarar vermeye çalışırken kendilerine gelecek zararlardan korunma amacı güderler. Bu tür davranışlar, daha çok başkalarının işlerini yapmasına engel olmaya, onları üst yönetim karşısında zor duruma sokmaya ya da başarısız olarak göstermeye yöneliktir. Engelleme şeklinde ortaya çıkan saldırgan davranış türleri şunlardır; hedefin telefon rehberini veya rehberdeki numaraları silme, bazı önemli konularda çalışmalarına son verme veya verdirmeme, hedefe yaklaşan tehlikeleri haber vermeme, hedefin çalışma alanını daraltma, yetkilerini aldırma, hedefin kullanacağı kaynakları ele geçirme ve vermeme.

Üçüncü grupta ise; açık saldırgan davranışlar bulunmaktadır. Burada, düşmanlık duygularını ifade etme ve engellemeden daha çok, şiddete yönelik davranışlar bulunmaktadır. Bunların başlıca şekilleri: silahlı saldırı, vurma, ısırma, itme, çekme, düşürme, hırsızlık, hedefi tehdit etme, sabotajdır.

1.3. Ergenlerde Şiddet Suçluluğunun Dini ve Ahlaki Yönü

Dinlerin ortak karakteri ve genel prensipler düşünüldüğünde, dindarlığın ve moral değerlerin artması ile bireyde, toplumda şiddet suçlarının azalması beklenebilir. Ancak, bu beklenti oluşturulurken suçluluğa etki eden psikolojik etkenlerin, sosyal koşulların, bireyin gelişim özelliklerinin göz ardı edilmemesi gerekir. Psikolojik ve sosyal şartlarla beraber bireyin dindarlığı ve dini özellikleri gözetilmelidir. Bilimsel olarak dini yaşantının boyutlarının, dindarlığın anlaşılabilmesi için din psikolojisinin verilerine ihtiyaç vardır. Bu bağlamda ergende dini, vicdani ve ahlaki gelişim özelliklerinin açıklanması gerekir.

1.3.1. Ergenlerde Ahlak ve Vicdan Gelişimi

Ahlak gelişimi, kişilik gelişimi ve zihinsel gelişim birbiriyle yakından ilişkili kavramlardır. Bilişsel gelişim kuramının sahibi Piaget, zihin gelişimini açıklarken aynı zamanda ahlak gelişimi ile de ilgilenmiştir. Piaget'e göre somut işlemler dönemine kadar çocuklar ahlaki gerçekçidirler; olay ve durumları somut sonuçlara göre değerlendirirler. Niyetine bakılmaksızın (niyeti ne olursa olsun) büyük leke yapan çocuk, küçük leke yapan çocuğa nazaran daha suçludur. Çocuk, zihinsel gelişiminin gereği, hem niyeti hem de sonucu bir arada değerlendiremez. Çocuklar, ilkökul döneminden itibaren yargılarında niyeti de değerlendirebilir hale gelirler. Bu nedenle, büyük leke yapsa da, niyeti "iyi" olan çocuğun daha az suçlu olduğunu düşünmeye başlarlar. Deyim yerindeyse "amelleri niyetlere göre" değerlendirmeye başlarlar. Buna "ahlaki görecelik" denir (Bacanlı, 2000: 76). Piaget, çocuk gerçekçiliğiyle (realizm)* ve formel akıl yürütmeleri ile ilgili yaptığı incelemelerde, akıl yürütmede göreceliğin elde edilmesinin 11-12 yaşlarından önce mümkün olmadığını, bu yaşlardan önce çocukların *kardeşlik, sağ ve sol, aile, ülke*, vb. kavramların karşılıklı veya göreceli bulduklarını kavrayamadığı için bunları genellemediğini bulmuştur. Çocuk düşüncesinin, 11-12 yaşlarından sonra, sübjektif olmaktan kurtulduğunu ve ilişkileri birer ilişki olarak objektif bir biçimde kullanma yeteneğinin ortaya çıktığını ifade etmektedir (Piaget, 2011: 146-150). Piaget'in ahlak gelişimi ile ilgili bilişsel temelli bulguları diğer araştırmacılara da yol göstermiştir.

Piaget'in düşüncelerinden yola çıkan Kohlberg, ahlak gelişimini üç düzeyde ele almıştır. Her düzey, iki evreden oluşmaktadır ve evreler hiyerarşiktir. İlk düzey, *geleneköncesi* düzeydir.

* Piaget, realizmi, çocuğun bilinçsiz bir biçimde kendi araçsız görüşünü mümkün bütün görüşlere yayması olarak açıklamaktadır. Göreceli düşüncenin yerine çocuk, kendi realizmini kullanmaktadır.

Bu düzeydeki kişiler olayları sonuçlarına göre değerlendirirler. Ceza verilen davranışlar suçtur. Ödül getiren davranışlar ise iyidir. Bu düzey Piaget'in ahlaki gerçekçilik olarak belirttiği anlayışı göstermektedir. Bu düzeyin iki alt evresinin ilkinde (heteronom ahlak, ceza ve itaat ahlakı); dışarıdan dayatılan kurallar dikkate alınırken, ikincisinde (araçsal amaç, pazar değiş tokuş ahlakı); karşılığın ne olduğuna bakılmaktadır. İkinci düzey, *geleneksel* düzey olarak adlandırılmıştır. Bu düzeyde insanlar toplumsal düzeni dikkate almaktadırlar. Yani, bu düzeyde, bir davranışın toplum düzenine etkisi düşünülmektedir. Düzeyin birinci evresinde (kişiler arası uyum, akran kanısı ahlakı); toplumun onayladığı davranış iyi olarak görülürken, ikincisinde (toplumsal sisteme uyum, kanun ve düzen yönelimi); kanunlara uymanın toplum düzenini koruduğu düşünülmektedir. İnsanların büyük bir kısmının bu düzeyde olduğu düşünülmektedir. Üçüncü düzey ise *gelenekötesi* düzeydir. Bu düzeyde kişi toplumu “aşmış”, daha üst değerleri dikkate almaya başlamıştır. Birinci evresinde (toplumsal anlaşma eğilimi, toplumsal anlaşma ve bireysel haklar ahlakı); toplumsal uzlaşma öne çıkmaktadır. İkinci evrede (evrensel prensipler ahlakı) ise; kişinin kendi seçtiği evrensel ahlak ilkeleri dikkate alınmaktadır. Bu düzeye ulaşabilen insanların sayısının çok az olduğu, hatta son evreye ancak ermişlerin ulaştığı iddia edilmektedir (Bacanlı, 2000: 76-77).

Psikologlar genelde “ahlaki gelişim” terimini, davranışı kontrol eden içsel ölçütlerin kazanılmasını anlatmak için kullanırlar. Çocuk, doğuştan hazır bir ahlaki yapıya sahip olarak dünyaya gelmez; onda gelişip olgunlaşmaya elverişli ahlaki bir istidat bulunmaktadır. Bu tabii ahlaki eğilim, Piaget ve Kohlberg gibi araştırmacıların çalışmalarında ortaya konulduğu üzere, dışsal güçler tarafından ketlenmediği takdirde, kültürel sınırları aşan evrensel ahlak kurallarının benimsendiği bir noktaya kadar gelişebilmektedir. Çocuklukta ahlak gelişiminin başlaması, vicdanın uyanmasına bağlıdır. Bunun en önemli işareti yaşamın ilk 6 yılı içerisinde görülmeye başlanan utanma ve suçluluk duygularının varlığıdır (Hökelekli, 2009: 11-12). Vicdan, kişinin gerek kendi gerekse başkalarının davranışlarını iyi ya da kötü olarak değerlendiren bir iç kontrol aracıdır. Çocukluğa nazaran ilk ergenlik döneminden itibaren vicdan gelişimi hızlanır ve hassas bir hal alır (Peker, 2011: 174). Hökelekli tarafından, akılcı vicdan ve evrensel ahlak döneminde buldukları belirtilen ergenlerin, doğru ve yanlış, sosyal düzenin yasa ve kuralları ile değil, bizzat kendi vicdanıyla ve kendi geliştirdiği ahlak ilkeleri ile tanımlama eğiliminde olduğu ifade edilmektedir. Bu ilkeler, evrensel adalet ilkelerini, insan haklarının eşitliğini ve insana saygıyı içerebilmektedir. Yine, bu dönemde vicdan ve ahlaki sorumluluk en yüksek seviyeye ulaşabilmektedir. Böylece kişi artık kendi kendini denetleyebilir hale gelmekte, “suçluluk duygusunu” yoğun bir şekilde

yaşayabilmektedir (Hökelekli, 2009: 17). Bu denetim ve suçluluk duygusu bireyin ahlaki ve vicdani gelişiminin göstergesidir.

Ahlaki gelişim, bireyin kendisinin ve başkalarının davranışları hakkında düşünme veya iyi ya da kötü olarak yargılama yetisinin gelişmesi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, neyin iyi neyin kötü olduğu ya da ahlaklı olup olmadığı noktasında, içinde yaşanılan toplumun kültürel unsurları, inanılan dinin referansları belirleyici olmaktadır. Bunun yanı sıra, dinin gözetilmediği bir ahlak teorisinin de yetersiz olacağı ifade edilmektedir. Ergen, hangi dine inanıyorsa o dini referansı ile ahlaki gelişim göstermektedir ve ergendeki ahlaki gelişim dini gelişim ile paralel bir yapı arz etmektedir (Koç, 2002: 29-30). Bu nedenle ergenin dini gelişim özelliklerinin bilinmesi gerekir.

1.3.2. Ergenlerde Dini Gelişim

İnsan, çevre ve kalıtım özelliklerinin karşılıklı etkileşimi sonucunda oluşan ve doğum öncesinden başlayarak ölüme kadar devam eden bir gelişim sürecini izlemektedir. Bu süreç içerisinde insan hayatının; biyolojik, sosyal ve psikolojik boyutlu gelişimleri yanında dini bir gelişimi de vardır. İnsan dindar bir birey olarak değil, kendisinde doğuştan mevcut olan dini temayül ve kabiliyetle dünyaya gelir. O, fitri yapısında bir din duygusuna sahiptir. Taklit, telkin, her türlü baskıdan ve öğrenmeden bağımsız, içgüdüsel, tabi ve duygusal olarak ortaya çıkan dini eğilim ve kabiliyetler, insanın çevresindeki uyarıcılarla etkileşimi sonucunda, yaşa bağlı gelişimsel bir yapı arz eder. İnsanlar dini açıdan benzer fitri yatkınlığa sahip olsalar da, çevre ve sosyal etkilere bağlı olarak dini gelişim süreçleri, farklılık ve çeşitlilik gösterir. Diğer gelişim süreçlerinde olduğu gibi dini gelişimde de; dini algılayış, dini tasavvur, yaklaşma biçimi ve gelişim hızları gibi dini boyutlar kişiden kişiye farklılık gösterir. Ömür boyu devam eden dini gelişim süreci, bireysel bazda farklı hızda ve yoğunlukta yaşanır (Yüksel, 2012: 111). Ergenlikte gelişim özellikleri, çocukluğa kıyasla oldukça farklıdır, gerek nicelik gerekse nitelik bakımından çok yoğundur. Bu açıdan bu döneme “yeniden doğuş” diyen psikologlar olmuştur (Hökelekli, 2010: 265-266). Çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş dönemini ifade eden ergenlik, dinde buluşa erme olarak kabul edilmekte ve sorumluluğun başlangıç dönemi olarak değerlendirilmektedir. Çocuklar, buluşa ermekle beraber dinin emir, yasak, görev ve kuralları dairesinde davranışlarının sorumluluğunu yüklenmiş olurlar. Gençlik dönemi içerisinde, din; fiziki, biyolojik, ruhsal ve sosyal yapıdaki değişmelerle birlikte diğer bir gelişim ve değişim sahasını oluşturur. Ergende değişik yönlerden cereyan eden bu değişim ve gelişimler, birbiri ile iç içe geçmiştir ve etkileşim içerisindeyler (İmamoğlu ve Yavuz, 2011: 208). Dini

gelişim düzeylerini, değişim aşamalarını ele alan uzmanlar farklı kuramlarla bu olguyu açıklamaya çalışmışlardır.

Son yıllarda bu konu ile ilgili çok sayıda kuram geliştirilmiştir. Fowler'ın inanç gelişim kuramı, Goldman'ın dini düşünce gelişimi kuramı, Oser'ın dini yargı gelişim kuramı yakın zamanda geliştirilen kuramlar arasında sayılmaktadır (Yüksel, 2012: 112). Bu kuramların, Piaget'in bilişsel gelişim evrelerinin, dini gelişime uygulanması sonucunda ortaya çıktığı uzmanlar tarafından açıklanmaktadır (Hood ve diğerleri: 2004: 209). Burada ilk olarak ergenler açısından James Fowler'ın dini gelişim kuramına değinilecektir.

James Fowler, Piaget tarafından tanımlanan bilişsel gelişim ve Kohlberg tarafından tanımlanan ahlakî gelişime benzer şekilde, bireysel dinî inancın, ardışık bir evrede geliştiğini belirtmektedir (Hood ve diğerleri, 2004: 216). Fowler'ın inanç gelişimi kuramına göre; mitsel/lâfzî inanç evresi, her ne kadar ilkökul yıllarını temsil etse de, pek çok ergen ve yetişkin, zaman zaman bu evrenin özelliklerini sergileyebilmektedir. Bu evrede çocuklar, Piaget'in somut işlemler evresine uygun olarak dünyadaki işleyişi anlamlandırır. Hayal ile gerçek dünya arasında ayırım yapabilen çocuk, bu dönemde ahlaki ve dini kuralları harfi harfine (literal) algıladığından dini sembol ve inançlar, somut manalar olarak karakterize edilerek tamamen gerçek kabul edilmektedir. Fowler'ın sentetik/geleneksel inanç evresi, ilk ergenlik yıllarına karşılık gelir ve bu dönemde ergen; formel düşüncenin ortaya çıkması ile kişi dünyasını anlamlandırmada soyut fikir ve kavramlara güvenmeye başlar. Tanrı ile daha çok kişisel ilişkiye yönelik, şekli ameli düşünce ile ilgili soyut fikirlere bir güven söz konusudur. Ergen, kariyer ve kişisel ilişkilerin önemli hale gelmesi ile, kendisi için bir kişilik benimsemeye başlar. Akranlarının ve önemli gördüğü insanların görüşlerini içselleştirir ve bunları kişiselleştirerek uygun inanç ve değerler gözetir. Hiçbir eleştiriye tabi tutmadan sahiplendiği değerler, çoğu zaman bir ideoloji şekline bürünür. Son ergenlik ise, Fowler'ın bireysel/düşünmeye dayalı inanç evresine karşılık gelmektedir. Bu dönemde insan sahip olduğu inanç ve değerleri, eleştirel bir bakış açısı ile sorgular ve yeniden yapılandırır. Dönem içerisinde elde ettiği inanç ve değerler, açık ve kesin bir şekilde bilinçli olarak seçilmiş bağlılıklar haline dönüşür. Kimliği ise, kendine özgü bir hal alarak bütün ilişki ve rollere sahip olan ve onları yönlendiren bir "ben" olur. İçinde bulunduğu toplumu da göz önünde bulundurarak, sorumluluklarının ve tercihlerinin bilincinde kararlar verebilir (Yüksel, 2012: 113-114).

Ronald Goldman, “dinî düşüncenin, dinî olmayan düşünceden şekil ve yöntem açısından, farkı olmadığı” iddiasıyla, Piaget’in bilişsel gelişim kuramını, dinî düşünceye uygulamaya çalışmıştır. İngiltere’de yaptığı çalışmada, 5-15 yaş arası çocuklara dinî çağrışımlı resimler (yatakta diz üstü oturup ibadet eden bir çocuk gibi), İncil’deki hikâyeler (yanan çalılıktaki Musa gibi) ile ilgili sorular sormuştur, daha sonra da verilen cevapları Piaget’in farklı gelişim evreleri ışığında inceleyerek analiz etmiştir (Hood ve diğerleri, 2004: 209). Goldman’ın, bilişsel gelişime paralel olarak ele aldığı ve beş aşamadan oluşan dini düşünce gelişimi kuramında, ergenlik yaşları, somut düşünceden soyut düşünceye geçişi ifade eden ikinci geçiş aşamasına ve hemen ardından gelen soyut düşünce dönemine denk gelir. Goldman ortaya koyduğu kuramla, dini düşüncenin gelişiminde bireysel farklılıklara dikkat çekmiştir. O, bilişsel gelişim hızı ve zekâ seviyesinin, çocuğun dini gelişimini etkilediğini söylemektedir. Ona göre, dini gelişim birçok etkenin bir araya gelmesi ile oluşan bir örüntüden beslendiğinden, çocuklar arasında bireysel farklılıklar ortaya çıkmaktadır (Yüksel, 2012: 116-117). Dini gelişim teorilerinde temel nokta bilişsel gelişim düzeyinin belirleyici olduğudur. Ergenlik soyut düşünce yeteneğine geçişi ifade etmektedir. Buna paralel olarak ergenin dini gelişiminde ortaya çıkan temel karakteristikler de vardır. Ergenlik döneminde dini gelişimin şu üç özelliği ön plana çıkmaktadır; 1-Dini şuurun uyanışı, 2- Dini şüphe ve çatışmalar, 3- Dini inanç ve tutumların belirginleşmesidir.

1- Dini şuurun uyanışı; ergendeki fiziki ve ruhi değişime ve gelişmelere bağlı olarak dini gelişimde bir canlanma söz konusudur. Ergendeki zihni gelişme, onun tabiatüstü dini ve metafizik konuları düşünmesini sağlar. Böylelikle çocukluk döneminde, derinine nüfuz edilmeden, tam anlamıyla kavranılmamış dini inancın yerini ergenlikte, şuurlu bir dini inanç gelişimi almaya başlar. Bunların yanı sıra, dini şuurun uyanması, ruhi yapıda yaşanan duygusal değişikliklerin ve karışıklıkların etkisiyle de ilgilidir. Ergen, yeni bir oluşumun içinde olduğunu fark eder ve şaşkınlık yaşar ve tam olarak ne yapacağını bilemez. Böyle bir durumda olan gençte, dini inanç ve değerler önem kazanır. Sonuçta, gencin duygusal olarak yaşadığı iniş çıkışlar, çocukluk döneminde yaşanan, fakat dışı vurulmayan dini duyguların açık şuur seviyesine çıkmasını sağlar ve ergen, dini bir arayış ve özlemle dünyaya yönelir. Zihin gelişimi yardımı ile ruhun derinliğinden hız alan bu dini arzu ve arayış, şuurlu bir dini uyanışı hazırlar. Bu nedenle, şuurlu bir şekilde anlaşılabilir ve kavranılabilir dini hayat, 12-13 yaşlarından itibaren görülür. Bu yaşlardan sonra, yetişkinler gibi bir din anlayış geliştirmeye başlar. Dini uyanış ve gelişimin başlaması ile; 12 yaşına kadar anne-babanın ve çevrenin telkin edip benimsettiği din anlayışından, yavaş yavaş kişisel olarak benimsenecek ve

anlaşılacak dini gelişim gücüne geçilir (Kula, 2002: 37-38). Ancak bu gücün elde edilmesi ile beraber ergenlerde yoğun bir şekilde dini şüphe ve krizler, çatışmalar baş gösterebilmektedir.

2- Dini şüphe ve çatışmalar; ergenlerin yaşadıkları dini krizlerle ilgili ilk istatistikî kayıtlara Starbuck'un eserlerinde rastlandığı belirtilmektedir. İslam ülkelerinde ise; bu konu ile ilgili çalışmaların yok denecek kadar az olduğu, Mısır'da yapılan bir çalışma ile ülkemizde Hökelekli tarafından gerçekleştirilen çalışmalar dışında bir çalışmaya rastlanmadığı açıklanmaktadır. Ergenlerde, dini şüphe ve kararsızlıkların iki temel özelliği gözlenmektedir. Birincisi; bunların son derece duygusal nitelikte olması, diğeri ise; bunların genel anlamda özü itibari ile dini olmaktan ziyade, “doğrudan din ile ilgili olmayan başka sahalardaki uyumsuzluk ve çatışmaların ifadesi” olmalarıdır. Bunun yanı sıra, ergenlerde dini şüpheyne, psikolojik kökenli olarak; bağımsızlık duygusunun uyanmasının, cinsi istek ve heyecanların artmasının ve hayatın anlamsızlığı ve mantıksızlığı duygusunun, sosyo-kültürel kökenli olarak da; hatalı veya yetersiz din eğitiminin, din-bilim ve değerler çatışmasının, dindarların ve din görevlerinin bazı tutum ve davranışlarının kaynaklık ettiği açıklanmaktadır. Dini şüphe krizi, din psikologları tarafından zihni ve dini gelişimin normal ve doğal bir belirtisi olarak kabul edilmektedir. Hatta, bazı din psikologları, dini şüphe tecrübesi geçirmeyen gençlerin ya zayıf akıllı ya da katı bir din terbiyesi almış kişiler olabileceğini belirtmektedir (Hökelekli, 2009: 94-105). Dini şüphenin ortaya çıkması ile ergenler çatışma ve suçluluk duygusu yaşayabilmektedir. Bunda içinde bulunulan zorlu dönemin fizyolojik ve psikolojik baskısı da etkindir.

Ergenlerin büyük çoğunluğunda, değişik düzeylerde bir “çatışma” durumu doğuran çok şiddetli bir suçluluk duygusu vardır. Ergenlerde suçluluk duygusunun en önemli kaynağı, cinsi güdünün uyanışı ile birlikte ortaya çıkan ahlaki sorunlardır. Nihayetinde din ile cinsellik ergenin zihninde bir çatışmaya neden olmaktadır. Gençlerin önemli bir bölümü bu çatışmadan rahatsızlık duymaktadır. Amerika'da yapılan bazı araştırmalarda, gençlerin büyük çoğunluğunun, “büyük günah”ı bir çeşit seks suçu olarak algıladıkları ortaya konmuştur. Suçluluk duygusunun başlaması, aynı zamanda ahlak ölçülerinin bozulması ve vicdanın emirlerinin çiğnenmiş olmasının bir göstergesidir (Hökelekli, 2010: 273). Ergenin bütün bu yaşadığı krizler ve çatışmalar, yoğun suçluluk duygusu bir anlamda dini inanç ve tutumların netleşmesi için bir ön aşamadır.

3- Dini inanç ve tutumların belirginleşmesi; ergenlik döneminin sonuna doğru dini bunalım ve kararsızlık durulmaya ve şiddetini azaltmaya başlar ve ergen bir çeşit dine dönüş yaşar (Kula,

2002: 40). Gencin artık din konusunda kendi tutumunu belirleyebilecek zihinsel ve duygusal olgunluk düzeyine ulaştığı kabul edilir. Dönemin sonunda bazı gençler, çocukluk inançlarından farklı olarak, dini değerler dünyasını yeniden kurarlar ya da bağlı oldukları dini cemaate bağlılıklarını arttırabilirler ya da aileden aldıkları dini inanç ve değerleri bazen olduğu gibi bazen de az bir değişime uğratarak devam ettirirler. Gençlerin çok az da olsa bazılarının dini tamamen reddederek ilgisiz, dinsiz veya agnostik oldukları belirtilmektedir. Bununla birlikte gençlerin din karşıtı ya da dine tamamen ilgisiz olanların oranının, olmayanlara göre oldukça düşük olduğu ifade edilmektedir (Certel, 2003: 174).

Dindarlığı araştıran bazı araştırmacılar (Johnson, Bachman, ve O'Malley); ergenlik döneminde dini yaşayışta (dindarlıkta) genel bir azalma olduğunu ortaya koyarken, diğer bazı araştırmacılar (Regnerus ve Burdette); ergenlik döneminde dine dönüş olasılığının en yüksek düzeyde olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bazı bilim adamları ise (King, Elder ve Whitback) ergenlerde zamanla dindarlığın daha önemli hale geldiğini belirtmişlerdir. Ergen dindarlığında cinsiyet farklılıklarını ele alan çalışmalarda ise tutarlı bir şekilde kızların dine önem verme, dua etme, dini etkinlikte bulunma düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Cirhinlioğlu, 2010: 23-24). Ergen dindarlığının din psikolojik açıdan değerlendirilebilmesi için; dini yaşantının boyutları ile bilinmesine ve anlaşılmasına ihtiyaç vardır.

1.3.3. Ergenlerde Dini Yaşantı

Gençlerin dini yaşantı ve davranışlarını bilimsel yöntemlerle anlamaya yönelik ilgi ve merak, geçtiğimiz yüzyılın başlarına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. O tarihlerde ABD'li bilim adamları, anket formları hazırlayarak, gençlerin kendi ifadelerinden hareketle, onların yaşadıkları bazı dini tecrübelerin sistemli bir şekilde tasvirini yapmaya çalışmışlardır. Bu araştırmacılar, gençlerde yüksek bir dini potansiyelle birlikte dini kararsızlık, şüphe ve arayış ve buna bağlı olarak ortaya çıkan dini değişim ve dönüşümlerin çarpıcı görünümünü bulmuştur. Ergenlik ya da gençlik dönemi, dini uyanış ve bilinçlenme, geleneksel değerlere karşı tenkit, tepki, şüphe ve güvensizlik tutumlarının gelişmesi, yeni dini arayış ve tercihler, geçici ya da uzun süreli dine ilgisizlik ya da dini bir grup veya cemaat içerisinde kendini bütünüyle dine verme... gibi davranış eğilimlerinin varlığını hissettirdiği bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Hökelekli, 2002: 13).

Çoğu zaman çevredeki insanları hayrete düşürecek kadar sorgulayan ve bir arayış içerisinde bulunan genç, dinsel inanç, ibadet ve uygulamaları da aynı şekilde değerlendirmektedir. Bu

değerlendirmeler, onun ilerideki yaşayacağı dinsel hayatın temellerini oluşturmaktadır (Kayılık, 2011: 99). Uzmanlar, ergenlerin, Allah'ın adaleti, Allah'ın varlığı, kaza ve kader konularında güçlük çektiklerini belirtmektedir. Ayrıca, günah-sevap, ahiret, cennet-cehennem, kadın-erkek eşitsizliği, ilim-din çatışması gibi konularda da ergenlerin yoğun bir şekilde şüphe yaşadıkları açıklanmaktadır (Bahadır, 2002: 269; Hökelekli, 2009: 95). Ergenin dini hayatındaki şüphelerin ergenin psikolojik yapısından ve sosyo-kültürel çevresinden kaynaklandığını belirten Bahadır, psikolojik bazda, bunda ergenin zihin gelişiminin, düşünce yapısının, aile içi uyumsuzlukların, yaşadığı yoğun duyguların, cinsel güdülerin, dini konulardaki bilgisizliğinin ya da yanlış bilgilendirmelerinin, sosyo-kültürel bazda ise; ailenin, aldığı eğitimin ve din ile bağdaşmayan bilgi yapısının, model aldığı ve benzemeye çalıştığı şahısların ve kitle iletişim araçlarının etkili olduğunu belirtmektedir (Bahadır, 2002: 264-268). Aşağıda dini yaşantı, boyutları ile birlikte değerlendirilmiştir.

1.3.3.1. Dini Yaşantının Boyutları

Dindarlık ve dini inanç ile ilgili görüş belirten araştırmacılar bu kavramların çok boyutlu olduğu konusunda hem fikirdir. Bu mesele, toplum içerisinde yaşayan insanların dindarlığının nasıl tespit edileceğini veya dinin insan hayatının hangi yönlerinde ve ne derecede etkiye bulunduğu anlayabilmekten kaynaklanmaktadır. Batıda önceleri kiliseye gitme sıklığı gibi tek boyutlu göstergeler kullanılmış, fakat bunun yetersizliğine yönelik yoğun eleştirilerden sonra çeşitli dindarlık boyutlarının tespitine ilişkin girişimler ortaya çıkmıştır. Bu girişimlerin ve denemelerin Glock ve Stark'ın çalışmalarıyla sistemli bütünlüğe kavuştuğu belirtilmektedir (Mehmedoğlu, 2004: 27). Charles Glock tarafından (1972), bireyin dini yaşaması ile dinlerden farklı farklı dindarlık türlerinin oluşabileceği, ancak bazı unsurların bütün dindarlık türleri için geçerli olabileceği öne sürülmektedir. Glock'a göre; hemen hemen bütün dinlerin yaşanması esnasında ortaya çıkan ortak boyutlar şunlardır: İnanç, ibadet, duygu, bilgi ve etki (akt. Köse ve Ayten, 2012: 110).

Dini duygu boyutunda; dindar insanın, herhangi bir zamanda nihai gerçeklikle doğrudan temas ettiği veya dini bir duyguyu tecrübe ettiği göz önünde bulundurulmaktadır. Her din, bireysel dindarlığın işareti olarak sübjektif dini tecrübeye belli bir değer atfetmektedir. İnanç boyutunda, dindar her insanın belli inanç ilkelerini kabul edeceğine yönelik beklentiler ifade edilmektedir. Bu inanç ilkelerinin içeriğinin kapsamı, sadece farklı dinlerde değil, aynı dini geleneğin içinde de farklı olabilmektedir. Böylece; her din, inanç ilkelerinden belli bir sistem oluşturmakta ve mensuplarından bu ilkelere inanmalarını beklemektedir. İbadet boyutu ile de

bir dinin mensuplarının yerine getirdikleri bütün spesifik dini pratikler kast edilmektedir. Her türlü ayin, dua, özel sakramental davranışlara katılma, perhiz vb. ibadetler bu boyut içerisinde yer almaktadır. Bilgi boyutunda, bütün dinlerde mensuplarının (dindar insanların), inancının temel öğretilerini ve kutsal metinleri bilmesi ve onlara güvenmesi beklenmektedir. Bir inancı bilmek, onu kabul etmek için gerekli şart olduğu için bilgi boyutu ile inanç boyutu arasında sıkı bir ilişki vardır. Etkilenme boyutu ise, anılan dört boyuttan farklılık arz etmektedir. Birey olarak insanın dini inanç, pratik, tecrübe ve bilgisinin bütün seküler sonuçları bu boyutla ifade edilmektedir. İnsanların ne yapmaları gerektiğini ve dinlerin etkilemesi sonucu hangi zihniyete sahip olmaları gerektiğini belirleyen dini kuralların tümünü içermektedir (Glock, 1998: 254-255). Din, tüm boyutları ile hayatın her alanına nüfuz etmekte, davranışların belirlenmesinde etkili olmakta ve hayata yön vermektedir. Bu nedenle ergen suçluluğunu ve suça sürüklenen ergenlerin din psikolojik özelliklerini açıklarken aynı zamanda din-ahlak ilişkisini ve din-suçluluk ilişkisini açıklamak gerekmektedir.

1.3.4. Din ve Ahlak İlişkisi

Arapça bir kelime olan din sözcüğü; “ceza ve yargı, usul, adet ve tutulan yol” anlamlarına gelmektedir. Latince, din kelimesinin karşılığı olarak “religio” sözcüğü ise; Allah’a saygı ve korku ile bağlılık, kendini ibadete verme, tören ve ayinlere katılma gibi anlamlara gelmektedir. Dinin değişik özelliklerine vurgu yapan ıstılahi tanımlamalar çoktur, ancak herkesin üzerinde birleşebileceği bir tanım yapmanın mümkün olmadığı belirtilmektedir (Peker, 2011: 29). Din, Allah’a inanmak şeklinde tarif edilebildiği gibi, tabiatüstü ve esrarlı kuvvetlerin varlığına inanmak ya da müeyyidesi ruhi, gayesi inanmak olan mecburi inançlar şeklinde de tanımlanabilmektedir (Topçu, 1995: 20-22). Dinde; üstün olarak kabul edilen esrarengiz bir güç, insan hayatına müdahale etmektedir. Aralarındaki farklılıklara rağmen dinlerin birleştiği en önemli nokta, insan ile aşkın varlık arasında belli bir intisabın varlığının kabul edilmiş olmasıdır. Bu kabul ve tasdik sonucu, dini bir hayat (dini inanç, düşünce, duygu ve dışa yansıyan dini belirtiler -ibadetler, ayinler, merasimler-) teşekkül etmektedir (Peker, 2011: 30). Din, hem bireyi, hem de toplumu etkileyen bir unsurdur (Armaner, 1976: 143). İnsanın kişisel ve sosyal yönü ile ilgili olan din, bireyin hayatına anlam katar, davranış kodları sunar, aşkın bilinç oluşturur, suçluluk ve özgürlük duygusu verir, inanılacak doğruları belirler (Kayıklık, 2011: 12-13). Birçok psikolog, sübjektif ve objektif yönlerini dikkate alarak dini açıklamaktadır. Objektif din; realite olarak kişinin dışında kalan, fakat toplum içinde hazır bulunduğu kendi prensipleri ve nizamı içinde oluşmuş dindir. Sübjektif din ise; kişinin içinde yaşadığı ve duyduğu dindir. Objektif din ve sübjektif dindarlık, birbirlerini karşılıklı olarak

şart koşar ve talep ederler (Mehmedoğlu, 2004: 25-26). Objektif din ve sübjektif din arasında zorunlu ve kaçınılmaz bir bağ vardır. Psikolojik bir vakıa olması nedeni ile ferdi ilgilendiren din, aynı zamanda sosyal bir olay olması sebebiyle de toplumu ilgilendirmektedir (Günay, 2010: 226-227).

Ahlak ise; Arapçada, “huy, tabiat, seciye, mizaç, karakter” anlamlarına gelen *hulk* kelimesinin çoğuludur. Karakter veya seciye kavramları, insanda yerleşmiş bir meleke olarak açıklanmaktadır. Ahlak; “insan nefesine yerleşmiş öyle bir heyettir ki, fiiller onunla kolaylıkla meydana gelir” şeklinde tanımlanmıştır. Eğer bu heyetten dinen ve aklen güzel fiiller meydana geliyorsa; buna “güzel ahlak”, çirkin fiiller meydana geliyorsa; buna da “kötü ahlak” denir. Kuran’ı Kerim’de ahlak kavramı ile aynı kökten gelen *huluk* kelimesi dışında, ahlaka ve ahlaki davranışlara işaret eden ve bazen ahlak kavramının karşılığı olarak kullanılan çok sayıda kelime bulunduğu ifade edilmektedir. Amel-i salih, salihat, ihsan, hasenat, ma’rûf, hayr, birr vb. kavramlar Kuran’da güzel ahlak ile ilgili; münker, fesad, seyyiat, şerr vb. kelimeler de kötü ahlakla ilgili kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam ahlakçıları; ahlakı, “fazilet ve rezilet” (erdem ve erdemsizilik), “hamide ve zemime” (övülen davranışlar ve yerilen davranışlar) şeklinde ikili ayrımla incelemişlerdir (Aydın, 2007: 11). İslam ahlak teorilerini inceleyen uzmanlar, yaptıkları ahlak sınıflamasında nassi ahlakın (Kurana ve hadise dayalı ahlak) yanı sıra, temel unsurlarını Kurani dünya görüşünden, kelami kavramlardan, felsefi kategorilerden ve tasavvuftan alan dini teorilerin de olduğunu belirtmişlerdir (Fahri, 2004: 25). İbn Sina, kişinin, bilimleri öğrenerek “teorik” tabiatını yetkinleştirip (tekmil) ardından nefsinin arıtılarak faziletleri kazanılabileceğinden; reziletlerin ve onlardan kaçınma vasıtalarının bilgisi ile de “pratik” tabiatını mükemmelleştirip “kendi insanlığı için gerek dünya, gerekse öte dünyada mutluluğa ulaştıran mükemmelliği başarabilmeyi” gayret edinen insandan bahsetmektedir. İbn Sina’ya göre; iffet, şecaat, ve hikmet temel erdemlerdir. Bunlar, nefsin üç gücüne; şehvet, gazap ve akıl güçlerine karşılık gelmektedir. Bu erdemler, mükemmelleştikçe insanda dördüncü bir erdem olarak adalet erdemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, iffet, şecaat ve hikmetin tali kısımları bulunmaktadır. İffetin veya şehvet gücünün faziletinin tali kısımları; cömertlik ve kanaattir. Şecaatin veya gazap gücünün faziletinin tali kısımları; sebat, hilm, müsamaha, bağışlama, kerem, ahlaki tahammül, geniş ufukluluk, güven vermedir. Hikmetin veya akıl gücünün faziletinin tali kısımları ise; belagat, feraset, hüsnü tedbir, doğruluk, metanet, vefa, dostluk, merhametlilik, hayâ, alicenaplık, sözünde durma ve alçak gönüllülüktür. Fahreddin Razi ise; insanın akli idrakleri elde etmesi ve İlahi varlığı düşünüp İlahi ışığa sürekli bakması için yaratıldığını, insan davranışının asıl gayesinin;

Allah'ın bilgisini araştırmak, O'na itaat etmek ve O'nun sevgisi ile birleşmek olduğunu açıklamaktadır. İsfehani de ise; dini ve ahlaki eylem arasındaki bağ; dini ibadetin, ahlaki dürüstlüğün ön koşulu olması kadar organikdir. O şöyle der; Allah ibadet yükümlülüğünü kendi çıkarına uygun bir sebepten dolayı farz kılmadı, zira O, kendi başına yeterlidir. Aksine, bu yükümlülüğü nefsin kirlerini ve hastalıklarını temizlemek için insanlara vacip kıldı. Böylelikle onlar ahirette va'd edilen ezeli hayata ve refaha ulaşabileceklerdir (Fahri, 2004: 124, 245-261). Ahlaki motivasyona temel teşkil eden bu argümanlar, dinin ahlak üzerindeki belirleyiciliğinin ve etkisinin ifade şekilleridir.

Esasen din, Tanrı'dan kaynağını alan bir ahlak sisteminden ibarettir. Bugün, bütün insanlar için geçerli sayılabilecek ahlak kaidelerinin hepsi dinde mevcuttur. Hemen her alanla ilgili dinin ahlaki buyrukları, “insanın insana zarar vermemesi ve herkesin birbirine faydalı olması” şeklinde özetlenebilmektedir (Güngör, 2010: 116-117). Din ve ahlak hayatın her alanında etkendir. Din ve ahlak davranışları belirlerken, davranışa dini ya da ahlaki bir değer atfetmektedir.

Değerlerin oluşmasında da, din ve ahlakın oynadığı rol tartışılmayacak kadar açıktır. Bir topluluk, hem var olabilmek, hem de varlığını devam ettirebilmek için değerlere muhtaçtır. Christias'ın (2003) (akt. Yapıcı, 2007: 57-58) belirttiği üzere; değerler, aynen kalbi besleyen damarlar gibi işlev gören sağduyuya dayalı ortak eylemleri oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile onlar toplumun davranış biçimlerini belirleyen unsurlardır.

Din ve ahlak kurallarından hangisinin diğerinden çıktığı konusu toplumbilimciler ve düşünürler tarafından tartışılmıştır. Dönmezer'e göre (1994b: 244); H. Spencer, dinin ilk şekillerinin, kötü ruhları sakinleştirmek için yapılan uygulamadan ibaret olduğunu ve bu nedenle ilkel dinlerin tapınma şekilleri içerdiğini ve dinin ilk şekillerinin, ahlaki unsur taşımadığını ne sürmüştür. A. Comte, dinin, ahlakın temelini oluşturduğunu savunmuş, buna karşılık Tonnie ve Durkheim, dinin, sosyal ve ahlaki fikirlerin kutsal hale getirilmesiyle meydana çıktığını ne sürmüştür. Bu bağlamda, din ve ahlak karşılıklı etkileşim halindedir. Din; sosyal ve ahlaki btnlerden gelen unsurları içinde barındırmaktadır, sosyal ve ahlaki düşünceler ise; dini kavramların etkisindedir.

1.3.5. Din ve Suçluluk İlişkisi

Hukuk, sosyoloji, psikoloji, ahlak, teoloji ve kriminoloji gibi değerli alanlarla alakalı, geniş ve çok boyutlu suç kavramı, ilk olarak ahlakta yer almış ve suç olayı tarihin en eski

devirlerinden beri her toplumda görülmüştür. Eski zamanlardan beri insanları meşgul eden ve halen problem olma özelliğini koruyan suç davranışı, gerek dünyada, gerekse ülkemizde gittikçe artan bir orana sahiptir. İnsan yaşayışının bütün belirtilerinde olduğu gibi, suç işlemenin, suçluluğun ve suçlardaki artışın da sebepleri çok çeşitlidir. İlk etapta, suç işleyen kişileri, bütün özellikleri ile tanımak gerekir. Onların bilinmesi gereken özelliklerinden birisi de, dini inanç ve davranış yönleridir. Çünkü; dini inanç (iman), insanın sosyal davranışı üzerinde belirleyici bir role sahiptir (Peker, 1990: 93-94). Din tüm muhteviyatı ile insanların davranışları üzerinde etkili olmaktadır.

Din, insanlar için bir takım hareket kuralları koyar, bu kuralları da bazı süpra-sosyal müeyyidelerle karşılar. Din, insan hareketlerini düzenleyen, ahenk içeren bir sistemdir. Dinler sadece tabiatüstü ilahi varlık ile insan arasındaki ilişkileri değil, insanlar arasındaki ilişkileri de düzenlerler. Dine inanan kişiler, toplumsal hayatlarında dinin gerekliliklerini, kurallarını, normlarını ciddiyetle göz önünde bulundururlar ve hareketlerini buna göre idare ederler. Ayrıca toplumsal açıdan din, etkin bir sosyal kontrol aracıdır. Gerçek imanın, insanı suçtan ve her türlü ahlaksızlıktan alıkoyduğu öteden beri savunulmuştur. Sosyalleştirilmiş ve ahlaki amaçlara yönelmiş bir dini iman ve bağlılık, kişinin iyi tavır ve hareketini sağlayabilmekte, suça direnme hususunda kuvvet sağlamaktadır. Fakat din ve ibadet, niteliğini kaybedip dış bir takım şekilleri ve törenleri yerine getirmeye dönüşürse, uygun tavır ve hareket sağlayabilmek sureti ile suçu önlemek bir tarafa, belki de suç için mazeret oluşturan bir araç haline dönüşerek suçu teşvik bile edebilmektedir (Dönmezer, 1994a: 223-224). Esasında; yerleşmiş bir dinin kuvvetli bir sosyal kontrol aracı olduğu söz götürmez bir gerçektir. Din, bazı hareketlere kutsallık vermekte ve bu tür hareketlerin yapılmasının arzuya değer bulunduğu fikrini kuvvetlendirmektedir. Örneğin, bazı dinler evlenmeye kutsal bir kurum sıfatını vererek onun anlamını geliştirmek ve derinleştirmek istemektedirler. Keza, suç olan bazı davranışlara günah fikrini de bağlayarak arzu olunmayan hareketlerden insanların kaçınmaları eğilimini desteklemektedirler. Böylelikle, din, sosyal kontrol araçlarının en önemlilerinden birisi haline gelmektedir (Dönmezer, 1994b: 241). Bazı sosyal kontrol teorilerine göre, toplumsal kurumlar aracılığı ile kişi ve toplum arasındaki iletişimi ifade eden sosyal bağlar/bağlanma suçluluğu etkilemektedir, geleneksel değer sisteminin kabulü, geleneksel ve meşru etkinliklere katılma suçluluğu azaltmaktadır (Ayan, 2011: 32).

Dinsel anlamda suç, dinin emir ve yasaklarına uymama sonucu oluşmaktadır, bununla beraber kişiyi günahkârlığa sevk eden davranışlar, seyyieler de suçu niteleyen kavramlar olarak

karşımıza çıkmaktadır (Atmaca, 2004: 333).^{*} Aynı zamanda din, (kriminolojik anlamda) suç işlemeyi de günah kabul etmektedir (Peker, 1990: 95). Din, insanlara yaptıkları her şeyin bir değerlendirilmesinin yapılacağı inancını telkin etmektedir. Bu suretle din, insana; her çeşit davranışını düşünerek düzenlemesini ve ilkel isteklerine kendini kaptırmamasını sağlayan bir iç disiplin kazandırdığından, çoğunlukla hem suç işlememe, hem de suç niteliğinde bir davranışta bulunduğu pişmanlık duyup kendini toparlama gücünü vermektedir (Çevik, 2010: 15). Çoğu kişinin tecrübe ettiği evrensel insani bir olay ve psikolojik bir gerçeklik olan suçluluk duygusuna, din, “günah” kavramı ile yeni bir boyut kazandırmaktadır. Bu yolla, günahkârlık duygusunun, merhametiyle affeden ve bu duyguyu yapıcı bir faaliyetin başlangıcı yapmaya davet eden Allah’a karşı bir minnettarlığa dönüştürülebileceği uzmanlar tarafından belirtilmektedir. Suçluluk duygusu ile beraber gerek vicdanın, gerekse toplum otoritesinin etkisi ile kişi, bunalım ve sıkıntı duymakta ve kendisinde, suç ve hatasını itiraf etme ve bunları telafi etme veya çöküntülü bir yalnızlıktan kaçıp kurtulmanın baskısını hissetmektedir. İnançlı kimselerde, bu baskı, “ilahi mahkemenin” varlığına inançtan kaynaklanmaktadır (Hökelekli, 2010: 103-105; Certel, 2003: 90). İnanç, sosyal bir sorun olan suçluluğa etki etmektedir. Kişi, dinde hatasını telafi etme imkânı elde etmektedir. Din ise, suç davranışı ortaya çıkmadan önce de müeyyideleri ile önleyici bir rol oynayabilmektedir.

“Dini inanç ve davranışlar suçluluk düzeyini düşürür mü?” sorusuna bilim adamları tarafından cevaplar aranmış ve bu konuda incelemeler yapılmıştır. Baier ve Wright (2001) tarafından yapılan meta-analitik çalışmada, dindarlık düzeyi ile suç işleme arasındaki ilişki gözetilerek 60 deneysel araştırma incelenmiştir, Yapıcı tarafından şu sonuçlara ulaşıldığı belirtilmiştir; dini inanç ve pratiklerle suçluluk arasındaki ilişkiler, ortalama .00 ile -.47 arasında değişmektedir (ort:-.12) ve bu korelasyon dindarlık ve suç işleme arasında zayıf da olsa negatif bir ilişkinin olduğu anlamına gelmektedir. Yani kuvvetli olmamakla birlikte dindarlık bireyleri suç işlemekten alıkoyan bir fonksiyona sahiptir. Bununla birlikte, Johnson, Tompkins ve Webb (2002) tarafından belirlenen oran daha yüksektir, onların incelediği 46 çalışmanın %78’inde dindarlığın farklı boyutları ile suç işleme oranı arasında olumsuz bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, dinin suç işlemeye karşı büyük ölçüde koruyucu bir faktör olduğunu göz önüne sermektedir (Yapıcı, 2007: 59). Koruyucu bir faktör olarak suç üzerinde etkili olan dinin, niteliği bakımından farklı suçlar üzerindeki etkisinin de belirtilmesi gerekir. Örneğin cinsel suçlarla ilgili olarak dinin nefis terbiyesi, meşru yaşamla ilgili ölçütleri

^{*} Atmaca, bu makalesinde, Cürm, Sû (ve seyvie), İsm, Hatie, Zenb, İsyân, Fahşa, Kebire, Hûb, Hürmet, Münker kelimelerini Kur’an’da geçen ve suçu niteleyen kavramlar olarak belirtmiştir.

ön plana çıkartılabilir. Konu bağlamında dinin, şiddet suçlarına sürüklenen bireyler üzerindeki etkisini açıklamaya ihtiyaç vardır. Bu bağlamda aşağıda din ve şiddet ilişkisi ele alınmıştır.

1.3.6. Din ve Şiddet İlişkisi

Başta, evrensel din sınıfında yer alan İslam, Hıristiyanlık ve Budizm olmak üzere, dinlerin hemen hemen tamamı, insanı ve insanın temel değerlerini korumayı amaç edinmektedir. İnsanın; yaşam hakkı, mal, ırz, aile ve buna benzer hakları, bütün inanç sistemlerinde kutsal kabul edilmektedir. Genelde dinler; iyinin ve kötünün, imanın ve kurtuluşun temel konusu olan insanı merkez almakta ve insanın can, mal, ırz emniyetine vurgu yapmaktadır. İnanç sistemi içerisinde, Tanrı düşüncesine yer veren dinlerde insan, hem yeryüzündeki ayrıcalıklı rolü, hem de tanrısal âlemlerle ilişkisi bakımından yeryüzündeki tüm varlıklardan üstün bir yapıya sahip olarak değerlendirilmektedir. Birçok dinsel gelenekte, düşünen, inanan, irade eden, seçen ve ahlaki karakter taşıyan bir varlık olması yönüyle insan, diğer varlıklardan üstün görülmektedir. İnsan, bu özellikleri nedeni ile yaptıklarından sorumlu tutulmaktadır. Düşünen ve seçen bir varlık olması, onun iyiye ya da kötüye, doğruya ya da yanlışla, inanmaya ya da inkâr etmeye yatkın bir karakter taşıması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla insan, dünyanın en masum ve en saf varlığı olabileceği gibi, yeryüzünün en acımasız ve en vahşi canavarı olma özelliğini de taşıyabilmektedir. Aynı şekilde, bir kişi, sahip olduğu değerler nedeni ile bir ahlak ve fazilet abidesi olabileceği gibi, bir diğeri de, seçiminde şiddeti yeğleyip kötülük ve zulüm timsali olabilmektedir. Bu nedenle, bütün inanç sistemleri insanın bu değişken özelliklerini disiplin altına almayı hedeflemektedir. Din, kendi geleneği çerçevesinde, insanı, eğitmeye ve yönlendirmeye çalışmaktadır. Din, insandaki üstün değerleri ön plana çıkartırken, potansiyel olarak insanda var olan irade ve ihtiyarın kötüye ve yanlışla kullanılmasını önlemeyi gaye edinmektedir (Koç, 2011: 167-168). Din, bu amacı doğrudan ya da dolaylı olarak gerçekleştirebilmektedir.

Uzmanlar, çeşitli inanç sistemleri ve dinler tarafından ortaya konulan bir takım emir, yasak ve tavsiyelerin, bireysel ve toplumsal etkileri hissedilen çok boyutlu şiddet problemi ile ilgili olarak şiddet ve saldırgan davranışları önleme noktasında, gerek doğrudan gerekse dolaylı bir takım etkilerinin bulunduğunu belirtmektedir. Dinler, şiddet ve saldırganlığın ortaya çıkmasına etki eden sebepleri ve risk faktörlerini yasaklarken, aynı zamanda hoşgörü, sevgi, adalet, iyilik yapmak gibi olumlu özellikleri tavsiye ederek ve sorumluluk yükleyerek müntesiplerinin şiddet ve saldırgan davranışlarda bulunmasını önlemeye çalışmaktadır. Pala tarafından (akt. Koç) gerçekleştirilen araştırmada; saldırganlık eğilimi ile dindarlık ilişkisi

incelenmiş, “atılğan saldırganlık eğilimi” (başarısızlık karşısında ümitsizliğe kapılmama, inandığı fikirleri savunma, duygularını rahatça ifade edebilme gibi özellikleri barındıran saldırganlık eğilimi) ile toplam dindarlık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna karşın, aynı çalışmada; “edilgen saldırganlık” ve “yıkıcı saldırganlık” ile toplam dindarlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı gösterilmiştir (Koç, 2011: 165-169).

Din ve şiddet konusu, İslam dini düşünüldüğünde özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra batı düşünce dünyasında ayrı bir perspektif ile ele alınmaya başlansa da siyasal şiddetin dışında bir takım kurallarla işleyen aynı toplum içindeki bireyler arasında gerçekleşen sürtüşmeler ve şiddet olayları değerlendirilirken farklı kurallar ve mekanizmaların olduğu gözetilmelidir. İslam dininin şiddeti men eden, bireyler arasındaki kabalıkları, zorbalıkları yasaklayan bir yönü vardır. Müslüman bir toplumda bireyler arasındaki ilişkilerde İslam’ın şiddete yaklaşımının iyi anlaşılması gerekmektedir. Konu bağlamında şiddet suçlarına sürüklenen ergenlere yaşadıkları ve kabul ettikleri dinin gereğine göre müdahale edilebilmesi, stratejiler belirlenebilmesi için İslam’ın şiddet karşıtlığının belirtilmesinde yarar vardır.

1.3.6.1. İslam’ın Şiddet Karşıtlığı

İslam, sözlük manası ile; “teslimiyet, kabul, içten bağlılık, kibir ve inadı terk etmek”, kelime kökeni ve karşılığı olarak da; “barış”, “barışa girmek” anlamına gelmektedir. Aynı kökten türetilen “Müslim” kelimesi ise “hem Allah ile hem de insanla barış yapan kimse” anlamına gelmektedir. Allah ile barış, Onun iradesine teslim olmak demektir. İnsan ile barış ise, sadece başkasına kötülük yapmaktan ve birbirini incitmekten sakınmak değil, aynı zamanda başkasına iyilik yapmak demektir. İlke olarak, Allah’ın birliğini ve insan ırkının birliğini veya kardeşliğini temel alan İslam, barış dinidir (Aydın, 2007: 31). İslam, insanlığın mutluluğu için, emir ve yasakları ile bütünlük arz eden bir dindir. İslam dini, insanın hem dünya hem ahiret hayatında mutluluk ve esenliğini sağlamak amacı ile, insan ve insanlığın hayırına yapılması ve yapılmaması gerekenleri, Kur’an ve Hz. Peygamber’in sünnetiyle ortaya koymuştur (Tuğlu, 2009: 33-34). İslam dininin asıl kaynağı olan Kuran’ı Kerim’in gönderilme nedenlerinden biri, insana yine insan tarafından reva görülen haksızlıkların ortadan kaldırılması ve insanın iman ve ahlakını tamamlayarak sosyal hayata uyumunun temin edilmesidir (Okuyan, 2012: 59). İslam, sosyal uyumu bozan, kişiler arası ilişkilerde haksızlıklara yol açan şiddet sorununun dolayısıyla sosyal bir sorun olarak ortaya çıkan şiddet suçlarının karşısında yer almaktadır.

İslam dini, insanın mutluluğu ve toplumun huzurunu sağlamak amacı ile şiddet eylemlerini yasaklamıştır. Gerek müeyyideleri, gerekse ahlaki değer sistemi içerisinde şiddetin önlenmesi için önemli tedbirler öngörmüştür. İslam dinini tebliğ eden Hz. Muhammed, insanları şiddet konusunda uyarmıştır. İnsana, hayvana ve bitkilere yönelik her türlü şiddet eylemlerinden insanları uzaklaştırmak için önemli tavsiye ve tedbirleri inananlara bildirmiş, onlara yaşayışıyla ve davranışları ile model olmuştur (Tuğlu, 2009: 265-266). İslam'ın ana kaynağı Kuran'ı Kerim'de bireysel şiddet ve saldırganlığın karşısında yer alabilecek çok sayıda dene vardır. En başta belirtmek gerekirse, Kuran'ı Kerim'de* şiddet ve saldırganlığa kaynaklık eden öfke duygusundan bahsedilmektedir; öfkenin, kâfirlerin sıfatlarından olduğu, buna karşın müminlerin ise öfkelerini yenen kimseler olduğu vurgulanmaktadır (Al-i İmran, 119 ve 134). Bir kişiyi öldürmenin bütün insanlığı öldürmekle eş olduğu yine Kuran'ı Kerim'de bildirilen buyruklar arasındadır (Maide, 32). Kuran, öfke konusunda müminin tavrını belirlemektedir. Kuran, müminleri, öfke duygularını yenmeye, kontrol altında tutmaya davet etmekte ve bunu büyük bir erdem olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda öfke duygusunun kontrol edilebilmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir (Yılmaz ve Karacoşkun, 2012: 164-165). Bunun yanı sıra, Kuran'ı Kerim'de peygamberin âlemlere rahmet olarak gönderildiğinin bildirilmesi de İslam'ın menfi şiddete ve saldırganlığa karşı bakış açısını belirlemede önemlidir (Enbiya, 107).

Yaralama, dövme veya iz bırakacak şekilde herhangi bir kişiye yapılan kötü muamele, bireyler arası gerçekleşen fiziksel şiddetin ve saldırganlığın en göze çarpanları ve yaygın olanlarıdır. İnsanlara karşı vurma suretiyle yapılan yaygın fiziki şiddet, Hz. Peygamberin hadislerinde hoş karşılanmamıştır. O, sadece hür insanlar için değil, emri altında çalışan hizmetçilerin ve işçilerin dahi dövülmek suretiyle (cahiliye adetlerindendi ve çok yaygındı) şiddete maruz kalmasını tasvip etmemiştir, bununla birlikte bu tür eylemlerde bulunan kişilerin cezalandırılmasını istemiştir. Hz. Peygamberin gerek söz gerekse davranışlarına bakıldığında, vurma ve dövme biçiminde uygulanan fiziki şiddeti, dünyevi ve uhrevi motiflerle engellemek ve insanların hislerine kapılarak yapabilecekleri bu tür eylemlerden kaçınmalarını sağlamak hedeflenmiştir. Ayrıca, bir kişiye bağırma, bir kişiyi küçük düşürme, gururunu incitme, tehdit etme, düşünce ve fikir özgürlüğünü elinden alma, kendi gibi düşünüp davranmaya zorlama, hareket özgürlüğünü kısıtlama gibi ruh sağlığını bozucu eylemlerin tümünü kapsayan psikolojik şiddet eylemleri de tasvip edilmemiştir (Tuğlu, 2009: 206-207; 253-254).

*Ayet meallerinde Diyanet İşleri Başkanlığı (2006) Meali kullanılmıştır.

Genel manada suç, çocuk suçluluğu özelde de şiddet suçları düşünüldüğünde, İslam dininin önleyici ve ıslah edici bir yönü ve gücü olduğu açıktır. Bu güç ve yön araştırılırken, bireylerin ve sorunun özellikleri bakımından bilimsel düzlemde din psikolojisinin verilerinin konuya katkı sağlayacağı göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Bu nedenle; din psikolojisinin bulgularının ve ön görülerinin, gerek ergen suçluluğunun ortaya çıkmasında gerekse önlenmesinde işlevsel olabileceği açıklanmaya ve anlaşılmaya muhtaç bir olgudur.

1.3.7. Ergenlerin Suça Sürüklenmesinin Önlenmesi ve Din Psikolojisi

Psikolojinin bir alt dalı olarak ortaya çıkan din psikolojisi, son yıllarda hızlı bir gelişim göstermiştir. (APA da dâhil olmak üzere yayımlanan eser sayısındaki artış bu gelişimin göstergesi olarak kabul edilmektedir). Din psikolojinin genel psikoloji ile pek çok ortak noktası vardır. Bilimsel olarak her ikisinin de bağlı bulunduğu prensipler ve koşullar aynıdır, farklı olan sadece ilgi alanlarına giren konulardır. Psikoloji başlı başına üç temel alanı kapsamaktadır. Birincisi; araştırma metotları (deney, test, gözlemler vs.) alanıdır. İkincisi; teorik yaklaşımlar (bilişsel, sosyal, psikanalitik teoriler vs.) alanıdır. Üçüncü ise; psikolojik bilgi ve anlayışların pratik uygulama (sağaltım, pastoral psikoloji vs.) alanıdır (Holm, 2007: 13). Psikolojinin klinik, danışma ve sağlık gibi daha çok uygulamalı alanları, din ile psikolojik, fiziksel ve kişiler arası fonksiyonlar arasındaki ilişkiyi incelemektedir; diğer bazı alanlar ise, dini ve manevi etkilerin büyük bir öneme sahip olabileceğini ortaya koymaktadır (Emmons ve Paloutzian, 2012: 15, 24).

Batı bilim dünyasında dinin, ergen suçluluğunu önlemede unutulmuş bir faktör olarak ele alınması ve değerlendirilmesi son onlu yıllarda yapılan çalışmalarda gündeme taşınmıştır.* Toplumsal normlardan sapan davranışları ifade eden suç, psikoloji dolayısıyla din psikolojisi açısından ele alındığında, psiko-sosyal uyum süreçlerinin sekteye uğradığı, bireysel, çevresel ve ahlaki faktörlerin etkileşimi ile ortaya çıkan bir sorundur. Suç ve suçluluk kavramları, aynı zamanda din psikolojisinin yakından ilgilendiği bir ruh sağlığı meselesidir.

Avrupa ve Amerika’da teoloji, psikoloji, sosyoloji ve tıp alanında uzmanlaşmış çok sayıda bilim insanı tarafından, bireysel ve kurumsal dindarlık biçimleri ve maneviyat ile ruh sağlığının göstergeleri olarak kabul edilen psiko-sosyal uyum süreçleri arasındaki ilişkilerin nasıl ve ne yönde olduğu konusu, gerek teorik gerekse deneysel açıdan incelenmektedir. Din

* Jeremiah Projesi kapsamında yapılan çalışmalar “Religion: The Forgotten Factor In Cutting Youth Crime and Saving At-Risk Urban Youth” (1998) adıyla yayınlanmıştır.

ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi konu edinen deneysel alışmalar Batson ve Ventis tarafından üç grupta değerlendirilmiştir. Yapıcı'nın aktarımına göre;

a) Ruh sağlığını hastalık belirtilerinin olmamasına bağlayan araştırmalarda, dindar bireylerin dindar olmayanlara oranla zihinsel ve ruhsal açıdan daha sağlıklı olduğu bulunmuştur,

b) Zihinsel bakımdan açık görüşlü, sosyal ilişkilerde esnek ve kendisiyle barışık olma gibi kişilik özellikleri ile dindarlık arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalarda, dindarların daha katı ve dogmatik oldukları yönünde bulgulara ulaşılmıştır,

c) Bireyde huzursuzluk ve suçluluk duygusunun yoğunluğu ile dindarlık arasındaki ilişkiyi konu edinen çalışmalarda ise birbiri ile çelişen sonuçlar elde edilmiştir.

Hem dini hayat ile ruh sağlığı arasındaki etkileşim hem de bunun toplumsal kurallara ve ahlaki değerlere uyum süreci gözetildiğinde, dindar insan, daha itaatkr ve toplum düzenine daha fazla uyum gösterme eğilimindedir (Yapıcı, 2007: 1, 49-50). Ayrıca, dinin insanlara vermiş olduğu manevi haz ve g, onları bütün hayatları boyunca sosyal ilişkileri, ruhsal dengeleri ve kişilik gelişimi bakımından sağlıklı kılmaktadır (Gökalp'ten akt. Celkan, 1990: 77). Yapılan alışmalar sonucunda, ergenlerin yaşantısında dinin önemli bir rol oynadığı, onları pozitif bir şekilde etkilediği belirtilmekle beraber din, ergenlerin psikolojik olarak iyi olma hali ile, pozitif benlik tasarımı ile de ilişkilendirilmiştir. Dindar gençlerin daha az riskli davranışlar gösterdiği ifade edilmektedir (Schneider ve diğerleri, 2004: 366). Bunun yanı sıra Hıristiyan batı dünyasında özellikle dua, İncil okuma ve günah çıkarma gibi dini uygulamalar, akıl sağlığı bakımından bireylere yönelik tedavi şekilleri olarak kabul edilmektedir ve bu çalışmalar manevi rehberlik kavramı ile tanımlanmaktadır. Manevi rehberlik alanında, son onlu yıllarda, belirgin bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu bağlamda, psikiyatrik ve psikolojik bilgi ve yöntemler, genel olarak uygulanmaya konmuştur. Bu gelişme ile birlikte, önemli oranda ruhsal problemlere transfer edilen dini sorulara karşı salt akılcı bir yaklaşım benimsenmeye başlanmıştır (Holm, 2007: 141-142). Bu noktada suça sürüklenen ergenlere sunulacak manevi rehberliğin ya da dini danışmanlığın tam olarak anlaşılabilmesi için öncelikle rehberlik ve psikolojik danışmanlık kavramlarının açıklanmasına ihtiyaç vardır.

Rehberlik, "bireye kendini anlaması, vredeki olanakları tanınması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel yardım sürecidir" (Kuzgun, 2002: 5). Ya da "bireyin, kendini gerçekleştirmesi için; kendini anlaması, problemlerini zezebilmesi, kendine en uygun seçimleri yaparak gerçekçi kararlar alabilmesi, kendi

kapasitelerini en uygun bir şekilde geliştirebilmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapabilmesi amacıyla uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlardır” (Kepçeoğlu, 1999: 13). Psikolojik danışma ise, “bireyin karar verme ve problem çözme ihtiyaçlarını karşılayarak gelişim ve uyumunu sürdürmesine yardımcı olmak amacıyla bireyle yüz yüze kurulan psikolojik yardım ilişkisidir” ve rehberlik hizmetlerinin merkezinde yer almaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışma kavramları birbirinin yerine kullanılabilir. Rehberlikte ya da psikolojik danışmada temel ve nihai amaç; bireyin kendini gerçekleştirmesidir (Yeşilyaprak, 2012: 7-10). İnsanın kendini gerçekleştirmesi demek, içinde var olan insan olma potansiyelini ortaya çıkarması anlamına gelmektedir. Potansiyelleri gerçekleştirmekten kaçınmanın bedeli suçluluktur. Bu suç, suçluluk duygusu yaşamaktan farklı bir olgudur. Varoluşçular bu durumu "ontolojik suç" olarak adlandırmaktadırlar. Ontolojik suç; içinde yaşadığımız kültürün değer yargılarına uygun davranmadığımızda ya da toplumun bizden beklediklerini yerine getirmediğimizde yaşanan suçluluktan farklı olarak varoluşumuzun gerçeklerinden haberdar olmamaktan doğan bir olgudur. Din ise, insana varoluş gerçeğini sunmaktadır. Dini yaşantının temelini, insanın kendi gücünün bilincine varması oluşturmaktadır. Kendini gerçekleştirme penceresinden insan-din ilişkisine bakıldığı zaman, evrensel değerler söz konusudur ve bu değerler yol göstericidir (Özdoğan, 1997: 359). Kendini gerçekleştiren insanların özellikleri ve iyi hasletleri, dinlerin ortaya koyduğu hedef ile paralellik arz etmektedir. Din, ideal hedefleri ile kendini gerçekleştirme sürecine işaret ettiği gibi bu süreç esnasında da kişiye destek sağlayabilmektedir (Ayten, 2004: 49-50). Dinin profesyonel bir yardım olarak, bir danışmanlık hizmeti olarak sunulması, rehberlik ve danışmanlık da olduğu gibi bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektedir.

Bireyin kendini gerçekleştirmesini hedef edinen rehberlik, danışmanlık ve psikoterapiyi içine alan şemsiye bir kavramdır. Dinsel danışmanlık,* danışmanlığın bir alt dalı olarak kabul edilebilmektedir (Özdoğan, 2006: 129). Ruh Sağlığı alanında, dinsel danışmanlık ya da dinsel psikoterati olarak bilinen disiplin, teoloji ve davranış bilimlerinin bir araya gelmesi ile ortaya çıkmıştır. Dinsel danışmanlık, fiziksel, zihinsel ve manevi boyutlar arasındaki bağlantıyı sürdüren bir tedavi modeli sunmaktadır ve böylelikle bireylerin bütünlüğünü korumaya çalışmaktadır. Dinsel danışmanlık, yaşam içerisinde karşılaşılan kaygıyı giderebilmekte ya da güçlü sınırlar koyarak kontrol mekanizmalarını besleyebilmektedir ve kişilikteki çatışmanın seviyesini azaltabilmektedir (Ok, 2008: 113). Ergenin sürüklendiği suç davranışlarını kontrol

* “Dini danışmanlık” ifadesine Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı (2001: B-Madde 1) arasında imzalanan protokolde de vurgu yapılmıştır.

etmede, çatışmalarını önlemede bu tür danışmanlıkların önemi açıktır. Suça özellikle de şiddet suçlarına sürüklenen ergenler, dinsel anlamda danışmanlığa ve rehberliğe muhtaçtır.

Büyüyen ve gelişen insanın, bakıma, beslenmeye, gözetime, bilgiye, danışmaya ve rehberliğe ihtiyacı vardır. Doğuştan getirilen kapasitenin ve yeteneklerin uygun bir şekilde ve tam olarak ortaya çıkarılıp biçimlendirilebilmesi, kişilikte tutarlı ve bütünleşmiş bir yapının ve çevre ile olan ilişkilerde dengeli ve uyumlu bir ahengin gerçekleştirilebilmesi ise düzenli bir eğitim ile mümkündür. İnsan eğitiminin en hassas ve en temel yönü ahlaki karakterde odaklanması gerektiğidir. Sağlam bir karakter yapısını oluşturacak değerlerin eğitimi ve öğretimi, dini bakış açısı için birinci derece öneme sahiptir (Hökelekli, 2011: 241-245). Avcı'nın (2010: 496) şiddet ve saldırganlık olgusu ile ahlakî değerler ve karakter eğitimi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasını amaçladığı ve İstanbul Küçükçekmece'de farklı liselerden 1410 öğrenciye anket uyguladığı çalışmasında; gençler arasında şiddet ve saldırganlığın önlenmesinde dini değerlerin ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin önemi vurgulanmış ve saldırganlık düzeyleri ile ahlaki tutum düzeyleri arasında negatif bir korelasyonun bulunduğu tespit edilmiştir.

Koç'un (2011: 412-414) 1381 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği, şiddet ve saldırganlık ile dindarlık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmanın sonucunda, öğrencilerin %93'ünün "aldıkları ahlaki ve kültürel terbiyeden dolayı" ve %57'lik bir kısmının da, "şiddetin din tarafından yasaklanmış olmasından dolayı" okulda şiddet eyleminde bulunmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte dindarlık seviyesinin artması ile okulda şiddet davranışında bulunmanın, silah ya da kesici alet taşıma ve kendine zarar verme oranlarının ve saldırganlık düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Çocukların ve gençlerin ahlaki ve dini değerleri öğrenmelerinin ve içselleştirmelerinin, şiddet ve saldırganlık eylemlerini sergilememelerinde önemli bir role sahip olduğu da yine aynı çalışmada ön görülmüştür.

Karademir (1997), İzmir E Tipi Kapalı, İzmir Yarı Açık ve Muş E Tipi Kapalı ceza evlerinde bulunan hükümlüler ile yaptığı ve suçluların tekrar topluma kazandırılması konusunda din faktörünü araştırdığı çalışmasında, cezaevlerinde özel bir formasyonla verilen din eğitiminin suçluların rehabilitasyonuna ve sosyalleşmelerine katkı sağlayacağı ve dinin suçlular için önemli bir güdülenme kaynağı olabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Şiddet ve saldırganlığı önleme/azaltma çalışmalarında "neler yapılabilir" sorusunu soran Macid Yılmaz (2012: 83), şunları dile getirmektedir; "Ergenlere yönelik dini ve ahlaki

değerlerin öğretimine önem verilmelidir. Dini değerler, ergenlerin eğitiminde teoriden çok pratik bir karakter taşımalıdır. Günlük hayatımızı zenginleştiren değerler, hoşgörü, hayâ, merhamet, iyilik yapma, sorumluluk, doğruluk, sabır gibi erdemler insanlar arasındaki ilişkileri düzenler, yaşanan problemleri en aza indirir. Bu erdemlerin içselleştirilmesine yönelik duygu eğitimi, ergenler arasında uyumlu yaşama modelleri oluşturacaktır. Gençlere rol modeller konusunda yeni açılımlar kazandırılmalıdır.”

Din, yüksek bir takım duygular, inanç sistemi ve ruhları kemale erdiren bir etken olması itibarıyla eğitici bir özelliğe sahiptir. Dini açıdan insan ruhu hür irade ve fazilet sorumluluğu ile yoğrulmuştur. İnsanın özgürlüğü ona, sosyal olduğu kadar uhrevi bir mesuliyet yüklemektedir. İnsan, maddi âlemde bulamayacağı fazileti, hürriyeti ve adaleti manevi âlemde bulabilmek düşüncesi ile ruhunu din duygusu ile donatmaktadır. Bu yüksek duygular da bireyin davranışlarını, eğilimlerini faydalı biçimde etkilemesi nedeniyle eğitimsel bir işlev görmektedir (Gökalp'ten akt. Celkan, 1990: 78). Zira insan ruhunda kendini ilk belli eden şey duygudur ve bütün yaşam boyunca temel bir etken olarak devam eder. Duygu, psikolojide dört temel faktörden birisi sayılmaktadır ve insan ruhunun derinliklerine kadar yayılabilmektedir. Duygu, “tecrübe edilen şeylerin ve onların en verimli beslenme yerlerinin ana kaynağıdır.” Öfke, kin, nefret, kıskançlık, haset, üzüntü, acı, sempati, antipati, aşk, sevgi, acıma, hasret, coşkunluk, hayret, düş kırıklığı, saygı, heyecan, memnuniyet, utanma, şükür, minnet, yüceltme, alçak gönüllülük vb. kavramlar insanın duygusal hallerini ifade etmektedir. Duygular, kişinin ruhsal yapısında çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle duygular her ruhsal olaya ve her yaşayışın bütününe yön verecek niteliktedir (Yavuz, 2012: 22). Dini duygu fonksiyonel olarak otonomiye sahiptir ve geniş ölçüde bağımsızdır. Her ne kadar başlangıçta fonksiyonel olarak diğer hislerle aynı düzen içerisinde ise de bağımsız karakteri nedeni ile diğer arzuların kölesi değildir. Aksine zamanla diğer arzular, kendi yönlerini onunla bulabilmektedir. Yeterli bir anlam ve değer çerçevesinde her şeyi açıklayabilmeyi, hayatı yaşanılır kılacak motivasyonel bir gücü temin edebilmeyi ve yaşamsal çerçevesini genişletilerek enerjik hale getirmeyi, dini hisse yükleyen bir birey için, dini duygu, yaşamla ilişki kurmada en iyi araçtır. Dinin, hayatı dönüştürücü (transform) gücü, olgunlaşmış dini duygunun baskın özelliği olan fonksiyonel otonominin bir sonucudur. Dini duygu, kişilikte önemli ve aktif bir rol aldığı zaman, onun etkisi belirgin bir şekilde kapsayıcı olmaktadır. Tabiat güzellikleri, insanların davranışları, değer işaretleri ve günlük hayattaki değersizlikler gibi birçok olay, dini duyguyu gündeme getirmekte ve kişinin bu olaylara küçük ya da büyük ölçüde verdiği cevaplar dini duygu tarafından yönlendirilmekte veya belirlenmektedir.

Algılamalar, açıklamalar, düşünceler ve davranışlar tümüyle bu his tarafından yönlendirilmektedir. Alkolizm gibi zarar verici ve inatçı davranış formlarını ancak otonom ve güçlü bir din duygusu değiştirebilir (Allport, 2004: 83). Bu nedenle suça sürüklenen ergenlerde din duygusunun keşfedilmesi ve ortaya çıkarılması gerekir.

Bunun yanı sıra suça sürüklenme açısından değerlendirildiğinde; dindar gençlerin, psikolojik ve sosyal olaylar karşısında “uyum” düzeylerini arttıracak pek çok olanağa sahip olduğu belirtilmektedir. Dini inanış ve anlayışlar çerçevesinde bir yönelime sahip olanlar, kendi sınırlı hayat alanlarının bilinci dâhilinde Allah’la işbirliği içerisinde bir tutum geliştirerek, hayatın güçlükleri ile baş edebilmektedirler (Hökelekli, 2009: 83). Psikolojik anlamda başa çıkma ya da başedebilme kavramı, bireyin stres durumlarını yönetmek için harcadığı çabayı ve bu stres durumlarında adaptasyon sürecini ifade etmektedir (Lazarus, 1993: 234). Din, eğitim, yaş, kültür ve genetik, kişinin başa çıkma davranışına etki etmektedir (Klang ve diğerleri, 1997: 87). Dini başa çıkma (religious coping), dinin veya maneviyatın kullanılarak yaşam zorlanmalarına (strese) karşı başedebilmeyi ifade etmektedir. Pargament ve arkadaşları tarafından geliştirilen dini başa çıkma kuramında, başatmanın amacı, olumsuz bir durumu olumlu bir duruma dönüştürmek veya mevcut durumu koruma yoluyla olumlu sonuçlar elde edilebilmek olarak belirtilmektedir. Din, olumsuz olayların olumlu olarak değerlendirilmesini sağlayabilmektedir. Dini baş etmede, dua ve dini ritüeller benlik değerini güçlendirmekte kullanılabilmektedir. Bir başka noktadan ise, dini baş etme, kişiye huzur sağlamakta, kişisel gelişimi teşvik etmekte, Tanrı ile yakınlık hissini arttırmakta, diğer bireylerle yakın ilişki kurmayı kolaylaştırmakta, yaşama anlam ve amaç sunmaktadır (Cırhinlioğlu, 2010: 111-112). Anlamli ilişkilerin oluşturduğu bir dünyada yaşadığımızı söyleyen Adler, hiç kimsenin anlamsız yaşayamayacağını, gerçeği ona verdiğimiz anlamla karşılayabileceğimizi ve her insanın gerçeği bulmada ödevleri olduğunu söylemektedir (Adler, 2011: 7-8). Din, insan hayatına anlam katmaktadır ve güven sunmaktadır, birçok insan, din ve inanç ile hayatına anlam yükleyebilmektedir (Yapıcı, 2007: 97). Hayatı anlamlı kılan din, sorunlarla başa çıkmada kişilere destek olmaktadır.

Koenig (1995) tarafından suçlular üzerinde yapılan bir araştırmada, dinin sorunlarla başa çıkmada önemli bir etken olduğu, mahkûmlar için, davranışları ve tutumları düzenlemede dini yaşantıların başat bir faktör olduğu bulunmuştur (akt. Kayıklık, 2011: 131). Öfkeyle başa çıkma, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilme, “hayır” diyebilme, sorun çözme, stresle başa çıkma ve iletişim becerileri ile donanmış kişilerde şiddet ve suça karışmanın azalması beklenmektedir. TBMM şiddet araştırma komisyonu tarafından yapılan çalışmada; fiziksel

şiddet uygulayan çocukların, şiddete başvurmalarının altında yatan sebebin (% 17) “sorun çözmek için başka yol bilmemeleri” olduğu bulunmuştur. Yine aynı çalışmada “ahlaki değerlerin önemsenmemesini, ailelerin çocuklarını sevmemesini ve dini değerlerin ihmal edilmesini” gençlerin en sık olarak toplumda şiddete yol açan sebepler arasında gördüğü bulunmuştur (TBMM, 2007: 218).

Dindarlık, kişinin gerek çevresi gerekse kendisi ile uzlaşması, sosyal uyumu, istikrarlı olması ve sosyal bütünleşmesi ile yakından ilişkilidir (Hökelekli, 2010: 118). Muhteviyatı ile, talep ettiği tutum ve davranışlarla din, olumlu bir sosyalleşme yaşayan insanların, hem kendileri ile hem de çevreleri ile barışık olması amacını barındırmaktadır. Yapılan pek çok deneysel çalışmada, toplumsal huzurun sağlanması, ferden içinde yaşadığı toplumuyla sağlıklı bir diyalog geliştirmesi vb. hususlarda dinin ve dindarlığın çok önemli fonksiyonlar üstlendiği ortaya konmuştur. Dindarlıkla anormal davranışlar arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalarda; dindarlık düzeyinin, tartışma ve münakaşaları doğrudan, kavgaları ise dolaylı olarak azalttığı tespit edilmiştir. Hatta bu bulgudan hareket eden yazarlar tarafından suçluların ıslahında dinin önemli bir rol oynayabileceği belirtilmektedir. Çünkü dindarlar toplumun normal kabul ettiği davranışları fazlasıyla yaparken, antisosyal davranışlardan uzak durma eğilimdedirler ki; bu husus, dinin, bireysel ve sosyal uyumun gerçekleşmesine sağladığı manevi güçle ve toplumsal destekle izah edilebilmektedir. Nitekim Yapıcı'nın (2007: 58-59) aktarımı ile, Ball, Armistead ve Austin (2003) tarafından şehirde yaşayan 12-19 yaş arası Afro-Amerikan ergen kızla (n:492) gerçekleştirilen bir araştırmada, dinin olumsuz sosyalleşme ve uyumsuzluk riskine karşı koruyucu bir faktör olabileceği ifade edilmiştir.

BÖLÜM 2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMU

Araştırmada anket yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Anket formu; kişisel bilgi formu ve din psikolojik özellikleri araştırma formu şeklinde iki bölümden ve toplam 48 sorudan oluşmaktadır. Şiddet suçuna sürüklenen ergenlerde din psikolojik özellikleri; inanç, bilgi, duygu ve tecrübe boyutu ile ele almayı amaçladığımız sorular oluşturulurken; Uysal'ın Dindarlık Ölçeğindeki maddelerden, Avcı'nın Lise Öğrencileri Arasında Şiddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kullandığı anket sorularından ve TBMM Şiddet Araştırma Komisyonu'nun çalışmasındaki sorulardan istifade edilmiştir. Suça sürüklenen ergenlerde din psikolojik özellikleri belirlemeye yönelik sorular dörtlü derecelendirme tekniğine göre “Tamamen/Her Zaman”, “Kısmen/Bazen”, “Hiç/Hiçbir Zaman” ve “Fikrim Yok” şeklinde derecelendirilmiştir. Pilot uygulaması amacı ile 5 çocuğa anket uygulanmıştır.

Suçta sürüklenen ergenlerde din psikolojik özellikleri inceleyen bu araştırmanın evrenini Sakarya Çocuk Mahkemesi'nde bizzat şiddet ve saldırganlık suçlaması ile yargılanan ve suça sürüklenen çocuk kapsamında değerlendirilen 12-18 yaşlarındaki ergenler oluşturmaktadır.

Anket uygulaması yapılan örneklem grubu, hakaret, tehdit, basit yaralama ve yaralama suçu ile yargılanan ve yargılama aşamasında suçunu ikrar eden rastgele seçilmiş suça sürüklenen 113 ergenden oluşmaktadır.

2.1. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin; cinsiyet, yaş, eğitim ve başarı durumu, yaşadığı yer, ailesine ilişkin özellikleri, ailesinin gelir durumu, ailesinin eğitim durumu gibi sosyo-demografik özellikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo-2 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Erkek	106	93,8
Kız	7	6,2
Toplam	113	100

Tablo 2 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin cinsiyete göre dağılımlarını göstermektedir. Araştırma bulgularına göre, şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin % 93,8'ini erkekler, % 6,2'sini kızlar oluşturmaktadır.

Tablo-3 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Yaşlarına Göre Dağılımları

Yaş	N	%
13	14	12,4
14	17	15
15	44	38,9
16	20	17,7
17	10	8,8
18	8	7,1
Toplam	113	100

Tablo 3 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin yaş dağılımlarını göstermektedir. Şiddet suçuna sürüklenen ergenlerin yaş dağılımlarına göre oranları, 13 yaşındakiler % 12,4; 14 yaşındakiler % 15; 15 yaşındakiler % 38,9; 16 yaşındakiler % 17,7; 17 yaşındakiler % 8,8; 18 yaşındakiler % 7,1'dir.

Tablo-4 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Cinsiyetlerine ve Yaşlarına Göre Dağılımları

Cinsiyet ve Yaş			Yaş						Toplam
			13	14	15	16	17	18	
Cinsiyet	Erkek	N	13	16	42	18	9	8	106
		%	12,3	15,1	39,6	17	8,5	7,5	100
	Kız	N	1	1	2	2	1	0	7
		%	14,3	14,3	28,6	28,6	14,3	0	100
Toplam		N	14	17	44	20	10	8	113
		%	12,4	15	38,9	17,7	8,8	7,1	100

Tablo 4 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin cinsiyetlerine ve yaşlarına göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, örneklem grubundaki erkek ergenlerin; % 39,6'sı 15 yaşındadır, % 17'si 16 yaşındadır, % 15,1'i 14 yaşındadır, %12,3'ü 13 yaşındadır, % 8,5'i 17 yaşındadır ve % 7,5'i 18 yaşındadır.

Tablo-5 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Eğitim Durumu	N	%
Okuryazar değil	4	3,5
İlköğretim terk	8	7
İlköğretim öğrencisi	29	25,7
İlköğretim mezunu	27	23,9
Lise terk	13	11,5
Lise öğrencisi	32	28,3
Toplam	113	100

Tablo 5 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin eğitim durumlarını göstermektedir. Buna göre, suça sürüklenen ergenlerin % 3,5'i okuryazar değil, % 7'si ilköğretimi yarıda bırakmıştır, % 27,4'ü ilköğretim öğrencisidir, % 22,1'i ilköğretim mezunudur, % 11,5'i lise eğitimini yarıda bırakmıştır, % 28,3'ü lise öğrencisidir.

Tablo-6 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Okul Başarısı Yönünden Dağılımları

Okul Başarısı	N	%
Başarılı	1	0,9
Vasat	17	15,6
Başarısız	36	33
Çok başarısız	55	50,5
Toplam	109	100

Tablo 6 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin okul başarısına göre dağılımlarını göstermektedir. Hiç okula gitmediklerini belirten 4 çocuk dağılıma dahil edilmemiştir. Buna göre, takdir veya teşekkür düzeyinde başarı gösteren ergenler % 0,9; zayıf olmayan ve takdir teşekkür düzeyinde başarı gösteremeyen vasat düzeydeki ergenler % 15,6; bir ya da iki zayıf ile okul hayatlarında başarısızlık gösteren ergenler % 33; üç veya daha fazla zayıf ile başarısızlık gösteren ergenler ise % 50,5'tir. Okul başarısı değerlendirildiğinde ergenlerin okul yaşantısında son derece başarısız bir tablo çizdiği görülmektedir.

Tablo-7 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Yaz Kuran Kursuna Gidip Gitmeme Durumlarına Göre Dağılımları

Yaz Kur'an Kursuna Gitme Durumu	N	%
Evet, çoğunlukla gittim	25	22,1
Evet, ama çok az gittim	22	19,5
Hayır, hiç gitmedim	66	58,4
Toplam	113	100

Tablo 7 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin yaz kuran kursuna gidip gitmeme durumlarına göre dağılımlarını göstermektedir. Yaygın eğitim faaliyetleri içerisinde yer alan yaz din eğitimi kursları, yaz tatillerinde çocuk ve gençlere yönelik olarak camilerde Kur'an okumayı öğrenmek ve dinî bilgiler kazandırmak amacıyla düzenlenmektedir. Yaz kurslarının süresi kısa ve ders saatleri az olsa da her yıl tekrarlanması sebebiyle çocukların din eğitimine önemli katkılar sağlaması ön görülmektedir. Yaz kurslarına katılan öğrencilere Kur'an öğrenimi yanı sıra temel dinî bilgiler de verilmektedir (Kaymakcan, 2003: 65-66). Yaz din eğitimi kursları bağlamında yaygın din eğitiminin amaçları düşünüldüğünde (özellikle suçluluğu önleyici rolünün irdelenebilmesi açısından), tanımında ortaya çıkan şu özelliklere bakmak gerekir. "Halka dinî bilgi veren, hayatı yorumlama becerisi kazandıran, ortak dinî ve Millî değerleri aşıl原因; dinin kardeşlik, fedakarlık, hoşgörü gibi meziyetlerini kazandıran, dinî ibadetlerin usulüne uygun olarak yerine getirilmesine yardımcı olan ancak sonuçta kişiye bir meslek kazandırmayan bir eğitimidir" (akt. Kaymakcan, 2003: 53) (DPT, 1972). Ergenler, % 22,1'i çoğunlukla, %19,5'i ise azınlıkla yaz kuran kursuna devam ettiğini belirtmiştir. % 58,4'ü ise yaz kuran kursuna hiç gitmediğini ifade etmiştir. Bu veriler suça sürüklenen ergenlerin dini alt yapılarını ve temayüllerini anlamada önemlidir. Bu veriler değerlendirilirken çocukların ailelerinin isteği ve zorlaması ile kursa gitmiş olabileceği, şehirde meşguliyetin fazlalığından dolayı bu tür imkanlardan çocukların uzak kalmaları, alınan kursun niteliğinin ve niceliğinin zayıflığı göz ardı edilmemesi gereken hususlardır.

Tablo-8 Ebeveynin Hayatta Olup Olmamasına Göre Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Dağılımı

Anne-baba hayatta mı?	N	%
Her ikisi de yaşıyor	108	95,6
Baba vefat etmiş anne yaşıyor	3	2,7
Anne vefat etmiş baba yaşıyor	2	1,8
Toplam	113	100

Tablo 8 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin ebeveynlerinin hayatta olup olmamasına göre dağılımını göstermektedir. Buna göre, 3 çocuğun (% 2,7) babası, 2 çocuğun da (%1,8) annesi hayatta değildir. Örneklemin % 95,6'sının her iki ebeveyni de hayattadır.

Tablo-9 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Anne eğitim durumu	N	%
Okuryazar değil	18	15,9
İlköğretim terk	2	1,8
İlköğretim mezunu	82	72,6
Lise terk	3	2,7
Lise mezunu	6	5,3
Üniversite mezunu	2	1,8
Toplam	113	100

Tablo 9 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin annelerinin eğitim düzeyini göstermektedir. Buna göre annelerin, % 15,9'u okuryazar değildir, % 1,8'i ilköğretimi yarıda bırakmıştır, % 72,6'sı ilköğretim mezunudur, % 2,7'si lise eğitimini yarıda bırakmıştır, % 5,3'ü lise mezunu, % 1,8'i ise üniversite mezunudur.

Tablo-10 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Baba Eğitim Durumu	N	%
Okuryazar değil	5	4,4
İlköğretim terk	3	2,7
İlköğretim mezunu	86	76,1
Lise terk	8	7,1
Lise mezunu	7	6,2
Üniversite mezunu	4	3,5
Toplam	113	100

Tablo 10 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin babalarının eğitim düzeyini göstermektedir. Buna göre babaların, % 4,4'ü okuryazar değildir, % 2,7'si ilköğretimi yarıda bırakmıştır, % 76,1'i ilköğretim mezunudur, % 7,1'i lise eğitimini yarıda bırakmıştır, % 6,2'si lise mezunu, % 3,5'i ise üniversite mezunudur.

Tablo-11 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Dağılımları

Kardeş Sayısı	N	%
1	11	9,7
2	29	25,7
3	49	43,4
4	8	7,1
5 veya daha fazla	16	14,2
Toplam	113	100

Tablo 11 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin kardeş sayısına göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin % 9,7'si tek çocuktur, % 25,7'si iki kardeştir, % 43,4'ü 3 kardeştir, % 7,1'i 4 kardeştir, % 14,2'si beş veya beşten daha fazla kardeştir.

Tablo-12 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Yaşadıkları Ailenin Tipine Göre Dağılımları

Kiminle Yaşıyor	N	%
Çekirdek aile	87	77
Büyük geleneksel aile	12	10,6
Anne baba boşanmış, anne yanında yaşıyor	4	3,5
Anne baba boşanmış, baba yanında yaşıyor	6	5,3
Diğer	4	3,5
Toplam	113	100

Tablo-12 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin yaşadıkları ailenin tipine göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, % 77'si anne baba ve kardeşlerden oluşan çekirdek aile içerisinde yaşamaktadır, % 10,6 'sı ise dede, nine gibi büyük ebeveynlerin dahil olduğu geleneksel aile içerisinde, % 3,5'i parçalanmış aileye sahip olup annesinin yanında, % 5,3'ü de yine parçalanmış aileye sahip olup baba yanında yaşamaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen çocuklar ise yurttan ya da büyük ebeveynlerinin yanında kaldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo-13 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Ailelerinin Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımları

Ailenin Gelir Durumu	N	%
0-800TL	49	43,4
800-1600TL	51	45,1
1600-2400	10	8,8
2400-3200TL	1	0,9
3200TL ve üstü	2	1,8
Toplam	113	100

Tablo 13 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin ailelerinin aylık gelir durumuna göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ailelerin % 43,4'ü 0-800 TL aylık gelire, % 45,1'i 800-1600 TL aylık gelire, %8,8'i 1600-2400 TL aylık gelire, % 0,9'u 2400-3200 TL aylık gelire, %1,8'i ise 3200 TL ve üzeri aylık gelire sahiptir. Bu verilere göre şiddet suçuna sürüklenen ergenlerin çoğunluğunun 1600 TL'nin altında aylık gelire sahip ailelerden geldiği

görülmektedir. Bu gruptakilerin hemen hemen yarısı da asgari sınırlarda hayatlarını idame ettirmeye çalışan ailelerden oluşmaktadır.

Tablo-14 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Yaşadıkları Yere Göre Dağılımları

Yerleşim Yeri	N	%
Şehir	79	69,9
İlçe	24	21,2
Köy	10	8,8
Toplam	113	100

Tablo 14 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin yaşadıkları yerleşim yerine göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerin % 69,9'u şehirde, % 21,2'si ilçelerde, % 8,8'i de köylerde yaşamaktadır.

2.2. Ebeveynlerinin Dindarlıklarına İlişkin Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Algılarına Göre Dağılımları

Örneklem grubundaki ergenlerin, dini potansiyellerini yaşadıkları çevre ile beraber anlama açısından, yetiştikleri ailedeki dini çevresi, anne ve babalarının dini tutumları önemli kabul edilmiştir. Bu nedenle ergenlerin ebeveynlerine yönelik dindarlık algıları araştırılmıştır.

Tablo-15 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Annelerine İlişkin Dindarlık Algılarına Göre Dağılımları

Anne İle İlgili Dindarlık Algısı	N	%
Her zaman	14	12,4
Çoğu zaman	31	27,4
Çok az	30	26,5
Hiçbir zaman	27	23,9
Fikrim yok	11	9,7
Toplam	113	100

Tablo 15 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin annelerine ilişkin dindarlık algılarına göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerin % 12,4'ü her zaman ve % 27,4'ü çoğu

zaman annelerinin dindar olduğunu, % 26,5'i ise annelerinin çok az düzeyde dindar olduklarını düşünmektedir. % 23,9'u annelerini dindar olarak algılamamaktadır. Ergenlerin % 9,7'si ise bu konuda bilmiyorum, bilemiyorum diyerek fikir beyan etmemiştir.

Tablo-16 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Babalarına İlişkin Dindarlık Algılarına Göre Dağılımları

Baba İle İlgili Dindarlık Algısı	N	%
Her zaman	10	8,8
Çoğu zaman	31	27,4
Çok az	30	26,5
Hiçbir zaman	36	31,9
Fikrim yok	6	5,3
Toplam	113	100

Tablo 16 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin babalarına ilişkin dindarlık algılarına göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerin % 8,8'i her zaman ve % 27,4'ü çoğu zaman babalarının dindar olduğunu, % 26,5'i ise babalarının çok az düzeyde dindar olduklarını düşünmektedir. % 31,9'u babalarını dindar olarak algılamamaktadır. Ergenlerin % 5,3'ü ise bu konuda bilmiyorum, bilemiyorum diyerek fikir beyan etmemiştir.

2.3. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Kriminolojik Bulguları

Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin sürüklendikleri şiddet suçunun çeşidi ve yeri, formel olarak kayıtlara geçen suç yaşı ve suçtaki tekrar sayısı incelenmiştir.

Tablo-17 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Suç Çeşidine Göre Dağılımları

Suç Türü	N	%
Tehdit	18	15,9
Hakaret	15	13,3
Basit yaralama	59	52,2
Yaralama	21	18,6
Toplam	113	100

Tablo 17 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin suç çeşidine göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, örneklem grubunun %15,9'u tehdit, % 13,3'ü hakaret, %52,2'si basit yaralama, % 18,6'sı yaralama suçlarından yargılanmıştır.

Tablo-18 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Suç Yerine Göre Dağılımları

Suç Yeri	N	%
Okul	43	38,1
Çarşı, işlek cadde vb.	37	32,7
Meskûn mahal	24	21,2
Kırsal	9	8
Toplam	113	100

Tablo 18 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin suç yerine göre dağılımlarını göstermektedir. Ergenlerin müdahil oldukları şiddet olaylarının % 38'1'i okullarda, % 32,7'si çarşı, işlek cadde gibi yerlerde, % 21,2'si meskûn mahalde, % 8'i ise kırsalda meydana gelmiştir.

Tablo-19 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Suç Yaşına Göre Dağılımları

Suç Yaşı	N	%
13	21	18,6
14	62	54,9
15	17	15
16	5	4,4
17	6	5,3
18	2	1,8
Toplam	113	100

Tablo 19 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin suç yaşına göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerin % 18,6'sı 13 yaşında, % 54,9'u 14 yaşında, %15'i 15 yaşında, % 4,4'ü 16 yaşında, % 5,3'ü 17 yaşında, % 1,8'i ise 18 yaşında ilk defa suça sürüklenmiştir.

Tablo-20 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Suç Mükerrerliklerine Göre Dağılımları

Suçta Mükerrerlik	N	%
Bir tane suç dosyası var	91	80,5
İki tane suç dosyası var	19	16,8
Üç veya daha fazla suç dosyası var	3	2,7
Toplam	113	100

Tablo 20 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin suç mükerrerliklerine göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, örneklem grubundaki ergenlerin % 80,5'inin bir tane, %16,8'inin iki tane, % 2,7'sinin ise 3 tane suç kaydı vardır.

Tablo-21 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Cinsiyetlerine ve Suç Türüne Göre Dağılımları

Cinsiyet ve Suç Türü			Suç Türü				Toplam
			Tehdit	Hakaret	Basit yaralama	Yaralama	
Cinsiyet	Erkek	N	16	15	54	21	106
		%	15,1	14,2	50,9	19,8	100
	Kız	N	2	0	5	0	7
		%	28,6	0	71,4	0	100
Toplam		N	18	15	59	21	113
		%	15,9	13,3	52,2	18,6	100

Tablo 21 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin cinsiyetlerine ve suç türüne göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, erkek ergenlerden % 50,9'u basit yaralama, % 19,8'i yaralama, % 15,1'i tehdit, % 14,2'si ise hakaret suçlarına sürüklenmiştir. Kız ergenlerden % 71,4'ü basit yaralama, % 28,6'sı ise tehdit suçuna sürüklenmiştir. Örneklem grubundaki kız ergenlerin yaralama ve hakaret suçlarına sürüklenmedikleri görülmüştür, Bunun da, şiddet suç oranları bakımından kadın cinsiyetine ait istatistiklerin erkeklere göre çok düşük kalmasının ve gerek fizyolojik gerekse psikolojik bakımından cinsiyet farklılığın doğal bir sonucu olduğu değerlendirilmiştir.

Tablo-22 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Eğitim Durumlarına ve Suç Türüne Göre Dağılımları

Eğitim ve Suç Türü		Suç Türü				Toplam	
		Tehdit	Hakaret	Basit yaralama	Yaralama		
Eğitim	Okuryazar değil	N	0	0	4	0	4
		%	0	0	100	0	100
	İlköğretim terk	N	1	0	6	1	8
		%	12,5	0	75	12,5	100
	İlköğretim öğrencisi	N	6	11	7	5	29
		%	20,7	37,9	24,1	17,2	100
	İlköğretim mezunu	N	1	0	18	8	27
		%	3,7	0	66,7	29,6	100
	Lise terk	N	2	1	9	1	13
		%	15,4	7,7	69,2	7,7	100
Lise öğrencisi	N	8	3	15	6	32	
	%	25	9,4	46,9	18,8	100	
Toplam		N	18	15	59	21	113
		%	15,9	13,3	52,2	18,6	100

Tablo 22 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin eğitim durumlarına ve suç türüne göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, okuryazar olmayanların tamamı basit yaralama suçuna sürüklenmiştir. İlköğretileri yarıda bırakmış olanların %75'i basit yaralama, % 12,5'i tehdit, % 12,5'i yaralama suçuna sürüklenmiştir. Halen ilköğretime devam edenlerden %37,9'u hakaret, % 24,1'i basit yaralama, % 20,7'si tehdit, % 17,2'si ise yaralama suçlarına sürüklenmiştir. İlköğretim mezunu olanlardan % 66,7'si basit yaralama, %29,6'sı yaralama, % 3,7'si ise tehdit suçlarına sürüklenmiştir. Liseyi yarıda bırakanların % 69,2'si basit yaralama, % 15,4'ü tehdit, % 7,7'şerlik kalan kısmı ise yaralama ve hakaret suçlarına yönelmiştir. Lise öğrenimine devam edenlerden % 46,9'u basit yaralama, % 25'i tehdit, % 18,8'i yaralama, % 9,4'ü ise hakaret suçlarına sürüklenmiştir.

2.3.1. Şiddet Suçuna Sürüklenen Ergenlerin İfade Tutanaklarından Bazı Örnekler

Dini ve ahlaki açıdan şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin içinde bulunduğu durumun daha iyi anlaşılabilmesi için teorik ve istatistiksel bilgiden daha fazlasına ihtiyaç vardır. Onların

yaşadığı şiddet sorununun, anti sosyalliğin değerlendirilebilmesi için yaşadıkları olayın niteliğinin, o andaki fenomenolojik görünümünün de bilinmesi ve anlaşılması gerekir. Psiko-sosyal düzeyde şiddet bir etkileşimin ürünüdür. Aşağıdaki örneklerle bu daha iyi anlaşılabilir bir durumdur.

Ergen 1, erkek, 15 yaşında, ilköğretimi yarıda bırakmış.

“Olay tarihinde arkadaşım olan X’in ablasına Y isimli çocuk laf atmış, bu durumu X bana anlattı, ben o sırada dükkanın önünde otuyordum, bunun üzerine bende Y ile konuşmaya gittim, Y kahvenin önünde idi bana da ters ters bakınca, yüzüne bir kafa attım, burnundan kan aktı, bana küfür ettiği için ben Y’ye vurdum.”

Ergen 2, erkek, 16 yaşında, liseyi yarıda bırakmış.

“Mağdur bizim komşumuz ve benim arkadaşımıdır. Dün köyümüzün içinde dolaşırken mağdur ve köyden başka arkadaşlarım ile karşılaştım, şaka yollu birbirimize ters ters baktık, birbirimizin üzerine yürüdük, kafa tokuşturduk, birden mağdur şakayı kavgaya dönüştürdü, benim yüzüme yumrukla vurdu, tekme attı, bende aynı şekilde karşılık verdim, ardından beni yere yatırdı, daha sonra kalktık, arkadaşlarımız bizi ayırdılar, ben gittim oturdum ancak mağdur birden yine üstüme doğru saldırdı, bana vurunca bende bu arada cebimde bulunan çakı bıçağını çıkarttım, rast gele salladım ve onun da sırtına geldi. Orada bulunanlar bizi ayırdılar ve orada bulunanlar mağduru hastaneye götürdüler. Ben bıçağı tarlaya attım, ancak daha sonra aradığımızda bulamadık. Ben olaydan dolayı pişmanım.”

Ergen 3, kız, 14 yaşında, ilköğretim 8. sınıf öğrencisi.

“X’i aynı okulda okumamızdan dolayı tanırım. Olaydan daha önce Y ile Z isimli kızlar M’nin benim aleyhimde "eteğimi açıp erkeklere göstereceğiz " diye laflar söylediğini bana aktardılar Ben gidip M'ye böyle bir şey konuşup konuşmadığını sordum. M'de "evet böyle bir şey söyledim ama senin eteğini açmayacağım" dedi. Bu sırada X araya girerek "açmasına gerek yok zaten senin altın görünüyor" dedi, daha sonra başka meselelerde gündeme gelince aramızda tartışma çıktı. X bana "senin facebookta açık resimlerini biliyorum" deyince sinirlendim ve suratına bir yumruk vurdum, çevreden gelenler ayırdı. Olanlardan dolayı pişmanım, üzgünüm”

Ergen 4, erkek, 16 yaşında, ilköğretimi yarıda bırakmış.

“Yukarıdaki kimlik bilgileri doğrudur bana aittir halen belirttiğim adreste ikamet ederim. Bana bahsetmiş olduğunuz olayı anladım. Daha önceden aramızda husumet vardı, aralarında X’in bulunduğu bir grup önceden bizi dövmüştü fakat biz bu olayı kapatmıştık. En son Cuma günü X ile kasabada karşılaştık kendisi bize ters ters baktı bunun üzerine kendisi ile tartıştık daha sonra hiç bir şey yapmadan yanımızdan ayrıldı. Yanımızdan ayrılırken bize doğru bakarak bize ana avrat küfür etti. Bunun üzerine Y ile birlikte ikimiz X’i dövdük. Z olaya karışmadı. Suçlamaları bu şekilde kabul ediyorum bana küfür ettiği için bende X’ten davacı ve şikâyetçiyim uzlaşmak istemiyorum. Tanığım yoktur. Söyleyeceklerim bunlardan ibarettir.”

Ergen 5, erkek, 16 yaşında, lise 1. sınıf öğrencisi.

“Olay tarihinde saat 22.20 sıralarında gar meydanında bankta otururken müşteki ile küfürlü konuşma meselesi nedeniyle tartıştık. Zira annem ve babama küfür etmişti. Bu nedenle tartıştık. Ben olay yerinden ayrıldıktan sonra elime bira şişesi alıp yarım saat sonra müştekinin yanına gelip başına vurdum. Atılı suçlamayı bu şekilde kabul ediyorum.”

Ergen 6, erkek, 14 yaşında, ilköğretim 8. sınıf öğrencisi.

“Dün ikinci derste bulunduğum sırada okul müdürümüz, yanında başka öğretmenlerle yaptığı üst aramasında benim üzerimde sigara, çakmak, cep telefonu ile açık kimliğini bilmediğim X isimli arkadaşımın bana hediye etmiş olduğu sustalı bıçağı buldular. Müdürümüz okul çıkışında gelir alırsın dedi. Ben de tamam dedim. Okul çıkışında gidip istediğim zaman müdürümüz benim eşyalarımı vermedi. Telefonumu istedi onu da vermedi. Ben bir şey demedim. Müdür babamı çağırdı, babam geldiği zaman beni de çağırdılar. Müdürün odasının yanında bulmuş olduğum çekici o an elime almıştım. Çekici odaya girince kenara bıraktım, iddia edildiği gibi yanındakilere ve müdüre atmaya çalışmadım. İddia edildiği şekilde öğretmenlere küfür etmedim. Oradan ayrılıp gittim. Daha sonra gidip müdürden telefonumu istedim. Başkalarının telefonunu verdiği halde benim telefonumu vermedi. 16.30 da odasına gittiğimde müdürün kapısı kilitli idi. Kapısını zorlayarak açtım. Ben daha sonra oradan ayrılıp gittim. Kapının kilidi kırıldı. Ben de açtığım kapıdan içeri girip telefonumu alıp gittim. Daha sonra polisler beni karakola çağırdılar. Olanlardan dolayı üzgünüm.”

Ergen 7, erkek, 16 yaşında, lise 1. sınıf öğrencisi.

“Üzerime atılı bulunan suçlamayı anladım. Ben söz konusu lisede öğrenim görüyorum. Olay

günü saat akşam 19:00 sularında okuldan arkadaşım olan X ile beraber eğitim gördüğüm okula yazı yazmak amacıyla gittik. Okula, arka tarafındaki açık olan pencereden girdik. Okula girmeden önce okulun yangın merdiveninde bulunan kameranın alarm sistemi duvara doğru çevrili şekildeydi. Bizi görmüyordu. Okulun içine girdiğimizde okulun giriş bölümüne yere siyah spreyci boyayla (+ 18) yazdık. Bu spreyci boyayı çarşıdaki caminin altında bulunan nalburdan aldık. Daha sonra okulun ikinci katına çıkıp müdürün odasına ve öğretmen odasının girişindeki duvarlara (AQ PV), (KAL' IN AQ) ve üçgen şeklinin içinde (!) işareti yaptık. Aynı şekilde alt kata yaptığımız gibi ikinci katın yer kısmına (+18) ve cinsellik içeriğinin sembolünü çizdik. Bu sembolleri geçen seneler müdürle aramızdaki problemlerden dolayı yaptık. Üzerime atılı bulunan suçlamayı kabul ederim. Pişmanım.”

Ergen 8, kız, 13 yaşında, ilköğretim 7. sınıf öğrencisi.

“X ile aynı sınıfta okumaktayız. Ancak herhangi bir samimiyetimiz yoktur. X'in daha önceden benim arkamdan dedikodu yaptığını beni döveceğini duymuştum. Olay günü öğleden sonra mahallemizdeki bakkalın önünde X'i gördüm, yanına gittim. Kendisine niçin benim arkamdan konuştuğunu sordum oda bana diklenince aramızda tartışma çıktı, kavga etmeye başladık, saçlarını tuttum. Oda benim saçımı tuttu, çekti, bir tane tokat attım. İddia edildiği şekilde ben X'e hakaret etmedim.”

Ergen 9, Erkek, 15 yaşında, ilköğretimi yarıda bırakmış.

“Diğer suça sürüklenen çocuk X benim arkadaşım olur. Mağduru tanımam. Geçen cumartesi günü kapalı spor salonuna gitmiştim, daha sonra X'te oraya geldi. Daha sonra mağduru gördük. X kız arkadaşı Y'nin mağdurla daha önce arkadaş olduklarını, mağdurun Y'den ayrıldığını, Y'nin bundan rahatsız olduğunu ve tekrar barışmak istediğini bu konuda kendinden yardım istediğini söyledi. Birlikte mağdurun yanına gittik. X, ilk önce mağdura yumruk atmak istedi, Mağdur geri çekildi, ben araya girdim engelledim. Ardından X mağdura "benim hatırıma Y ile arkadaş ol" dedi. O da korkusundan evet dedi. Daha sonra ayrılıp gittik. X mağdura Y'nin hatırı olmasaydı, seni dövecektik dedi. Sonra ben eve gittim. Daha sonra X bana mesaj attı, kavga var dedi, ben de evde bulunan garaj kapısında kullandığım zinciri aldım, bir süre sonra X yanına geldi, yanında sopa vardı, bana mağdur için "tırsmış, konuşmak için dershanenin oraya gideceğiz" dedi, birlikte dershanenin oraya gittiğimizde mağdur orada bir arkadaşıyla bekliyordu, mağdur elimizdeki sopa ve zinciri görünce koşmaya başladı, X koşmaya başladı, ben de X'in peşinden koşmaya başladım, Daha sonra mağdurun dayısı bizi yakaladı.”

Ergen 10, Erkek, 18 yaşında, lise son sınıf öğrencisi.

“X, benim eski kız arkadaşım Y’nin abisi olur. Dün 16.00 sularında Z ve T ile birlikte kafeye girdiğimizde Y’yi M isimli arkadaşım ile otururken gördüm, bundan rahatsız oldum. Daha önceden kız kardeşiyle çıktığımdan dolayı bana küfür eden X’i cep telefonundan arayıp "kız kardeşin bir lavukla oturuyor istersen gel bak" dedim. Bir süre sonra X yanında 4-5 kişi ile geldi. Ancak bu arada Y ve M kafeden kalkıp gitmişlerdi. M tekrar geri gelmişti. Biz dışarı çıkmıştık. Arkadaşlarımda sonradan dışarı geldiler. Ben X ile konuşurken kız kardeşi ile ayrıldığımı, Y’nin M ile çıktığını, niçin bana küfür ettiğini sordum. Hatta bu arada biraz sesim yüksek çıkınca X bana kafa attı. X’in yanındakiler arkadaşlarıma saldırdılar. X’in yanındaki arkadaşları da bana saldırınca şu an bana göstermiş olduğunuz çakı bıçağını çıkararak kafam yere eğik vaziyette rastgele salladım. X’e isabet edip etmediğini görmedim. Bu arada X bana bıçak çekti ve bana saldırdı. Ancak bıçak yeleğime isabet etti. Vücutuma değmedi. Ben olay yerinden kaçtım. Bana X dışındakiler de vurdu ancak kimin vurduğunu görmedim. Daha sonra polisler gelince teslim oldum. Ben kasıtlı olarak X’i yaralamadım. Kaza ile yaraladım.”

Ergen 11, erkek 16 yaşında lise 1. sınıf öğrencisi.

“Diğer suça sürüklenen çocuklar benim arkadaşım olurlar. Mağduru tanımam. Olay günü olan akşamüzeri beşimiz birlikte gezerken X’in kuzeni olan Y isimli kızını mağdurla sarmaş dolaş otururken gördük. Arkadaşlarım bu durumdan rahatsız oldular. Mağduru döveceklerini söylediler. Ben de büyükleri olduğumdan diğer arkadaşlarımı engelledim ve mağdurla konuşmak istedim. Mağduru kenara çektim ve ona hitaben "senin kız kardeşin yok mu, niye sarmaş dolaş oturuyorsun" dedim. Mağdur ilk önce haklısınız dedi. Ben uyarılara devam ederken mağdur bana hitaben "sana ne lan, ..." diyerek bana küfür etti, ben de bunun üzerine dayanamadım ve mağdura yumruk salladım. Yumruk mağdurun burnuna geldi, Yanımdaki arkadaşlarım hiçbir şey yapmadılar. Yaptığımdan pişmanım.”

2.4. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Yaşantının Boyutlarına İlişkin Bulgular

Ergenlerin dini yaşantısı; inanç, bilgi, duygu ve tecrübe boyutu ile araştırılmaya çalışılmıştır. Etki boyutunda ise, bu tezin konusu gereği ve ergenlerin içinde buldukları durum açısından dini düşünceleri, etkileşimleri araştırılmıştır.

2.4.1. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Yaşantının İnanç Boyutuna İlişkin Bulguları

Dini yaşantının inanç boyutunda şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin İslam dininin inanç esaslarına katılımları araştırılmıştır. Allah'a, peygamberlere, meleklerle, ahirete, cennet ve cehenneme ilişkin inançları incelenmiş ve şu sonuçlar bulunmuştur.

Tablo-23 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Allah’ın Varlığına İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Allah’ın Varlığına İnanıyorum	N	%
Hiç	9	8
Kısmen	3	2,7
Tamamen	101	89,4
Toplam	113	100

Tablo 23 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “Allah’ın varlığına inanıyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 89,4’ü tamamen, % 2,7’si kısmen Allah’ın varlığına inandıklarını, % 8’i ise hiç seçeneğini işaretleyerek Allah’ın varlığına inanmadıklarını belirtmiştir.

Dini inanç, ahlak için psikolojik bir etkidir; Allah’ın varlığına iman, ahlaki hayatta iyinin yapılması için teşvik edici bir unsurdur. İnanç boyutunun ahlak açısından hayata dahil edilmesi, tutumların değişmesinde etkilidir ve önemlidir. İnanan insan (dindar insan), herhangi bir olayı, Allah’ın varlığı açısından yorumlayarak, kendi hayatında “kötü” ye “günah”, “iyi”ye de “sevap” anlayışını ekler. Dini inanç, ahlaki yaşayış için bir güdülenme sebebidir (Hökelekli, 2005: 103). Tamamen ve kısmen seçenekleri bir arada değerlendirildiğinde şiddet suçuna sürüklenen ergenlerin % 92,1 oranında Allah’ın varlığına inandıkları, Allah’a iman konusunda ergenlerin yüksek bir potansiyele sahip olduğu bulunmuştur. Ancak burada Allah’ın varlığına iman etmenin niteliğinin de araştırılmaya ihtiyacı vardır. Taklidi bir imanın tahkiki imana dönüştürülmesi ile imandan beklenen işlev gerçekleşmiş olur.

Tablo-24 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Meleklerin Varlığına İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Meleklerin Varlığına İnanıyorum	N	%
Hiç	11	9,7
Kısmen	5	4,4
Tamamen	97	85,8
Toplam	113	100

Tablo 24 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “meleklerin varlığına inanıyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 85,8’i tamamen, % 4,4’ü kısmen meleklerin varlığına inandıklarını, % 9,7’si ise hiç seçeneğini işaretleyerek meleklerin varlığına inanmadıklarını belirtmiştir. Tamamen ve kısmen seçenekleri bir arada değerlendirildiğinde şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin % 90’2 oranında meleklerin varlığına inandıkları, meleklerle iman konusunda ergenlerin yüksek bir potansiyele sahip olduğu bulunmuştur.

Tablo-25 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Peygamberlere İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Peygamberlere İnanıyorum	N	%
Hiç	11	9,7
Kısmen	4	3,5
Tamamen	98	86,7
Toplam	113	100

Tablo 25 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “peygamberlere inanıyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 86,7’si tamamen, % 4,4’ü kısmen peygamberlere inandıklarını, % 9,7’si ise hiç seçeneğini işaretleyerek peygamberlere inanmadıklarını belirtmiştir. Tamamen ve kısmen seçenekleri bir arada değerlendirildiğinde şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin % 90’2 oranında peygamberlere inandıkları, meleklerle iman konusunda ergenlerin yüksek bir potansiyele sahip olduğu bulunmuştur.

Tablo-26 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Ahirete İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Ahirete İnanıyorum	N	%
Fikrim yok	6	5,3
Hiç	11	9,7
Kısmen	4	3,5
Tamamen	92	81,4
Toplam	113	100

Tablo 26 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “ahirete inanıyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 81,4’ü tamamen, % 3,5’i kısmen ahirete inandıklarını, % 9,7’si ise hiç seçeneğini işaretleyerek ahirete inanmadıklarını belirtmiştir. Örneklem grubunu oluşturan ergenlerden % 5,3’ü ise bu konuda görüş belirtmemiştir. Tamamen ve kısmen seçenekleri bir arada değerlendirildiğinde şiddet suçuna sürüklenen ergenlerin % 84’9 oranında ahirete inandıkları, ahirete iman konusunda ergenlerin yüksek bir potansiyele sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, fikir belirtmeyenlerden ve inanmayanlardan bazıları bu konuyu anlayamadıklarını bunun nasıl meydana geleceğini kavrayamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo-27 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Cennet ve Cehennemin Varlığına İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Cennet ve Cehennemin Varlığına İnanıyorum	N	%
Fikrim yok	3	2,7
Hiç	10	8,8
Kısmen	6	5,3
Tamamen	94	83,2
Toplam	113	100

Tablo 27 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “cennet ve cehennemin varlığına inanıyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 83,2’si tamamen, % 5,3’ü kısmen cennet ve cehennemin varlığına inandıklarını, % 8,8’i ise hiç seçeneğini işaretleyerek cennet ve cehennemin varlığına inanmadıklarını belirtmiştir.

Örneklem grubunu oluşturan ergenlerden % 2,7'si ise bu konuda görüş belirtmemiştir. Tamamen ve kısmen seçenekleri bir arada değerlendirildiğinde şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin % 84'9 oranında cennet ve cehennemin varlığına inandıkları, cennet ve cehennemin varlığına iman konusunda ergenlerin yüksek bir potansiyele sahip olduğu bulunmuştur.

İman, insanın algı dünyasının ötesinde bir gerçekliğe sahip olan şeylerle ilgili inanç besleme durumudur. Hazır olmayan bir objeye yöneliktir, “gayb” ile alakalı bir durumdur. Bir eylem olarak iman, insanın müşahade alanı dışında, duyuların ötesinde bir alana bağlanmadır, duyu organlarımızın algılayamadığı şeyi kesin olarak beklemek, duyulara boyun eğmemek, fakat bu esnada ümit etmek güvene dayalı bir ilişkiye girmektir. İmana konu olan objenin varlığı insan için bir iç huzuru, güven ve tatmin sağlamaktadır (Hökelekli, 2005: 157). Dini inanç, kabul veya tasdik ile başlamaktadır. Din tarafından bildirilen esaslar kabul edilir ve bunların doğru olduğuna inanılır. Daha sonra bunu itaat ve uyum izler, iman gereği yerine getirilir. Ancak, diğer inançlarda olduğu gibi, dini inançta da kuvvetlilik ve zayıflık söz konusu olabilmektedir (Peker, 2011: 74). Bu nedenle şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin dini inancının nicelik bilgisinin yanı sıra niteliği de önemlidir. İmanın kuvvetli ya da zayıf olması, taklidi ya da tahkiki olması dini davranışların yanı sıra ahlaki ve sosyal davranışın da belirleyicisidir. Bu nedenle bireyin, inancının gereklerini hayatına yansıtma derecesi önem kazanmaktadır. Buradan hareketle yüksek bir iman potansiyeline sahip şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin inancın gereklerini hayatlarına yansıtma derecelerinin, dini yaşantılarının bilgi ve tecrübe boyutlarının bilinmesi gerekir.

2.4.2. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Yaşantının Bilgi Boyutuna İlişkin Bulguları

Dini bilgi, dini bağlılığın göstergesi olarak kabul edilmektedir. Her dinde kutsal metinler, inanç esasları ve dini ibadetler ile ilgili bilgiler yer alır ve müntesiplerin, bu bilgileri bilmesi beklenir. Bilmek, inancı kabul etmek için temel şarttır. Bu nedenle bilgi boyutu ile inanç boyutu arasında sıkı bir bağ olduğu ifade edilmektedir. Dini bilgi, ibadet boyutu ile de ilgilidir. Kişi, dini bilgisi oranında ibadetlerini yerine getirebilir, ancak, bildiğinin hepsini ibadetlerine yansıtımayabilir. Dini yaşantının gerçekleşmesi için dini bilgiden daha fazlasına da ihtiyaç vardır. Bunun için de inanç, irade, motivasyon, kültürel ve çevresel şartların uygunluğu gibi faktörlerde gereklidir (Köse ve Ayten, 2012: 112). Dini yaşantının bilgi

boyutunda, şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin, İslam dininin bazı temel bilgilerini bilişsel açıdan tanıma ve bilme durumları araştırılmıştır. Şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Tablo-28 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Şehadet Kelimesini Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Şehadet kelimesini biliyorum	N	%
Hiç	22	20
Kısmen	24	21
Tamamen	67	59
Toplam	113	100

Tablo 28 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “şehadet kelimesini biliyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 59’u tamamen, % 21’i kısmen şehadet kelimesini bildiklerini. % 20’si ise hiç bilmediklerini belirtmiştir.

Tablo-29 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Gusül Abdesti Almayı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Gusül abdesti almayı biliyorum	N	%
Fikrim yok	5	4,4
Hiç	50	44,2
Kısmen	7	6,2
Tamamen	51	45,1
Toplam	113	100

Tablo 29 Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “gusül abdesti almayı biliyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 45,1’i tamamen, % 6,2’si kısmen gusül abdesti almayı bilmektedir. % 44,2’si ise gusül abdesti almayı bilmemektedir. Ergenlerden % 4,4’lük bir oranda bu konuda fikri olmadığını açıklamıştır. Namaz abdesti bilgisinden daha ayırıcı olması bakımından buluşa ulaşan çocukları dinsel açıdan ilgilendiren gusül abdesti sorusuna karşılık olarak bazı ergenler gusül abdestini duyduklarını ama bilmediklerini söylemiştir, bazıları ise internetten gusül abdesti almayı öğrendiklerini söylemiştir.

Tablo-30 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Namaz Kılmayı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Namaz kılmayı biliyorum	N	%
Hiç	31	27,4
Kısmen	29	25,7
Tamamen	53	46,9
Toplam	113	100

Tablo 30 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “namaz kılmayı biliyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 46,9’u tamamen, % 25,7’si kısmen namaz kılmayı bildiklerini, % 31’i ise hiç bilmediklerini belirtmiştir.

Tablo-31 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Oruç Tutmayı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Oruç tutmayı biliyorum	N	%
Hiç	18	15,9
Kısmen	9	8
Tamamen	86	76,1
Toplam	113	100

Tablo 31 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “oruç tutmayı biliyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 76,1’i tamamen, % 8’i kısmen oruç tutmayı bildiklerini, % 15,9’u ise hiç bilmediklerini belirtmiştir.

Tablo-32 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Peygamberimizin Adını ve Nerede Yaşadığını Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Peygamberimizin adını ve nerede yaşadığını biliyorum	N	%
Hiç	15	13,3
Kısmen	14	12,4
Tamamen	84	74,3
Toplam	113	100

Tablo 32 Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “peygamberimizin adını ve nerede yaşadığını biliyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 74,3’ü tamamen, % 12,4’ü kısmen peygamberimizin adını ve nerede yaşadığını bildiklerini, % 13,3’ü ise hiç bilmediklerini belirtmiştir. Bazı çocuklar bu önermeye “Hz Ömer miydi?” ya da “Musa mıydı, yoksa Adem miydi” gibi cevaplar vermişlerdir.

Tablo-33 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Şehadet Kelimesinin Anlamını Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Şehadet kelimesinin anlamını biliyorum	N	%
Hiç	56	49,6
Kısmen	19	16,8
Tamamen	38	33,6
Toplam	113	100

Tablo 33 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “şehadet kelimesinin anlamını biliyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 33,6’sı tamamen, % 16,8’i kısmen şehadet kelimesinin anlamını bildiklerini, % 49,6’sı ise hiç bilmediklerini belirtmiştir.

Tablo-34 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Kuran Okumayı Biliyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Kuran okumayı biliyorum	N	%
Hiç	56	49,6
Kısmen	45	39,8
Tamamen	12	10,6
Toplam	113	100

Tablo 34 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “kuran okumayı biliyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Kur’an okumayı bilmek ve bunu bir ibadet olarak da yerine getirmek, Müslümanlar için dini inancının ve bilgisinin dini yaşantısına yansması olarak kabul edilmektedir (Uysal, 1996: 73). Ayrıca, Kur’an okumanın insan ruhu üzerinde olumlu katkı sağladığı da belirtilmektedir (Ayten, 2012:127). Şiddet

suçlarına sürüklenen ergenlerden % 10,6'sı tamamen, % 39,8'i kısmen kuran okumayı bildiklerini, % 49,6'sı ise hiç bilmediklerini belirtmiştir.

2.4.3. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Yaşantının Duygu Boyutuna İlişkin Bulguları

Dini yaşantının duygu boyutunda şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin İslam dini açısından duygusal durumları araştırılmıştır. Şu bulgulara ulaşılmıştır;

Tablo-35 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Allah’a Olan İnancım Güven Duymamı Sağlar” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Allah'a olan inancım güven duymamı sağlar	N	%
Fikrim yok	15	13,3
Hiçbir Zaman	17	15
Bazen	56	49,6
Her Zaman	25	22,1
Toplam	113	100

Tablo 35 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “Allah’a olan inancım güven duymamı sağlar” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 22,1'i her zaman, % 49,6'sı bazen Allah'a olan inancından dolayı güven duyduğunu, % 15'i ise böyle bir güven duygusu olmadığını belirtmiştir. Ergenlerden % 13,3'lük bir oranda bu konuda fikri olmadığını açıklamıştır.

Tablo-36 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Allah Korkusunu Kalbimde Hissederim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Allah korkusunu kalbimde hissederim	N	%
Fikrim yok	12	10,6
Hiçbir Zaman	16	14,2
Bazen	57	50,4
Her Zaman	28	24,8
Toplam	113	100

Tablo 36 Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “Allah korkusunu kalbimde hissederim” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 24,8'i her zaman, % 50,4'ü bazen Allah korkusunu kalbinde hissettiğini, % 14,2'i ise böyle

bir hissinin olmadığını belirtmiştir. Ergenlerden % 10,6'lık bir oranda bu konuda fikri olmadığını açıklamıştır.

Din duygusundaki korkunun özelliği, kişiyi korktuğu ilahi varlığa yaklaştırması ve teslimiyete götürmesidir. Allah korkusunun dünyevi (diğer) korkulardan ayıran en önemli özellik budur. Çünkü korkuda uzaklaşmak, kaçmak nefret etmek gibi temayüller vardır. Din duygusundaki korkuda ise Allah'a sığınmak, teslim olmak ve bağlanmak vardır. Bu tür bir korkunun sebeplerini şöyle sıralamak mümkündür; Allah'ın sevgisini kaybetme korkusu, hem bu dünyada hem de ahirette mükafat elde edememe korkusu, hem dünyevi hem de uhrevi cezalandırılma korkusu, ödül veya cezadan ziyade Allah'ın rızasını kazanamama korkusu (Peker, 2011: 111). Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin tecrübe ettiği Allah korkusunun onların dinsel gelişimlerine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle henüz dini uyanma ya da çatışma evresinde olan bir ergenin içinde hissettiği Allah korkusunun doğru şekillendirmesi için ona yardım edilmesi gerekir. Polisin veya toplumsal bilincin korkusunu umursamayan bir ergenin vicdanında hissettiği Allah korkusunun sevgi ve rıza ile doğru bir şekilde şekillenmesi, onun gerçek imanı elde etmesine vesile olabileceği gibi, sosyal ilişkilerinde de şiddet ve saldırganlıktan uzak bir yaşantıya sahip, daha hoşgörülü, daha mütevazı bir kişi olmasına da katkı sağlayabilir.

Tablo-37 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dua Etmek Bana Huzur ve Mutluluk Verir” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Dua etmek bana huzur ve mutluluk verir	N	%
Fikrim yok	11	9,7
Hiçbir Zaman	17	15
Bazen	58	51,3
Her Zaman	27	23,9
Toplam	113	100

Tablo 37 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “Dua etmek bana huzur ve mutluluk verir” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 23,9'u her zaman, % 51,3'ü bazen dua etmenin kendilerine huzur ve mutluluk verdiğini, % 15'i ise böyle bir hissinin olmadığını belirtmiştir. Ergenlerden % 9,7'lik bir oranda bu konuda fikri olmadığını açıklamıştır.

İnancın özü olarak nitelendirilen duanın ruh sağlığı ile ilişkisini ortaya koyan çok sayıda araştırma mevcuttur. Dua etme, korku, endişe ve gerilimi hafifleten ümit ve inanç duygularını ortaya çıkartmakla birlikte güven ve huzur getirmektedir. Dua, kişinin yaşamına anlam ve amaç katmaktadır (Cirinlioğlu, 2010: 178). Bu nedenlerden dolayı şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin dua esnasında yaşadıklarını ifade ettikleri huzur ve mutluluk duygusu gerek ruh sağlıkları bakımından gerekse dini gelişimleri açısından manidardır ve onların ıslahı için değerlendirilmesi gerekir.

Tablo-38 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Gün ve Gecelerde Heyecan Duyarım” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Dini gün ve gecelerde heyecan duyurım	N	%
Fikrim yok	4	3,5
Hiçbir Zaman	29	25,7
Bazen	56	49,6
Her Zaman	24	21,2
Toplam	113	100

Tablo 38 Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “Dini gün ve gecelerde heyecan duyurım” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 21,2’si her zaman, % 49,6’sı bazen dini gün ve gecelerde heyecan duyduğunu, % 25,7’si ise böyle bir hissinin olmadığını belirtmiştir. Ergenlerden % 3,5’lik bir oranda bu konuda fikri olmadığını açıklamıştır.

Tablo-39 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Konulara Merak ve İlgi Duyuyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Dini konulara merak ve ilgi duyuyorum	N	%
Fikrim yok	4	3,5
Hiçbir Zaman	14	12,4
Bazen	46	40,7
Her Zaman	49	43,4
Toplam	113	100

Tablo 39 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “Dini konulara merak ve ilgi duyuyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 43,4’ü her zaman, % 40,7’si bazen dini konulara merak ve ilgi duyduğunu, % 12,4’ü ise böyle bir merakının ya da ilgisinin olmadığını belirtmiştir. Ergenlerden % 3,5’lik bir oranda bu konuda fikri olmadığını açıklamıştır.

Tablo-40 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Değerlere Hakaret Edilmesi Beni Kızdırır” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Dini değerlere hakaret edilmesi beni kızdırır	N	%
Fikrim yok	7	6,2
Hiçbir Zaman	12	10,6
Bazen	3	2,7
Her Zaman	91	80,5
Toplam	113	100

Tablo 40 Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “Dini değerlere hakaret edilmesi beni kızdırır” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 80,5’i her zaman, % 2,7’si dini değerlere hakaret edilmesinin bazen kendilerini kızdıracağını, % 10,6’sı ise böyle bir kızgınlık yaşamayacaklarını belirtmiştir. Ergenlerden % 6,2’lik bir oranda bu konuda fikri olmadığını açıklamıştır.

2.4.4. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Yaşantının Tecrübe Boyutuna İlişkin Bulguları

Dini yaşantının tecrübe boyutunda şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin İslam dinine göre bir takım ibadetleri ve davranışları yerine getirme durumları araştırılmıştır. Şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Tablo-41 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Allah’a Dua Ederim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Allah’a dua ederim	N	%
Hiçbir Zaman	21	18,6
Bazen	77	68,1
Her Zaman	15	13,3
Toplam	113	100

Tablo 41 Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “Allah’a dua ederim” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 13,3’ü her zaman, % 68,1’i bazen Allah’a dua ettiklerini, % 18,6’sı ise hiçbir zaman dua etmediklerini belirtmiştir. Din gibi dua da evrensel bir olaydır. Her dinde, her toplumda ve kültürde, her medeniyette duaya rastlamak mümkündür. Dine ilgisizlerin arasında bile ara sıra dua edenlerin olduğu bir gerçektir. Gerek ilkel toplumlarda gerekse modern toplumlarda dua yaygın bir davranıştır. Dua, fitri bir ihtiyaçtır ve vazgeçilmezdir. Yapılan araştırmalarda gençlerin % 90-95’inin çeşitli sebeplerle devamlı ya da ara sıra duaya başvurduğu, yarıdan fazlasının da bundan fayda gördüğü belirlenmiştir (Hökelekli, 2005: 218-219). Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin de yakın bir oranla (% 86,7) duaya başvurdukları bulunmuştur.

Tablo-42 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Namazlarımı Kılarım” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Namazlarımı kılarım	N	%
Hiçbir Zaman	51	45,1
Bazen	54	47,8
Her Zaman	8	7,1
Toplam	113	100

Tablo 42 Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “namazlarımı kılarım” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 7,1’i her zaman, %

47,8'i bazen namazlarını kıldıklarını, % 45,1'i ise hiçbir zaman namaz kılmadıklarını belirtmiştir.

Tablo-43 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Ramazan Ayında Oruç Tutarım” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Ramazan ayında oruç tutarım	N	%
Hiçbir Zaman	29	25,7
Bazen	61	54
Her Zaman	23	20,4
Toplam	113	100

Tablo 43 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “ramazan ayında oruç tutarım” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 20,4’ü her zaman, % 54’ü bazen ramazan orucunu tuttıklarını, % 25,7’si ise hiçbir zaman ramazan orucu tutmadıklarını belirtmiştir.

Oruç ile ilgili yapılan araştırmaların sonucuna göre, namaza kıyasla oruç ibadetinin daha fazla insan tarafından yerine getirildiği belirtilmektedir (Uysal, 1996: 98). Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler için de benzer bir durum söz konusudur. Ergenler namaza kıyasla oruç ibadeti ile daha fazla iştiğal etmektedir.

Tablo-44 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Kitaplar Okurum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Dini kitaplar okurum	N	%
Hiçbir Zaman	46	40,7
Bazen	59	52,2
Her Zaman	8	7,1
Toplam	113	100

Tablo 44 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “dini kitaplar okurum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 7,1’i her zaman, % 52,2’si bazen dini kitaplar okuduklarını, % 40,7’si ise hiçbir zaman dini kitap okumadığını belirtmiştir.

Tablo-45 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dini Değerlere Saygı Gösteririm” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Dini değerlere saygı gösteririm	N	%
Fikrim yok	4	3,5
Hiçbir Zaman	11	9,7
Bazen	27	23,9
Her Zaman	71	62,8
Toplam	113	100

Tablo 45 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “dini değerlere saygı gösteririm” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 62,8’i her zaman, % 23,9’u bazen dini değerlere saygı gösterdiğini, % 9,7’si ise hiçbir zaman böyle bir davranışının olmadığını belirtmiştir. Ergenlerden % 3,5’luk bir kısım ise bu konuda fikir sahibi olmadığını belirtmiştir.

Tablo-46 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Yolda Bir Taş Görsem Başkalarına Zarar Vermemesi İçin Taşı Kenarı İterim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Yolda bir taş görsem başkalarına zarar vermemesi için taşı kenarı iterim	N	%
Fikrim yok	14	12,4
Hiçbir Zaman	26	23
Bazen	15	13,3
Her Zaman	58	51,3
Toplam	113	100

Tablo 46 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “yolda bir taş görsem başkalarına zarar vermemesi için taşı kenarı iterim” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 51,3’ü her zaman, % 13,3’ü bazen başkalarına zarar vermemesi için yolda gördükleri taşı kenarı ittiğini, % 23’ü ise hiçbir zaman böyle bir davranışta bulunmadığını belirtmiştir. Ergenlerden % 14’lük bir kısım ise bu konuda fikir sahibi olmadığını belirtmiştir.

İbadetler, bireyi, kendini kritik etmeye, değerlendirmeye iter, ayrıca olumsuz davranışlardan uzaklaştırmada da rol oynar, insandaki şefkat ve merhamet duygularını artırır, onu fedakarlığa ve başkalarını düşünmeye sevk eder. Sosyalleşmesine katkıda bulunur. Ayrıca ibadetler, insanın maddeye olan bağlılığını azaltmakta, daha fedakar, daha iyilik sever, iyilik yapmaya hazır kötülüklerden uzak özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin; bilinçli yerine getirilen bir namaz ibadeti, bireyin olgunlaşmasına, başkalarına zarar verici davranışlardan alıkonmasına vesile olmaktadır (Peker, 2011: 120-121). Nitekim Kur'an'da "(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah, yaptıklarınızı biliyor." buyrulmaktadır (Ankebut, 45.)

Aslında iyi niyetle ve Allah'ın rızasını gözeterek yapılan tüm davranışlar ibadet hükmündedir. Gelip geçeni rahatsız edecek bir taşın ya da dikenin kaldırılması, birisine güzel söz söylemek dahi İslam dinine göre ibadet sayılmaktadır (Peker, 2011:117). Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler, namaz, oruç gibi süreklilik arz eden ibadetlerde ve dini kitap okuma gibi deneyimlerde düşük bir potansiyele sahip olsa da, dua etme, dini değerlere saygı gösterme ve kendiliğinden başkalarını düşünme gibi davranışlarda yüksek bir potansiyele sahiptir.

2.4.5. Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin Bazı Din Psikolojik Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Tablo-47 şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin "Dini Değerler Fark Ettirilirse Gençler Arasında Kavgalar Azalır" Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Dini değerler fark ettirilirse gençler arasında kavgalar azalır	N	%
Fikrim yok	13	11,5
Hiç	8	7,1
Kısmen	17	15
Tamamen	75	66,4
Toplam	113	100

Tablo 47 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin "dini değerler fark ettirilirse gençler arasında kavgalar azalır" önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 66,4'ü tamamen, % 15'i kısmen bu önermeyi kabul ederken, % 7,1'i ise

önermeyi reddetmiştir. Ergenlerden % 11,5'lik bir kısım ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo-48 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Şefkat Merhamet Acıma Gibi Duygular Gençler Arasındaki Kavgaları Azaltır” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Şefkat merhamet acıma gibi duygular gençler arasındaki kavgaları azaltır	N	%
Fikrim yok	15	13,3
Hiç	8	7,1
Kısmen	13	11,5
Tamamen	77	68,1
Toplam	113	100

Tablo 48 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “şefkat merhamet acıma gibi duygular gençler arasındaki kavgaları azaltır” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 68,1'i tamamen, % 11,5'i kısmen önermeyi kabul ederken, % 7,1'i ise önermeyi reddetmiştir. Ergenlerden % 13,3'lük bir kısım ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo-49 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Kişiliğimin Dini ve Manevi Yönünü Geliştirmek İsterim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Kişiliğimin dini ve manevi yönünü geliştirmek isterim	N	%
Fikrim yok	12	10,6
Hiç	10	8,8
Kısmen	9	8
Tamamen	82	72,6
Toplam	113	100

Tablo 49 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “kişiliğimin dini ve manevi yönünü geliştirmek isterim” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 72,6'sı tamamen, % 8'i kısmen önermeyi kabul ederken, % 8,8'i ise önermeyi reddetmiştir. Ergenlerden % 10,6'lık bir kısım ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo-50 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Mahkemeye Yansıyan Şiddet Sorunum Nedeni İle Dinsel Anlamda Pişmanlık Hissediyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Mahkemeye yansıyan şiddet sorunum nedeni ile dinsel anlamda pişmanlık hissediyorum	N	%
Fikrim yok	8	7,1
Hiç	16	14,2
Kısmen	8	7,1
Tamamen	81	71,7
Toplam	113	100

Tablo 50 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “mahkemeye yansıyan şiddet sorunum nedeni ile dinsel anlamda pişmanlık hissediyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 71,7’si tamamen, % 7,1’i kısmen dinsel anlamda pişmanlık hissederken, % 14,2’si böyle bir pişmanlığının olmadığını belirtmiştir. Ergenlerden % 7,1’lik bir kısım ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo-51 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Benim Durumumdaki Gençlere Dini Yönlendirme (rehberlik) Veya Manevi Yardım Yapılmasının Faydalı Olacağına İnanıyorum” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Benim durumumdaki gençlere dini yönlendirme (rehberlik) veya manevi yardım yapılmasının faydalı olacağına inanıyorum	N	%
Fikrim yok	12	10,6
Hiç	8	7,1
Kısmen	14	12,4
Tamamen	79	69,9
Toplam	113	100

Tablo 51 Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “benim durumumdaki gençlere dini yönlendirme (rehberlik) veya manevi yardım yapılmasının faydalı olacağına inanıyorum” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 69,9’u tamamen, % 12,4’ü kısmen dini rehberlik ve manevi yardımın faydasına inanmaktadır,

% 7,1'i böyle bir yardımın faydasına inanmamaktadır. Ergenlerden % 10,6'lık bir kısım ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo-52 Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerin “Dinimi Tam Olarak Öğrenmek İsterim” Önermesine Verdikleri Cevaba Göre Dağılımları

Dinimi tam olarak öğrenmek isterim	N	%
Fikrim yok	9	8
Hiç	11	9,7
Kısmen	8	7,1
Tamamen	75,2	75,2
Toplam	113	100

Tablo 52 şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin “dinimi tam olarak öğrenmek isterim” önermesine verdikleri cevaba göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerden % 75,2'si tamamen, % 7,1'i kısmen önermeye katılırken, % 9,7'si önermeyi reddetmiştir. Ergenlerden % 8'lik bir kısım ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Suçta sürüklenen ergenlerin, durumları ile ilgili dinsel düşünceleri, etkileşimleri önem arz etmektedir. Ergenlerin dini rehberlik ya da manevi yardım konusunda düşünceleri, bu tür bir müdahaleye inançları konu gereği önemlidir. Bu nedenlerden dolayı, bu tür düşüncelerin varlığı ve ergenlerin yaklaşımı araştırılmıştır. Bulgular sonucunda ergenlerin dini bir müdahaleye açık olduğu, dini potansiyellerinin ve ihtiyaçlarının var olduğu ortaya çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Şiddet, bireysel ve toplumsal bir fenomendir. Aynı zamanda bir etkileşimin ürünüdür. Şiddetin eyleme dönüşmüş formu; suçu ve suçluluğu, karşılık olarak cezai bir durumu ifade etmektedir. Suç vakalarında şiddet suçları kayda değer bir orana sahiptir. Şiddet suçlarında gençlerin yer alması başlı başına bir sorundur. Suça sürüklenen çocuk kapsamında değerlendirilen ergenlerin şiddet suçları içinde bulunmasının manası ve bunun psiko-sosyal açıdan değerlendirilmesi birden fazla sosyal bilim alanını (multidisipliner) ilgilendirmektedir.

Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler tesadüfen bu tür olayların içinde yer almış olabileceği gibi, onların şiddet ile ilgili yaşadıkları ve mahkemeye kadar yansıyan şiddet eylemleri toplumun sorunlu bir üyesi olabileceklerinin bir belirtisi de olabilmektedir. Özellikle birden fazla suç dosyası olan ergenlerin diğerlerine göre daha fazla risk taşıdığı, tedbirsiz bir müdahaleye ve yardıma muhtaç olduğu açıktır. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler; psikolojik, pedagojik ve sosyal açıdan değerlendirilmektedir ve onların psiko-sosyal ihtiyaçları gözetilmektedir.

Araştırma problemleri çerçevesinde ortaya çıkan bulgular değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Sosyo-demografik özellikler ve kriminolojik veriler açısından değerlendirildiğinde; Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin çoğunluğu erkektir (% 93,8). Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler suç yaşı bakımından 13, 14 ve 15 yaşlarında yoğunlaşmaktadır. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin yarıdan fazlası (% 54) örgün eğitime devam etmektedir. Örgün eğitimini ilköğretim ya da lise düzeyinde yarıda bırakanlar, örneklemin % 18,5'ini oluşturmaktadır. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler okul hayatlarında başarısızdır ve bu, örneklem grubunun % 83,5'ini ifade etmektedir. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin büyük bir çoğunluğunun anne ve babası hayattadır ve çekirdek ailede yaşamaktadırlar. Ailelerin çoğunluğu üç çocukludur. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler, çoğunlukla eğitim düzeyi düşük ailelerden gelmektedir. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler, çoğunlukla gelir düzeyi düşük ailelerden gelmektedir. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin büyük bir bölümü (% 69,9) şehirde yaşam sürmektedir. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin algılarına göre yarıdan fazlası dindar olmayan ailelerde yetişmiştir. Dindar olmayan babaların oranı annelerinkine göre daha fazladır. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler çoğunluk bakımından sırasıyla basit yaralama, yaralama, tehdit ve hakaret suçlarına yönelmiştir. Bu suçlar,

çoğunlukla okulda ya da çarşı, işlek cadde gibi merkezi yerlerde ortaya çıkmıştır. Şiddet suçlarına sürüklenen çocukların % 20'ye yakınının iki ya da daha fazla suç dosyası vardır.

Şiddet suçlarına sürüklenen ergenler, dini yaşantının boyutları ve dini potansiyeller bakımından değerlendirildiğinde:

İnanç boyutunda; Allah'ın varlığına iman (% 89,4), meleklerin varlığına iman (% 85,8), peygamberlere iman (% 86,7), ahirete iman (% 81,4) ve cennet, cehennem varlığına iman (% 83,2) boyutlarında yüksek bir potansiyele sahip oldukları bulunmuştur.

Bilgi, duygu ve tecrübe boyutlarında; ergenlerin % 59'u İslam'ın kabul ve başlangıç cümlesi olan şahadet kelimesini bilmektedir ve % 49,6'lık kısmı ise şahadet kelimesinin ne manaya geldiğini bilmemektedir. Kısmen ve tamamen seçenekleri beraber alındığında namaz kılmayı bildiğini söyleyenlerin oranı % 72,6'dır. Namaz ibadetini her zaman yerine getirdiğini belirtenler ise % 7,1'lik bir orana sahiptir. Oruç ibadeti bilgisi bakımından ergenler % 84,1'lik bir potansiyele sahiptir, oruç ibadetini her zaman yerine getirenlerin oranı ise % 20,4'tür. Ergenlerin % 54'lük bir bölümü ise bazen bu ibadeti yerine getirdiklerini söylemiştir. Kur'an okuma bilgisi yönünden ergenler % 50,4'lük bir potansiyele sahiptir. Ergenlerin, (bazen ve her zaman seçenekleri bir arada değerlendirildiğinde) % 81,4'lük oranının duaya yöneldiği, ergenlerin % 75,2'sinin de dua etmekten huzur ve mutluluk duyduğu bulunmuştur. Ergenlerin % 84,1'i dini konulara merak ve ilgi duymaktadır. Ergenlerin % 59,3'lük bir oranla dini kitaplar okuduğu ancak bu davranışı % 7,1'lik bir kısmın sürekli yerine getirdiği bulunmuştur. Ergenlerin % 70,8'i ise dini gün ve gecelerde heyecan duyduğunu ifade etmektedir. Ergenlerin % 86,7'lik bir kısmı dini değerlere saygı gösterdiğini ifade etmiştir. Ergenlerin % 83,2'si dini değerlere hakaret edilmesinin kendilerini kızdıracığını belirtmiştir.

Ergenlerin % 81,4'lük bir bölümü tamamen ya da kısmen dini değerlerin fark ettirilmesi durumunda gençler arasındaki kavgaların azalacağını kabul etmektedir. Dinin ön gördüğü duygular; şefkat, merhamet, acıma gibi duyguların da kavgaları azaltmada etkili olacağı % 79,6'lık bir kısım tarafından kabul edilmektedir. Şiddet suçlarına sürüklenen ergenlerin % 80,6'lık bir bölümü dini ve manevi yönünü geliştirmek istediğini, % 82,3'lük bir kısmı da dinlerini tam olarak öğrenmek istediğini ifade etmiştir. Ergenlerin % 78,8'i dinsel anlamda pişmanlık yaşadığını, % 82,3'ü de şiddet suçuna sürüklenen ergenlere dini rehberlik ve manevi yardım yapılmasının faydasına inandığını açıklamıştır.

Ergenlerin şiddet suçlarına sürüklenmesinin, dini ve ahlaki düzlemde bilimsel açıdan sorgulanmaya muhtaç olduğundan hareketle yapılan bu çalışma sonucunda, ergenlerin

psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra din psikolojik ve dini ihtiyaçlarının da var olduğu ve bu ihtiyaçlarının gözetilmesi gerektiği, onların bu konuda ciddi potansiyeller taşıdığı, Şiddet suçluluğunu rehabilite etmede ve önlemede din psikolojisinin verilerinde de istifade edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenlerden dolayı;

1- Sorgulama ve kimlik arayışının ortaya çıktığı ergenlik dönemi, dinsel değişim ve dönüşüm için en elverişli dönemlerden biridir. Şiddet konusunda problem yaşıyan, dinsel değişime ve dönüşüme elverişli olan ergenlere yapılacak dini yardım ve rehberlik onların ıslahı için önemlidir ve önemsenmesi gereken bir durumdur.

2- Çocuk adalet sistemi içerisinde, yargılaması sonucunda tedbirsiz bir müdahalede bulunulan/bulunulacak ergenlerin manevi ve dinsel ihtiyaçları da gözetilmelidir. Çocuk adalet sistemi içerisinde çocuklar için ön görülen sağaltımlarda gerektiğinde din hizmetleri ile iştikal eden meslek mensupları, din psikologları, din eğitimcileri sürece dahil edilmeli ve aktif bir şekilde görev almaları sağlanmalıdır.

3- Suça sürüklenen çocukların sağaltımı için dini model denemeleri geliştirilmeli, bu konuda projeler hazırlanmalı ve hayata geçirilmelidir.

4- Suça sürüklenen çocuklara dini eğitim ve rehabilite hizmeti sunacak kurumlar, onlara dini rehberlik ve danışmanlık sağlayabilecek özel programlar ve içerikler oluşturulmalıdır.

5- Örgün ve yaygın din eğitimi faaliyetleri içerisinde yer alan meslek mensuplarının çocuk suçluluğu ve suça sürüklenme konusunda farkındalık düzeyleri arttırılmalıdır.

6- Çocuk suçluluğu ve suça sürüklenme ile ilgili din psikolojisi alanında daha kapsamlı araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Adler, A. (2011). *Yaşamın Anlam ve Amacı*. K. Şipal (çev.). İstanbul: Say Yayınları (orijinal baskı tarihi 1985)
- Akıntürk, T. ve N. Okan. (2002). *Hukuka Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Allport, G. W. (2004). *Birey ve Dini*. B. Sambur (çev.). Ankara: Elis Yayınları.
- Altunışık, R, R. Coşkun, E. Yıldırım ve S. Bayraktaroğlu. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Sakarya: Sakarya Yayınevi.
- Arkan, A. (2006). *İbn Rüşd Psikolojisi*. 1. Baskı. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Atkinson, R. L, R. C. Atkinson, E. E. Smith, D. J. Bem ve S. Nolen-Hoeksema. (2010). *Psikolojiye Giriş*. Y. Alogan (çev.). Ankara: Arkadaş Yayınlar(orijinal baskı tarihi 1999)
- Austin, V. L. ve D. T. Sciarrra. (2012). *Çocuk ve Ergenlerde Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar*. M. Özeker(çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık (orijinal baskı tarihi 2010)
- Ayan, S. (2010). *Aile ve Şiddet*. 1. Baskı. Ankara: Ütopya.
- Ayan, S. (2011). *Suçlu Kim*. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Aydın, Ö. (2007). *Kuran'ı Kerim'de İman ve Ahlak İlişkisi*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Ayten, A. (2012). Arap Ülkelerinde İslami Psikoloji ve Din Psikolojisi Çalışmaları. A. Ayten (Ed.). *Din Psikolojisi Dine ve Maneviyata Psikolojik Yaklaşımlar* içinde. İstanbul: İz Yayıncılık, 127.
- Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. 3. Baskı, Ankara: Nobel.
- Bahadır, A. (2002). Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Tereddütler. H. Hökelekli (Ed.). *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi* içinde. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 255-306.
- Bal, H. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 2. Baskı. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bakırcıoğlu, R. (2011). *Çocuk ve Ergende Ruh Sağlığı*. 4. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Celkan, H. Y. (1990). *Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi*. 1. Baskı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Certel, H. (2003). *Din Psikolojisi*. 1. Baskı. Ankara: Andaç Yayınları.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2010). *Din Psikolojisi*. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayın.

- Daryal, A. M. (2009). *Dini Hayatın Psiko-Temelleri*. 3. Baskı. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2006). *Kur'an-ı Kerim Meali*. 11. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Dönmezer, S. (1994a). *Kriminoloji*. 8. Baskı. İstanbul: Beta Basım.
- Dönmezer, S. (1994b). *Toplumbilim*. 11 Baskı. İstanbul: Beta Basım.
- Durusoy, A. (2008). *İbn Sina Felsefesinde İnsan ve Alemdeki Yeri*. 2. Baskı. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Dünya Sağlık Örgütü(WHO) ve Uluslar arası Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği (ISPCAN), *Çocuklara Kötü Muamelelerin Önlenmesi: Harekete Geçilmesine ve Kanıt Derlenmesine Yönelik Bir Kılavuz*.
- Ekşi, H.ve E. Yaman. (2010). *Çocuk ve Ergende Şiddet*. 1. Baskı. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Emmons, R. A. ve R. F. Paloutzian. (2012). Din Psikolojisi Dün Bugün ve Yarın. A. Ayten (Ed.). *Din Psikolojisi Dine ve Maneviyata Psikolojik Yaklaşımlar* içinde. İstanbul: İz Yayıncılık, 13-55.
- Erden, M. ve Y. Akman. (2002). *Gelişim ve Öğrenme*. 11. Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Fahri, M. (2004). *İslam Ahlak Teorileri*. M. İskenderoğlu ve A. Arkan (çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık(orijinal baskı tarihi 1991)
- Fromm,E. (2011). *Özgürlükten Kaçış*. Ş. Yeğin (çev.). İstanbul: Payel Yayınevi(orijinal baskı tarihi 1963)
- Fromm,E. (2008). *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*. Y. Salman ve Nalan İçten (çev.). İstanbul: Payel Yayınevi(orijinal baskı tarihi 1964)
- Glock, C. Y. (1998). “Dindarlığın Boyutları Üzerine”, *Din Sosyolojisi*. Y. Aktay ve M. E. Köktaş (drl.). İstanbul: Vadi Yayınları.
- Günay, Ü. (2010). *Din Sosyolojisi*. 9. Baskı. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Güngör, E. (2010). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. 6. Basım. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Holm, N. G. (2007). *Din Psikolojisine Giriş*. A.Bahadır (çev.). İstanbul: İnsan Yayınları
- Hökelekli, H. (2002). Gençlik ve Din. H. Hökelekli (Ed.). *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi* içinde. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 11-29.
- Hökelekli, H. (2009). *Çocuk Genç Aile Psikolojisi ve Din*. 1. Baskı. İstanbul: Dem Yayınları.
- Hökelekli, H. (2010). *Din Psikolojisi*. 8. Baskı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. 1. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.

- İmamoğlu, A. (2012). *Psikolojik ve Ahlaki Açından Çocuk Suçluluğu*. 1. Baskı. İstanbul: Işık Akademi.
- İmam Gazali. (2004). *Kimyayı Saadet*. A. Arslan (çev.). Ankara: İmaj.
- İslamoğlu, A. H. (2011). *SPSS Uygulamalı Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 2. Baskı. İstanbul: Beta.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. 12. Baskı. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kalyoncu, H. (2009). *Aile İçi Şiddet ve Şiddet Ortamlarında Çocuklar*. 1. Baskı. İstanbul: Popüler Yayınları.
- Kayıklık, H. (2011). *Din Psikolojisi Bireysel Dindarlık Üzerine*. 1. Baskı. Adana: Karahan Kitabevi.
- Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. 11. Baskı. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Koç, B. (2011). *Okullarda Şiddet*. 2. Baskı. İstanbul: Eflatun Matbaası.
- Köse, A. ve A. Ayten. (2012). *Din Psikolojisi*. 2. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kula, N. (2002). Gençlik Döneminde Kimlik ve Din. H. Hökelekli (Ed.). *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi* içinde. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 31-70.
- Kuzgun, Y. (2002). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, 8. Baskı. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Mehmedoğlu, A. U. (2004). *Kişilik ve Din*. 1. Baskı. İstanbul: Dem Yayınları.
- Ok, Ü. (2008). İnanç Bakım ve Danışmanlığı Bir Model Geliştirme Denemesi. A. Seyyar (Ed.). *Manevi Sosyal Hizmetler* içinde. İstanbul: Rağbet Yayınları, 100-140.
- Öget, İ. Z. (1941). *Mücrim ve Serseri (Antisosyal) Çocuklar*. 1. Baskı, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Ögel, K. (2007). Madde Kullanımı İstismarı. O. Polat (Ed.). *Tüm Boyutları ile Çocuk İstismarı* içinde. Ankara: Seçkin, 305-328.
- Öztürk, M. O. ve Uluşahin, A. (2008). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. 11. Baskı. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Peker, H. (2011). *Din Psikolojisi*. 7. Baskı. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Piaget, J. (2011). *Çocukta Akıl Yürütme ve Karar Verme*. S. E. Siyavuşgil (çev.). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Polat, O. (2007). Akranlar Arası Şiddet. O. Polat (Ed.). *Tüm Boyutları ile Çocuk İstismarı* içinde. Ankara: Seçkin, 291-304.
- Sayar, K. ve Bağlan, F. (2010). *Koruyucu Psikoloji*. 2. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.

- SHÇEK. (1999). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Ulusal İlk Rapor. Ankara.
- Siyez, D. M. (2009). *Ergenlerde Problem Davranışlar*. 1. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Tarhan, N. (2011) *Toplum Psikolojisi*. 3. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- TBMM. (2007). Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilere ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu. Ankara.
- Topçu, N. (1995). *Din Psikolojisi Bahisleri*. A. İmamoğlu (drl.). Erzurum: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Tuğlu, N. (2009). *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam’ın Şiddet Karşıtlığı*. 1. Baskı. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Uluğtekin, S. (2004). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Uysal, V. (1996). *Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri*. 1. Baskı. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Yapıcı, A. (2007). *Din ve Ruh Sağlığı Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*. 1. Baskı. Adana: Karahan Kitabevi.
- Yavuz, K. (2012). *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. 3. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuk ve Suç*. 13. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2012). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. 20. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yılmaz, S. ve M. D. Karacoşkun. (2012). Dini Davranışlar ve İnançla İlişkisi. M. D. Karacoşkun (Ed.). *Din Psikolojisi El Kitabı* içinde. Ankara: Grafiker Yayınları, 139-174
- Yörükoğlu, A. (2007). *Gençlik Çağı*. 13. Baskı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yücel, M. T. (2007). *Adalet Psikolojisi*. 6. Baskı. Ankara: Başkent Matbaası.
- Yüksel, A. Ş. (2012). Dini Gelişim. M. D. Karacoşkun (Ed.). *Din Psikolojisi El Kitabı* içinde. Ankara: Grafiker Yayınları, 111-126

Sürekli Yayınlar

- Atmaca, T. (2004). İslam'da Suç ve Suç İle Mücadele Yöntemleri. *Dini Araştırmalar Dergisi*. 7. 20, 333-353.
- İmamoğlu, A. ve A. Yavuz. (2011). Üniversite Gençliğinde Dini İnanç ve Umutsuzluk İlişkisi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 23. 1, 205-244.
- Küçükcan, T. (2012). Şiddetin Toplumsal Dinamikleri. *Din ve Hayat Dergisi*. 15, 10-13.
- Martı, H. (2012). Aile Ocağı: Şiddet Değil Şefkat Bucağı. *Din ve Hayat Dergisi*. 15, 54-57
- Okuyan, M. (2012). Kuran Kadına Şiddeti Reddeder. *Din ve Hayat Dergisi*. 15, 58-63.
- Peker, H. (1990). Suçlularda Dini Davranışlar. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 4, 93-129.
- Peker, H. (1991). Çocukları ve Gençleri Suça İten Faktörler. *Diyanet Dergisi*. 27. 2, 81-89.
- Yavuz, K. (1986). Din Psikolojisinde Metot Meselesi ve Yeni Gelişmeler. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 7, 153-185.
- Yılmaz, M. (2010). Eğitim Ortamlarında Şiddet ve Düşündürdükleri. *EKEV Akademi Dergisi*. 43, 203-216.
- Yılmaz, M. (2012). Ergenlikte Şiddet Bir Çözüm Yolu Olarak Din Eğitimi. *Din ve Hayat Dergisi*. 15, 80-83.

Yayınlanmamış Tezler

- Avcı, A. (2010). Eğitimde Şiddet Olgusu; Lise Öğrencilerinde Şiddet Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayten, A. (2004). Kendini Gerçekleştirme ve Dindarlık İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çevik, M. (2010). Dindarlık ve Suç İlişkisi Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İrfaner, S. (2009) Öğrenciler Arasında Gerçekleşen Zorbalık Eylemleri ve Zorbalık Konusunda Öğrencilerin Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Tutum ve Görüşleri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karademir, K. (1997). Suçluların Toplum Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, M. (2002). Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kunt, V. (2003). Suç ve Çocuk. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, Y. (2009). Saldırganlığı Önlemeye Yönelik Psiko-Eğitim Programlarının Lise Öğrencilerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yengin, D. (2010). Dijital Oyunlarda Şiddet Kavramı: Yeni Şiddet. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2010). Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternette Kaynaklar

- Abay, E. ve C. Tuğlu. (2000). Şiddet ve Agrasyonun Nörobiyolojisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 3, 21-26. <http://klinikpsikiyatri.org/files/journals/1/58.pdf> (10 Ağustos 2012)
- Armaner, N. (1973). Şahsiyet Terbiyesinde Dini Kùltürün Rolü. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi*. 21. 1, 143-149. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/764/9687.pdf> (10 Ocak 2012)
- Bernet, W., C. L. Vnencak-Jones, N. Farahany ve S. A. Montgomery. (2007). Bad Nature Bad Nurture and Testimony Regarding MAOA and SLC6A4 Genotyping at Murder Trials. *American Academy of Forensic Sciences*. 52. 6, 1-10. http://thesciencenetwork.org/docs/BB3/Farahany_BadNatureBadNurture.pdf (12 Aralık 2012)
- Hood, R. W., Jr B. Spilka, B. Hunsberger ve R. Gorsuch. (2004). Dini Gelişim Kuramları. M.D. Karacoçkun (çev.). *Din Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*. 4. 4, 205-221. http://www.dinbilimleri.com/Makaleler/1288277986_0404110430.pdf (12 Aralık 2012)
- Kaymakcan, R. (2003). Yaygın Din Eğitiminde Yöntem. http://www.recepkaymakcan.com/wp-content/uploads/YAYGIN-DIN-EgITIMINDE-YONTEM_ISAV_2003.pdf (25 Mart 2013)
- Klang, B., A. Cronqvist ve H. Björvell. (1997). The Use and Efficacy of Coping Strategies and Coping Styles in a Swedish Sample. *Quality of Life Research*. 6. 1, 87-96. <http://link.springer.com/content/pdf/10.1023%2FA%3A1026425730325> (05 Ocak 2013)
- Larson, B. D., B. R. Johnson ve Jr. J. J. Dilulio. (1998). Religion: The Forgotten Factor In Cutting Youth Crime and Saving At-Risk Urban Youth. *Jeremiah Project*. <http://www.manhattan-institute.org/html/jpr-98-2.htm> (17 Şubat 2013)
- Lazarus, R. S. (1993). Coping Theory and Research: Past, Present, and Future. *Psychosomatic Medicine*. 55. 3, 234-247. <http://www.psychosomaticmedicine.org/content/55/3/234.full.pdf+html> (26 Ocak 2013)
- Özdoğan, Ö. (1997). İnsanı Anlamaya Yönelik Bir Yaklaşım Pastoral Psikoloji. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi*. 37. 1, 359-364. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/782/10061.pdf> (10 Ocak 2013)
- Özdoğan, Ö. (2006). İnsanı Anlamaya Yönelik Bir Yaklaşım Pastoral Psikoloji. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi*. 47. 2, 127-141. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/59/563.pdf> (10 Ocak 2013)
- Schneider, B., H. Rice ve L. Hoogstra. (2004). İmportance of Religion in Adolescents' Lives. *Catholic Education, A Journal of Inquiry and Practice*, 7. 3, 366-389. <http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/catholic/article/view/498> (15 Aralık 2012)

TDK. (2012). Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (2012)

TÜİK. (2012). www.tuik.gov.tr (Ocak 2012)

http://www.utpa.edu/dept/curr_ins/faculty_folders/tevis_m/docs/Havighursts_Developmental_Task_Stages.pdf (27 Ocak 2012)

EKLER

EK 1. Anket Formu

ŞİDDET SUÇLAMASI İLE YARGILANAN ERGENLER İÇİN DİN PSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİ ARAŞTIRMA ANKETİ

Sevgili gençler;

Bu araştırma Sakarya Çocuk Mahkemesinde şiddet suçları ile yargılanan çocukların din psikolojik özelliklerini belirlemeyi hedeflemektedir. Katılımlarınızdan dolayı teşekkür ederim.

I. KİŞİSEL BİLGİ FORMU:

1.Cinsiyet: 1-Erkek() 2-Kız()

2.Yaş: 13 () 14() 15() 16 () 17() 18 ()

3.Eğitim durumu

1-Okur-yazar değil () 2-İlköğretim terk()
3-İlköğretim öğrencisi() 4-İlköğretim mezunu()
5-Lise Terk() 6-Lise öğrencisi()

4.Nasıl bir öğrencisiniz/öğrenciydiniz?

1-Başarılı-Takdir, Teşekkür()
2-Orta düzey-Zayıfsız()
3-Başarısız-Bir ya da iki zayıf()
4-Çok başarısız- üç ve daha fazla zayıf()

5.Anne ve/veya babanız yaşıyor mu?

1-Her ikisi de yaşıyor.
2-Baba vefat etmiş, anne yaşıyor.
3-Anne vefat etmiş, baba yaşıyor.
4-Her ikisi de yaşamıyor.

6.Annenizin eğitim durumu?

1-Okur-yazar değil() 2- İlköğretim terk()
3-İlköğretim mezunu() 4-Lise Terk()
5-Lise Mezunu() 6-Üniversite Mezunu()

7. Babanızın eğitim durumu?

1-Okur-yazar değil () 2-İlköğretim terk()
3-İlköğretim mezunu() 4-Lise Terk()
5-Lise Mezunu() 6- Üniversite Mezunu()

8.Kaç kardeşsiniz?

1() 2() 3() 4() 5 veya daha fazla ()

9.Kiminle yaşıyorsunuz, aile tipiniz hangisine uyuyor?

1- Çekirdek aile
2- Büyük geleneksel aile
3- Anne, baba boşanmış, anne yanında yaşıyor.
4- Anne, baba boşanmış, baba yanında yaşıyor.
5- Diğer

10.Ailenizin toplam aylık geliri

0-800TL() 800-1600TL() 1600-2400 TL()
2400-3200 TL() 3200TL ve üstü()

11. Aşağıdakilerin hangisi ikamet ettiğiniz yeri tanımlıyor? Şehir() İlçe() Köy()

12. Yaz kuran kursuna gittiniz mi?

Evet, çoğunlukla gittim.()
Evet, ama çok az gittim.()
Hayır, hiç gitmedim()

13.Annemi dindar biri olarak nitelendirebilirim.

Her zaman() Çoğu zaman() Çok az ()
Hiçbir zaman() Fikrim yok()

14.Babamı dindar biri olarak nitelendirebilirim.

Her zaman() Çoğu zaman() Çok az ()
Hiçbir zaman() Fikrim yok()

15. Suç Yaşı 13() 14() 15() 16() 17() 18()

16. Suç Türü:

Tehdit () Hakaret ()
Basit Yaralama () Yaralama ()

17.Suçta Mükerrerlik:

İlk defa yargılanıyor ()
İkinci Yargılaması()
Üç veya daha fazla yargılaması var()

18.Suç Yeri:

Okul() Çarşı, Pazar, İşlek Cadde vs.()
Meskûn Mahal() Kırsal ()

	Tamamen/ Her Zaman	Kısmen/ Bazen	Hiç/Hiçbir Zaman	Fikrim Yok
II. DİN PSİKOLOJİK ÖZELLİKLER:				
Dini İnanç				
1-Allah'ın varlığına inanıyorum.	()	()	()	()
2-Peygamberlere inanıyorum.	()	()	()	()
3-Meleklerin varlığına inanıyorum.	()	()	()	()
4-Ahirete inanıyorum.	()	()	()	()
5-Cennet ve cehennem varlığına inanıyorum.	()	()	()	()
Dini Bilgi				
1-Şehadet kelimesini biliyorum.	()	()	()	()
2-Gusül abdesti almayı biliyorum.	()	()	()	()
3-Namaz kılmayı biliyorum.	()	()	()	()
4-Oruç tutmayı biliyorum.	()	()	()	()
5-Peygamberimizin adını ve nerede yaşadığını biliyorum.	()	()	()	()
6- Şehadet kelimesinin anlamını biliyorum.	()	()	()	()
7- Kuran okumayı biliyorum.	()	()	()	()
Dini Duygu				
1-Allah'a olan inancım güven duymamı sağlar.	()	()	()	()
2-Allah korkusunu kalbimde hissederim.	()	()	()	()
3-Dua etmek bana huzur ve mutluluk verir.	()	()	()	()
4-Önemli dini gün ve gecelerde heyecan duyarım.	()	()	()	()
5-Dini konulara merak ve ilgi duyuyorum.	()	()	()	()
6- Dini değerlere hakaret edilmesi beni kızdırır.	()	()	()	()
Dini Tecrübe				
1-Allah'a dua ederim.	()	()	()	()
2-Namazlarımı kılarım.	()	()	()	()
3-Ramazan ayında oruç tutarım.	()	()	()	()
4-Dini kitaplar okurum.	()	()	()	()
5-Dini değerlere saygı gösteririm.	()	()	()	()
6-Yolda bir taş görsem, başkalarına zarar vermemesi için taşı kenarı iterim.	()	()	()	()
Dini Psikolojik Düşünceler				
1-Dini değerler ve dini potansiyeller fark ettirilirse çocuklar arasında kavgalar azalır.	()	()	()	()
2-Şefkat, merhamet, acıma gibi duyguların artması gençler arasında şiddet ve kavga olaylarını azaltır.	()	()	()	()
3-Kişiliğimin dini ve manevi yönünü geliştirmek isterim.	()	()	()	()
4-Mahkemeye yansıyan sorunum ile ilgili dinsel anlamda pişmanlık hissediyorum, dini yardım almak isterim.	()	()	()	()
5-Benim durumumdaki gençlere dini yönlendirme(rehberlik) ve manevi yardım yapılmasının faydalı olacağına inanıyorum.	()	()	()	()

Ek 2 Sosyal İnceleme Rapor Örneği

SOSYAL İNCELEME RAPORU

(5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 34.ve35.Maddeleri ve İlgili Yönetmeliğin 20. Maddesi Gereğince Hazırlanmıştır.)

Rapor İstem Nedeni : Suça Sürüklenen Çocuk Ç'nin durumunun değerlendirilerek hakkında Sosyal İnceleme Raporunun düzenlenmesi

Sosyal İnceleme Yapılan Adres : Sakarya

İnceleme Tarihi : 2009

Rapor Tarihi : 2009

Raporu Düzenleyen : Psikolog, Pedagog, Sosyal Hizmet Uzmanı

Suç Sürüklenen Çocuk Hakkında Özet Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Ç

Doğum Tarihi : 01.01.1995

TC Kimlik Numarası : 12345678910

Cinsiyeti : Erkek

Medeni Hali : Bekar

Öğrenim Durumu : İlköğretim 8. sınıf öğrencisi

Baba Adı ve İletişim Bilgileri : X, Tel: 123456789

Anne Adı ve İletişim Bilgileri : Y, Tel: 123456789

Ana Babanın Sağ Olup Olmadığı : Her ikisi de sağ

Kiminle Beraber Yaşadığı : Anne ve babasıyla birlikte yaşamakta

Suç : Basit Yaralama, Silahla Tehdit

Suç Tarihi : 2008

Bilgi Toplama Yolları/Kaynakları

Çocukla Yapılan Görüşme : İkamet adresinde yaklaşık 45 dakikalık görüşme

Görüşülen Kişiler : İkamet adresinde anne ve babasıyla yaklaşık 45 dakikalık görüşme

Yapılan Alan İncelemeleri : İkamet adresi ve yaşadığı çevre

İncelenen Belgeler : Mahkeme dosyası

Giris: Basit Yaralama, Silahla Tehdit suçunu işlediği iddia edilen çocuk Ç'nin Sakarya Çocuk Mahkemesinin 12345 esas sayılı dosyası üzerinden görülen davasında 5395 Sayılı Çocuk Korumu Kanunu gereğince sosyal inceleme yapılmıştır. Sosyal inceleme sürecinde dava dosyası incelenmiş, çocuğun yaşadığı daimi ikamet adresine gidilmiş, aile üyelerinden anne ve babasıyla görüşülmüş ayrıca suça sürüklenen çocuk Ç. ile görüşme yapılarak çalışmanın sonunda da edinilen bilgiler raporlaştırılmıştır.

SUCA İLİŞKİN BİLGİLER:

Çocuğun Suç Eylemindeki Rolü:

Suç Sayılan Olay: 1996 doğumlu Ç.'nin 1991 doğumlu M.'yi darp edip, bıçak ile tehdit etme olayıdır.

Cumhuriyet Başsavcılığının Çocuk Mahkemesine hazırlamış olduğu İddianame'de, Ç'nin okul çıkışında yanına giderek kendisi hakkında ileri geri konuştuğunu iddia ettiği, mağdura yumrukla vurmak suretiyle Adli Tıp Raporuna göre basit şekilde darp ettiği, cebinden çıkardığı elde edilemeyen bıçakla mağduru ölüm ile tehdit ettiği, mağdurun ve kaldığı yurdun idarecisi olay nedeniyle şikayetçi oldukları, S.S. Çocuğun suçlamaları kabul etmediği bilgilerinin yer aldığı anlaşılmıştır.

Sakarya Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden alınan raporda mağdur M.'de yumuşak doku travmasının saptandığı, basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği anlaşılmıştır.

İfade Tutanağında Mağdur'un: Kendisiyle aynı sınıfta okuyan Ç. isimli arkadaşının okuldan kaldığı yurda doğru yürürken, karşısına geçip yumruklar atmaya başladığını, neden vurduğunu sorduğunda hakkında ileri geri konuştuğunu söylediğini, kendisinin de öyle bir şeyin olmadığını, vurmaya devam ettiğini, bu arada cebinden çıkardığı çakıyı kendisine yönelterek bunu kimseye anlatma seni öldürürüm dediğini, okulun bahçesinde bulunan arkadaşlarının araya girerek ayırdıklarını, daha sonra yurda gittiğini, korkudan kimseye anlatamadığını, belli edemediğini, canının çok acımaya başladığı için hatırlayamadığı saatte yurttan bulunan bekçi ile doktora gittiklerini, muayene olduktan sonra hastanede bulunan polis'in çocuk şubeye gitmesi gerektiğini söylediği anlaşılmıştır.

Suçta Sürüklenen Çocuk İfadesinde ise: Mağdur'un kendisiyle beraber aynı okul ve sınıfta okuduklarını, darp edip tehditte bulunduğu iddiasının tamamen asılsız olduğunu, bildiği

kadarıyla mağdurun zeka özürülü olduğunu, bir başkası tarafından dövülmüş olabileceğini, iftira attığını, niçin kendi adını verdiğini bilmediğini, suçlamayı kabul etmediğini, yaşları ve vücut yapısı karşılaştırıldığında onu darp etmesinin mümkün olmadığını söylediği anlaşılmıştır.

Bilgi Alma Tutanağında çocuklarla aynı sınıfta eğitim gören Y.'nin vermiş olduğu bilgilere göre ise, her ikisinin de arkadaşı olduğunu, tam olarak hatırlayamadığı tarihte ders arası verdikleri tenefüste iken sınıfa girdiğinde Ç. ile M'nin nedenini bilmediği sebeple itişip kalkıştıklarını gördüğünü, araya girerek onları ayırdığını, iki arkadaşının da yerlerine giderek oturduklarını söylediği anlaşılmıştır.

Suçu Anlama ve Suçun Olumsuz Etkisini Görebilme Suça Karşı Motivasyon ve Tutum ile Suça İlişkin Pişmanlık Durumu:

Çocuk ile yapılan görüşmede çocuğun, suç kavramının ne olduğu konusunda fikir sahibi olduğu, suç ile ilgili örnekler verip yapılması ve yapılmaması gerekenler ile sonuçları hakkında fikir yürütebildiği, çeşitli örnekler verebildiği, doğru ve yanlış davranışlar arasında açıklamalar yapabildiği, sonuçları hakkında görüş bildirebildiği tespit edilmiştir. Yaşadığı olayla ilgili olarak ise kendisinin yapmadığını, Mağdur M'nin okuldan ve sınıftan arkadaşı olduğunu, aralarında hiç tartışmanın olmadığını, kavga etmediklerini, çocuğun zeka özürülü olduğunu, başkasının dövmüş olabileceğini, kimin dövmüş olacağı konusunda bilgisinin olmadığını, kendisinin ismini niçin verdiğini bilmediğini, çocuğun anne ve babasının öldüğünü, yurttta kaldığını, ince uzun boylu olduğunu, kendisinden daha güçlü olduğunu, onu dövmeyeceğini ifade etmiştir. Yapılan görüşmelerde ve kayıtlarda çocuğun, daha önce suç olayına karışmadığı, ilk defa adli bir olayın içinde yer aldığı öğrenilmiştir.

BİREYSEL ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BİLGİLER:

Sosyoduygusal ve bilissel kontrol açısından olgunluk düzeyi:

Yapılan görüşmede çocuğun dış görünümün temiz ve düzenli olduğu, fiziksel gelişimin yaşlarına göre normal olduğu, ruhsal ve bedensel bir rahatsızlığını gösterir belirgin bir durumun gözlemlenmediği tespit edilmiştir. Çocuğun yaşının 13 olduğu, ergenliğe giriş döneminin başlangıcında olduğu fiziksel olarak hızlı bir gelişim dönemine girdiği, bu dönem özellikleri dikkate alındığında çocukta,

- Duygularının daha belirgin olduğu,

- Plan yapmadan davranış sergileme eğiliminin olduğu,
- Geleceği düşünmeden anı yaşama düşüncesinin olduğu,
- Aile içinde anne ve babasıyla çeşitli problem yaşama, tartışmaların içinde olduğu,

Çocuğun Fiziksel, Motor, Duygusal, Sosyal, Bilisel, Ahlaki Gelişimsel Özellikleri ile Dil Gelişimine İlişkin Bilgiler:

Annesi ile yapılan görüşmede annesi, sağlıklı bir hamilelik süreci geçirdiğini, bu süreçte çocuğunun sağlığını tehlikeye düşürecek bir olay yaşamadığını, hastalık geçirmediğini, sağlıklı bir doğumla çocuğunun dünyaya geldiğini, doğumdan şu anki yaşına kadar çocuğunun sağlıklı bir gelişim gerçekleştirdiğini, herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını, emekleme, yürüme, konuşma gibi gelişim dönemlerini yaşına uygun şekilde tamamladığını, hayatını tehlikeye sokacak kronik bir hastalık geçirmediğini, ilaç kullanmasını gerektirecek bir durumunun olmadığını, aile içinde oğlunun, kendisine karşı özellikli tavırlar sergilediğini, kendi isteğini yaptırma çabası içinde olduğunu, inatçılığının olduğunu, istediğinin hemen gerçekleşmesini istediğini, sabırsız bir yapısının olduğunu söylemiştir. Yapılan görüşmede de çocuğun, göz teması kurabildiği, sorulan soruları rahatlıkla anlayabildiği, makul ve mantıklı cevaplar verebildiği, konuşmasının akıcı ve anlaşılır olduğu, ruhsal ve bedensel ve zihinsel bir rahatsızlığının gösterir bir belirtinin olmadığı, herhangi bir madde kullanmadığı ve bağımlısı da olmadığı tespit edilmiştir.

CEVRE (TOPLUMSAL YAPI-KÜLTÜR) VE AİLEYE İLİŞKİN BİLGİLER:

Aileye İlişkin Bilgiler:

Anne ve babasının tek evlilik yaptıkları, aralarında akrabalığın bulunmadığı, severek evlendikleri, göç yapmadıkları ve uzun zamandan beri burada ikamet ettikleri öğrenilmiştir. Çocuğun, ablası, annesi ve babasından oluşan çekirdek bir ailenin üyesi olduğu, ailede en küçük çocuğun kendisi olduğu, üyesi olduğu ailesinin bütünlüğünü koruduğu tespit edilmiştir. Aile üyelerinden,

- Babası X'in 50 yaşında ilköğretim mezunu olduğu, kamuda şoför olarak çalıştığı,
- Annesi Y'nin 40 yaşında lise mezunu olduğu, çalışmadığı ev hanımı olduğu,
- Ablası Z'nin 20 yaşında özel bir şirkette yeni işe başladığı,
- Suça sürüklenen Ç.'nin ise 13 yaşında ilköğretim 8. sınıf öğrencisi olduğu tespit edilmiştir.

Aile İçi İlişkiler:

Annesiyle iletişiminin daha iyi olduğunu, annesinin kendisine daha yumuşak davrandığını, istediklerini kolay bir şekilde yaptırabildiğini, ancak babasının daha sert bir yapısının olduğunu, annesine göre daha çekingen olduğunu, babasının sert ve asabi olmasından dolayı onun yanında rahat hareket edemediğini, kendisini baskı altında hissettiğini, aile içinde babasının daha baskın olduğunu belirtmiştir. Çocuğun aile içinde en küçük çocuk olması, erkek çocuk olması nedeni ile anne ve babanın çocuk üzerinde daha ılımlı olduğu, çocuğun şımarık bir şekilde büyümesine neden olduğu, çoğu istediğinin çocuğun isteğine göre yerine getirildiği, babasının ise görüşmede sert çıkışlarının olduğu, dik başlı, otoriter kişilik özellikleri sergilediği, olaydan sonra kendine haber verilmediği gerekçesiyle okuldaki öğretmenlerle tartışma yaşadığını, çocuk şube'ye oğlunun götürülüp orada işlemlerin yapılması sırasında polislerle tartışma yaşadığını, polislerin kendisini sakinleştirmeye çalıştığını anlatmış, anlatımları ve görüşmedeki tavırları ile babanın otoriter, sert ve asabi bir yapısının olduğu, çocuğun da örnek model olarak babasını taklit ettiği, babasının özelliklerini almaya, aile içinde daha güçsüz hissettiği ve gördüğü annesine karşı öfkeli tavırlar sergilediği öğrenilmiştir. Mahalle içinde yapılan araştırmada ise çocuğun yaramaz, hareketli, şımarık bir yapısının olduğu yönünde bilgi toplanmıştır.

Ailenin Sosyo Ekonomik Durumu:

Konut Durumu: Aylık 350 TL kira ile apartman dairesinde oturan ailenin, kira ödemediği herhangi bir sorun yaşamadığı, konut'un üç oda bir salon, mutfak, banyo ve tuvaletten oluştuğu, genel olarak oturmaya elverişli, geniş ve kullanışlı olduğu, ailenin ihtiyacını karşılayabilecek durumda olduğu, konutun düzenli, temiz görünüm arz ettiği, ailenin ihtiyaç duyduğu temel eşyaların mevcut olduğu, çocuğun 20 yaşındaki ablası ile birlikte beraber aynı odayı paylaştıkları tespit edilmiştir.

Gelir Kaynakları: Babası X'in şoför olarak çalıştığı ve aylık 800 TL gelir elde ettiği geçimlerini bu gelirle sağladıkları öğrenilmiştir. Ailede başka çalışan bireyin bulunmadığı öğrenilmiştir.

Sağlık Durumu: Ailede önemli bir hastalığı olan bireyin bulunmadığı öğrenilmiştir.

OKUL, İŞ, AKRAN GRUBU VE BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRMEYE İLİŞKİN BİLGİLER:

Ç'nin ilköğretimine yedi yaşında oturdukları mahalledeki ilöğretim okulunda başladığı, okul değiştirmedeği ve halen bu okulda 8. sınıf öğrencisi olduğu, sınıf tekrarı yapmadığı, derslerinde çok başarılı bir öğrenci olmayıp orta halli bir öğrenci olduğu, çok fazla ders çalışmadığı, aldığı notlarında çok yüksek olmadığı, anne ve babasının çocuklarının evde çok fazla ders çalışmadığı için başarılı bir öğrenci olmadığını söylemişlerdir. Şimdiye kadar okulda disiplin cezası almadığını, okuldan ve öğretmenlerden çocukları ile ilgili ciddi bir şikayet almadıklarını belirtmişlerdir.

Suçta Sürüklenen Çocuğun, boş zamanlarını, amatör kulüplerin alt yapısında futbol oynayarak, evde bilgisayarda oyunlar oynayarak, mahallede arkadaşlarıyla top oynayarak, internet kullanarak değerlendirdiği öğrenilmiştir.

SUC SAYILAN DAVRANIŞI ORTAYA ÇIKARTAN KOŞULLAR VE SUCUN DENETLENMESİNE İLİŞKİN SONUÇ ve DEĞERLENDİRME:

Yapılan görüşmeler, araştırmalar ve elde edilen bilgilere göre, Suçta Sürüklenen Çocuğun 13 yaşında ergenlik döneminin başında olduğu, fiziksel, duygusal ve zihinsel olarak hızlı bir gelişim gösterdiği, çocuğun ailede en küçük çocuk olduğu, anne ve babası tarafından aşırı ilgi ve alaka gördüğü, istediklerinin çoğunun yerine getirildiği, aşırı korumacı yaklaşım içinde oldukları bu durumda çocuk üzerinde şımarıklık yarattığı, babasının sert ve asabi bir yapısının olduğu, baskın bir kişiliğe sahip olduğu, çocuğun da rol model olarak babasını taklit ettiği, babasının baskın tavırlarını kendi hayatı için uygulama çabası içine girdiği, anne ve babanın çocuklarına karşı aşırı koruma çabası içinde oldukları, çocuklarıyla ilgili olarak olumsuz bir şey söylememe çabası içinde oldukları, olayı kabul etmedikleri, çocuklarının olumsuz davranışlarına yönelik saklamacı bir tutum içinde oldukları tespit edilmiştir.

Suçun Denetlenmesine Yönelik

Riskler: Çocuğun ailesinin çocuklarına karşı aşırı korumacı davranışlarının devam etmesi, çocuklarının problemlerine yönelik çözüm arayışı içine girme durumlarının olmaması, çocuklarının ergenlik problemlerini öğrenip ona yardımcı olabilme konusunda bilgilenmeyip, ergen çocuklarına uygun davranış modelleri oluşturmamaları, çocuğun da ailesi içinde son çocuk olması, anne ve babasından aşırı ilgi görmesi ile şımarık tavırlarının devam etmesi durumunda çocukta uyum problemlerinin oluşabileceği düşüncesi oluşmuştur.

Gereksinim: Suça Sürüklenen Çocuğun 13 yaşında ergenlik döneminin başlangıcında olduğu dikkate alınarak hızlı duygu hareketleri yaşadığı, çeşitli problemlerle karşı karşıya kaldığı, bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatabilmesi için çocuğun oryantasyonunun artırılması, okul ve ailesinin de sürece dahil edilmesi gerekmektedir.

Öneriler:

Çocuk ve ailesi hakkında Çocuk Koruma Kanununda yer alan Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirlerinden **Danışmanlık Tedbirinin** uygulanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Hedef: Danışmanlık tedbirinin **çocuğa ve anne-babasına** uygulanmasının aynı zamanda çocuğun eğitim gördüğü okuldaki sınıf öğretmenin bu sürece dahil edilmesinin çocuğun psiko-sosyal gelişimi ve ait olduğu topluma karşı sağlıklı sosyalleşme sürecini tamamlaması açısından yararlı olacağı kanaati oluşmuştur.

Yukarıdaki düşüncelerimin uygunluğu mahkemenin takdirine ait olup kanaatimi bildirir rapordur.

Pedagog

Psikolog

Sosyal Hizmet Uzmanı

ÖZGEÇMİŞ

Nimet FERAH, 1979 Erzurum doğumludur. İlköğretimini Ankara Yenikent İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini Yenimahalle Anadolu Meslek Lisesi Elektronik Bölümü'nde bitirmiştir. Lisans eğitimini 2004 yılında Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde tamamlamıştır. Yine aynı yıl içinde Aydın Çine Akçaabat İlköğretim Okulu'na öğretmen olarak atanmıştır. 2005 yılında öğretmenliği bırakmıştır ve Aydın Aile Mahkemesi'nde pedagoğ olarak görev yapmaya başlamıştır. Buradaki uzmanlık görevini aile ve çocuk mahkemelerinde eş zamanlı olarak yerine getirmiştir. 2006-2007 yıllarında vatani görevi nedeni ile memuriyetine 1 yıl ara vermiş, askerlik vazifesi sırasında Göksun ve Maraş Askerlik Şubelerine vekâleten başkanlık yapmıştır. Askerlik vazifesinin ardından tekrar görevine dönmüştür. 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans programına kabul edilmiştir. Görevine Sakarya Çocuk Mahkemesi'nde devam etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.